

KAVGA

DÜNDEN GÜNE GÜNDEN YARINA

ARİF SAĞ'LA SÖYLEŞİ

- *R.Yürükoğlu: Yıkıma, Felakete, Savaşa Hayır* •
- “Bölge Devrimi”: Yalçın Küçük kim için niyet çekiyor? •

ŞİRİN BİRDAL, İSTANBUL

YAYIN SATIŞI

Yığınlarda korku yok arayış var. Biz üzerimizden ataleti atıkça görüşlerimiz ulaştığı yerde taban buluyor. Yayın satışları sırasında insanlar gözlerimizdeki coşkuyu, kararlılığı, korkusuzluğu, inancı gördüklerinde kesin alıyorlar. Zamanı ve yeri belli, düzenli satış çok önemli.

Gittiğimiz yerde önce esnaflar dostluk gösteriyor, meslektaşız diye. Kimi çay ikram eder, kimi bir avuç erik verir... Yayın almayı da ihmal etmezler. Yaşlı, emekli işçi amcalar "kızım şu fabrikanın önüne gidin" diye öneri getirirler... Bazı okuyucularımız da, "ben sizi dördünde bekliyordum, neden geç geldiniz" diye haklı olarak çıkıyorlar.

Yığınların içinde, onlarla dost, yoldaş olmak ne güzel! Kesinlikle her *Kavga*'cı yayın satışına çıkmalıdır. Belgimiz, *Kavga* satmayan bizden değildir, olmalı.

Yayın satışına ilk çıkanlara önder olmayı da unutmamalıyız. "Bayanlardan alıyorlar" düşüncesi yanlış. Yayın satarken insan Menemen testisi gibi dikilmemeli, yüzümüz içimizdeki işçi inancı, umudu, kararlılığı yansıtmalı.

Hedef koyarak satışa çıkma ve satımdan geri dönmeme ilkimiz, başarı şansını artırıyor.

Yayınımızı en başta işçiler, Kürtler, esnaflar, kadınlar alıyor. Bu arada, orta yaşlı, yüreğinde TKP sevgisi olan örgütsüzler, satın aldıkları *Kavga*'yla sanki yüreklerinin bir köşesine sakladıkları inancı suluyorlar.

E.ULUCENK, İZMİR

AKTİF GÖREV

Derginizle iki sayıdır tanışıyorum. Demokrasi,

mücadelesinde tutarlı çizgi izlemesini ve Alevi toplumunun sorunlarına duyarlı olmasını takdirle karşılıyorum. Ancak bazı eleştirilerim olacaktır.

Dergide teorik konulara ağırlık verilmemesi büyük hata. Özellikle R.Yürükoğlu'nun yazılarını görmek istiyorum. Özel sayılar ve broşürler yayımlamanızı bekliyoruz. Yurtiçinde veya yurtdışında yayınlanan ilerici, sosyalist dergilerden alıntılar yapılmalı. Dergi demokratik kitle örgütlerinin tanıtılmasında rol oynamalı. Okuyucuların katılmasında faydalı toplantılar dergide duyurulmalı.

Derginizin ayakları yere basan çizgisini benimsiyor ve aktif görev almak istiyorum. İşçiyim, faydalı olacağıma inanıyorum. Teorik konularda yetersizliklerim var, ama bu sorunu pratik içinde aşacağıma inanıyorum.

OZAN DERSİMLİ

SÖYLENTİLER

Kavga hakkında bir dernekten ve de PKK'ya sempati duyan bir tanıdığımdan bazı söylentiler duydum. "Türkiye Komünist Partisi'nin yayın organı" diyorlardı. Bütün söylentilere karşı ben yine de *Kavga* okuyacağım.

Kavga'nın Kürt sorununa bakışını daha açmalı, Kürt sorununa daha fazla ağırlık vermelisiniz. Çünkü Doğu ve Güneydoğu'da durmadan katliamlar oluyor. Kürtler neden rahatlıkla dillerini konuşmasınlar, neden radyo ve TV'de şarkılarını, türkülerini dinleyip seyretmesinler? Neden insan gibi yaşamasınlar?

Yalçın Küçük gibilerle uğraşmanıza hiç gerek yok. Onlar daha kendilerini aydınlığa çıkaramamış, karanlıklarda kalmışlardır.

Son olarak, Alevi kültürü hiçbir ulusun kültürü olamaz, çünkü Alevilik ulus değildir diyorum.

Size bir şiirimi gönderiyorum.

KAVGAM BENİM

Emeklerim hasretim Kavgam benim
Aydınlık yolun alnımda akan terim
Haykırıların yüreğimin sesi
İşyanlar saçan halkımın öfkesi
Kavgam benim

Zorbalıklara başkaldıran dünüm
Karanlıklara renk veren kızıl gülüm
İnsanlığa hayat veren onurum
Faşizme meydan okuyan gururum
Kavgam benim

Onbeşlerim Zonguldak'ım Havza'm
Munzur'um Botan'ım Fatsa'm
Direnci kaynağı Küba gerçeğim
Filiz filiz büyüyen kır çiçeğim
Kavgam benim

S.GÜVEN, AYVALIK

BERGAMA

Bergama'ya ve Balıkesir'e bağlı 70 civarında Alevi köyü vardır. Bu köyler arasındaki ilişkiler hâlâ devam etmektedir. Aralarındaki bağ, Oğuz Han'ın oğullarından olan Çepni Bey'e dayanmaktadır. Çepni Bey'in önderliğinde, Orta Asya'dan bu bölgeye geliyorlar.

Başlıca geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olan Çepnilerin, ekonomik nedenlerden dolayı köylerinden kentlere göçleri fazla olmamış. Civardaki Sünni ve muhacir köyleriyle olan ilişki dostça sürmüştür.

Bergama bölgesinde Selanik Alevileri pek yok, olanlar da Çepnilere çok yakın köylere yerleştirilmişler. Selanik Alevileri çoğunlukla Kırklareli Uzunyayla köylerine yerleştirilmiş.

Bakırçay'daki 5 Çepni köyünden yalnızca Tepeköy'de bir cemevi var. İzmir İl Özel

İdaresi'nden 20 milyon TL yardım alarak tamamlamışlar. İçi kullanıma hazır halde, dış sıvası yapılmamış.

Tepeköy'deki Çepnilerin Dedesi, Gaziantep Oğuzeli ilçesinin Köşeler köyündeki İmam Musa Kazım ocağından geliyor. Yılda bir kez Cem yapıyorlar.

Bergama'dan ötede Kınık'tan çıkan Çepni efeleri var. Çepni efelerinin ve gelinlerin giysilerinin yanında eldokumaları, halılar, süslemeler,

mutfak gereçleri, müzik aletleri Türkmen Alevi gelenek ürünleri olarak, Osman Bayatlı'nın (müze müdürü, ö.1958) çalışmalarıyla oluşturulmuş Bergama Etnoğrafya Müzesi'nde sergileniyor.

Bergama'nın Alevi köyleri ve müze hakkında ilk elde sizlere iletebileceğim bilgiler bunlar. Şeyh Bedreddin müridlerinin yakınları hakkında bana bilgi ulaşırsa hemen yollayacağım.

G.DOĞAN, HOLLANDA

CELASUN DEDE

Kavga'nın 14.sayısında Ali Haydar Celasun Dede'nin Pir Sultan Abdal'ın mezarı üzerine yazdıklarıyla ilgili bazı konulara değinmek istiyorum.

Celasun Dede'nin yazısında sözünü ettiği köy 20-30 hane değil 110 hane. Pir'in mezarının köyde bok içinde olduğunu yazıyor. Ama köyde Pir'in mezarı yok. Yok diyorum, çünkü Osmanlılar bırakın Pir'in sağlığından korkmayı ölüsünden bile korktukları için, cenazesini yakınlarına vermemiş, yoketmişler. Köyün yakınında 2 mezar var. Bir rivayete göre mezarlardan biri Pir Sultan Abdal'ın kızının, diğeri de yakınlarından birinin mezarıymış.

Pir'in anıtı ise, 1978 yılında Pir Sultan Abdal Derneği tarafından, köye 1500 metre mesafede dağın tepesine, bozkırda yiyecek ekmeğe muhtaç, hastasını doktora götüremeyen fakir köylülerin de (hepsi derneğin doğal üyeleri) maddi katkılarıyla tarafından (dışarıdan da maddi destek gördü) yaptırıldı.

12 Eylül darbesinden fazlasıyla nasibini alan örgütlerden biri de bu demektir. Derneğin faaliyetleri yasaklandı, aktif üyeler tutuklandı ve derneğin tüm mal varlığına el kondu. Bunun içindir ki Pir'in anıtı 14 yıldır bakımsız kaldı. Anıt yıprandı ve anıt kapsamında oluşturulacak proje faaliyetleri durduruldu.

Bunun yanında, Celasun Dede'nin, Pir Sultan Abdal ve benzeri uluların anıtlaştırılması, Şeyh Bedreddin projesi kapsamına alınması önerisini sonuna kadar destekliyorum. Bu temelde yaptığı eleştirilere de özü itibarıyla katılıyorum.

A.K., ŞAM

FETVA

Kendi imkanlarımla Türkiye'den birkaç *Kavga* getirttim. Yetmeyince fotokopi çekip arkadaşlara verdim. Sonra oturup tartıştık.

Dergiler şimdi arkadaşlar arasında dolaşıyor. Böyle ilgi göreceğimizi beklemiyordum.

Buradan röportajlar, haberler yollayabilirim. Suudi Arabistan'da ileri gelen şeyhlerden birinin Aleviler üzerine yayınladığı bir fetva buldum. Fetvada Alevi katlinin günah olmadığı

belirtiliyor ve "katli vaciptir" tabiri geçiyor. Bence endişe verici ve çağdışı. Size Arapça örneğini ve çevirisini yollayacağım.

Burada resmi kağıtları olmayan basın mensuplarına iyi davranmıyorlar. Biraz çekiniyorlar. Bana muhabir belgesi yollarsanız size daha fazla faydalı olabilirim.

S.ALİ CAN, İZMİR

KÜLTÜR ŞENLİĞİ

İzmir Hacıbektaş Kültür ve Tanıtma Derneği tarafından düzenlenen Alevi-Bektaş Kültür Şenliği, 10 Mayıs'ta Atatürk kapalı spor salonunda 8 bin kişinin katılımıyla yapıldı.

Alevi kültür ve geleneklerinin sergilenmesi açısından coşkulu ve doyurucu geçen şenlikte yapılan konuşmalarla, bu geleneğin gelecekteki seyriyle ilgili Alevi kesime ve tüm topluma önemli mesajlar verildi, örgütlenmenin canılcı önemi dile getirildi.

Şenlik saat 13.00'te başlamasına rağmen, izleyiciler saat 9.00'dan itibaren akın etmeye başladılar. Alevi kültürünün yayılmasında emeği geçen ozanlar Yavuz Top ve Musa Eroğlu (Arif Sağ Avrupa'da olduğu için katılamadı), yerel sanatçılar Murat-Taner ikilisi, Ali Cemal, Özlem Çevik vd. ile, ortaya koydukları otantik gösterileriyle izleyicilerin sevgisini kazanan Hacıbektaş Semah Ekibi ve İzmir Kemalpaşa Semah Ekibi, şenlik boyunca coşturdıkları salonun gönlünde taht kurdular.

Ozan Turabi'nin sunduğu program, dernek başkanı Ali Akdayı'nın konuşmasıyla başladı. Ardından Hacıbektaş dernekleri genel koordinatörü Selahattin Özel, Alevi kültürünün üzerine oturduğu toplumsal olguya vurgu yaparak, çok sayıda il ve ilçeden dernek açma doğrultusunda talep geldiğini, buralarda yakında dernekler açılacağını ve dernek oluşturan yörelere İzmir Hacıbektaş derneğinin yardımı hazır olduğunu söyledi.

Özel, ayrıca Temmuz ayı ortalarında Efes Antik tiyatrosunda Türkiye çapında bir günün tertipleneceği müjdesini verdi.

Şenlik hazırlık çalışmalarına ve bilet satışlarına *Kavga* ekibi de katıldı. (Ancak, başka işlerin bastırması yüzünden yeterince katkı yapabildiğimiz söylenemez.) Şenlik sırasında salonun iki kapısında standlarımızı açarak çok sayıda kitap *Kavga* sattık. Bizimle ilişki kurmak isteyenlerle konuştuk.

"Alevi-Bektaş Kültür Şenliği" tam 7 saat sonra, saat 20.00'de sona erdiğinde, biz, laikliğin sigortası, sınıfımızın atası, yol musahibimiz

Alevilikten daha çok şey öğreneceğimizi bir kez daha görmüş olarak salondan ayrıldık. ●

İşçi sınıfı ile Aleviliği musahib etmede mütevazı bir adım

KASETİMİZ KASETÇİLERDE

Londra Halk Müziği Çalışmaları Merkezi'nin yeni ürünü

R.Yürükoğlu yönetimindeki Talipler Halk Müziği Topluluğu'nun ikinci kaseti

Yapımcı ASM Müzik Üretim Ve Pazarlama

Arif Sağ hocamız ve dostumuza yardımları için içten teşekkürlerimizi sunarız

Burjuvazi, bilim ve zaman

BİLİMİN burjuvazinin iğrenç oyunlarına kılıf diye uydurulması bildiğimiz bir gerçek. "Marksizm öldü, sosyalizm insanlığa kapitalizmden daha iyi bir gerçek sunamadı, zaten işçi sınıfı dediğiniz de gittikçe sayısı azalan bir yığındır ve günümüz koşullarında içi boşalmış bir ifadedir" çığlıkları bilimsel verilerle(!) desteklenmeye çalışılıyor.

Bilim adamları, türlü imkanlardan en cömertçe yararlandıkları yerlerde yetiştikten sonra, en basit insani değerleri bile yok sayarak birikimlerini kapitalizmin uşağı olmaya adayınca, bilimsel gerçekliğin değil her türlü fantezinin yolu açılmış oluyor. Kartvizitinde "ünvan" taşıyanlar için saçmalamak adeta serbestleşiyor.

Bu zat-ı muhteremlerden biri şöyle bir ifşaatta bulunmuş:

"Bugüne kadar ekonomik gelişmenin bizleri hep daha iyi bir dünyaya doğru götürdüğüne inanmıştık; artan üretim sonucu daha dengeli paylaşımlar. Oysa bugün görüyoruz ki gerçekleşen bunun tam aksi olmuştur. Genel zenginliğin artışıyla insanların kendi gelirlerindeki artışı daha az önemseyeceklerine inanmıştık. İşgücünün gittikçe çoğalan sayıda bir bölümü servis sektöründe istihdam edilmekte ancak - özellikle zengin ülkelerde - hizmete özellikle gereksinim duyan

yaşlılar, çocuklar, bedensel özürlüler vs. daha kötü bakılmaktadır. (Ne itiraf!)

"Bunlar zengin ülkelerde görülen şaşırtıcı birkaç örnek yalnızca. Bu çelişkili görüntünün sebebi şimdiye kadar tamamen unutulmuş ve gittikçe artarak hissedilen 'zaman kıtlığı' sorunudur. Bir günün her fani için 24 saatle sınırlı olduğu dünyamızda zaman da pazarda alınıp satılan bir meta haline dönüşmüştür.

"Ekonomik ilerleme beraberinde verim artışını ya da başka bir deyişle saat başına artan oranda üretkenliği getirmiştir. Bunun sonucu olarak çalışma saatleri daha 'değerli' sayılmaktadır. Zamanın maddi karşılığı arttıkça herkes daha fazlasını kazanmak için bir gün içinde toplam daha fazla saat çalışacaktır."

Burada üstü kapalı söylenmeye çalışılan, bilimsel-teknolojik devrim sayesinde emek verimliliğinde yaşanan ve tüm hayatı etkileyen büyük bir sıçramadır. (Bu ilerlemenin, milyar dolarlarla telif edilen savaş harcamalarının ortadan kaldırıldığı bir dünyada katlanarak artacağına hiç kuşku yok.)

Endüstrisi nispeten daha az gelişkin Türkiye'de bile teknolojik yenilenme yaşanmakta ve daha çok işçi daha üretken hale gelmektedir. Bunun kapitalizm altında kaçınılmaz sonuçlarından biri şudur:

İlerlemenin hiçbir türüne

hayır diyemeyeceğimize göre, haftalık çalışma süresi kısıtlanmayıp fazla mesai aldatmacası sürdükçe, her işçi yanıbaşındaki işçi arkadaşının çalışma haklarını tehdit etmekte, belki de sınıf kardeşlerinin işten çıkarılmasına sebep olmakta, işsiz işçilerin sınıfın geneli içindeki durumlarını kötüleştirerek, iş bulma olanaklarını istemeden kısıtlamaktadır.

Dahası, yukarıdaki alıntıdan da görüldüğü gibi, "bilim" adamları işçilerin - insanca yaşam koşullarına sahip oldukları halde - hep daha fazlaya erişebilmek için daha fazla zaman çalışmaya meyilli olacaklarını ispat etmeye uğraşıyorlar.

Gafiller kendi derterine yansınlar. "Zamanın" çoğunu çalışarak tüketmesine rağmen yine de elinde avucunda birşey olmadığını gören YİĞİNLAR ÜRETMEKTEN VAZGEÇERLERSE, boşu bile "çok değerli" olan zamanlarını neyi tüketmede kullanacaklar?

Son bir nokta daha. Bilimin işçilerin önüne açtığı ufku kapatmaya çalışan onlar. Her bilimsel ilerleme onların zamanını tüketiyor. "Çok değerli" oluşu, işte bundandır.

Hayat Taçlı

KİD Dostluk ve Dayanışma Gecesi

KUNDURA İŞÇİLERİ DERNEĞİ'nin (KİD) 2.Dostluk ve Dayanışma Gecesi 24 Mayıs'ta yapıldı. Gece, birçok küçük atelyeye dağılmış olan kundura işçilerinin örgütlü birlik içinde güçlerini gösterdi.

KİD gecesi, tipik bir işçi gecesi oldu. Kunduracıların kendi iş aletleri ve elbiseleriyle oynadıkları tiyatro oyunu gecenin en beğenilen bölümü oldu. Oyunun ana fikri "işçiler birlik olduklarında çok şeyi başaracaklardır" idi ve işçi sınıfı sanatının çarpıcı bir örneğini dostlara gösterdi.

Dönülen semahlar, çekilen halaylar gecenin neşe ve coşkusunu artırdı. Sabahat Akkiraz'ımız, Alevi türkü ve deyişleriyle gecenin en çok alkış alan sanatçısıydı. Kundura işçileri semahlara, türkülerle, deyişlerle olan ilgi ve katılımlarıyla, "işçiler Aleviler devrimlerde birdirler, işçi-alevi yol musahibi" belgilerinin toplumdaki yaşatıcısı oldular.

Böyle bir birlik, coşku ve dostluk içinde geçen gecenin açış konuşmasını Kundura İşçileri Derneği başkanı Mustafa Yıldırım yaptı. Geceye katılanları "emeğin örgütlenmesi için geçmişten bugüne, baskıya, sömürüye, zulme karşı insan onu-

runu bayrak yaparak mücadeleye veren yiğit işçi sınıfı önderleri için" saygı duruşuna çağırarak konuşmasına başlayan dernek başkanı, KİD'in 3 yıldır sürdürdüğü savaşım hakkında bilgi verdikten sonra özetle şunları söyledi:

"Kunduracılık alanında her geçen gün sermayenin çağ atladığını, işçilerin yaşamlarının ise daha da kötüleştiğini ve baskının yoğunlaştığını görüyoruz.

"Bizim alanımızda sömürü katmerlidir, 700 bine yakın kundura işçisinin ancak %3-5'i sigortalıdır. Kangren olmuş sorunlarla yaşamaya çalışan insanlarımız günde 14-15 saat çalışmak zorunda bırakılmakta, işçilerin düşünme payı, okuma zamanı dahi gasp edilmektedir. Kundura işçisi günün büyük bölümünü atölyelerde geçiriyor. Dış dünyayla ilişkileri kesilmiş, adeta birer robot haline sokulmuşlardır.

"Sosyal yaşamın sıfır olduğu bu alanda kötü koşulları değiştirmek için derneğimizin verdiği mücadelenin büyük bir önemi vardır. Bu, ileriki aşamalarda sendikalaştırma-

meye dönüştürülmelidir.

"Bu yolda, bananeçiliğin, adam sendeciliğin, bencilliğin, üretim sürecinde verilen bozuk kültürün dermekte daha sıkı örgütlenilerek aşılması zorunludur. Bireysel menfaat peşinde koşmak, derneğin gücünü görmezden gelmek hatta yadsımaya çalışmak, ailelelerimiz ve çocuklarımızın geleceğini tehlikeye atmaktadır.

"Kurtuluşumuz kendi ellerimizdedir. Bir işçi kunduracılık sektörüne bütün ömrünü ve çocuklarının sağlığını verebilir. Ama kendi hakları için mücadele vermediği sürece ekonomik ve sosyal haklarını alması imkansızdır..."

"Arkadaşlar, sizlerden sağlığınıza veya bir ömrünüzü değil, demokratik bir işçi örgütü olan KİD çatısı altında birlikte mücadele vermenizi istiyoruz. Yaşasın işçilerin birliği."

Mustafa Yıldırım'ın konuşması, kimi sendikacıların "örgütlenemez" dedikleri kundura işçilerinin mücadeleye nereye vardıklarının da göstergesidir.

KİD, bugün 500'ü aşkın üyesi ve "sendika-sigorta, daha az çalışma süresi daha fazla ücret, sağlıklı iş koşulları, kıscacı insanca yaşam" için yükselttiği militan mücadeleye, broşürleri, bildirileri, gezileri ve kültür geceleriyle işçi sınıfımızın değerli bir örgütü olduğunu kanıtlamıştır. Bu özelliğiyle, birçok sendikaların yönetimine de örnek oluyor.

Murat Ulaşır

KAVGA

■ Aylık dergi. ■ Sahibi: Genel Ajans Ltd. Şti. adına H. Yılmaz ■ Sorumlu yazı işleri müdürü: Süha S. Demirci. ■ Yazışma adresi: Merkez yönetim bürosu: Piyerloti caddesi, 17/4, Çemberlitaş, İstanbul. Tel: (1)516 84 64 ■ Temsilcilikler: Ankara: Gürkan Gür, PK 216, Cebeci. ■ Adana: Ünal Akbulut, Kiremithane Mah. 1304 Sok. No:36, Yüreğir ■ Antakya: Ali Koyun, Yeşilova Mahallesi, Ümit Sokak, No:10 Serinyol. ■ Antalya:Ahmet Aydın, Özgürlük Mah. Reisi Kaplan Cad. Toros Apt. No:47/B. ■ İzmir: Adnan Ayhan, 3.Beyler Yaparsoy İşhanı, kat 5, No:505, Konak ■ İzmit: Ahmet Yılmaz, Yüksel İşhanı, İstasyon cad. Yavuz Sok. No:24 Kat 4 ■ Manisa: Yaşar Yerli, Yeni mah. Başaran Cd. No:52, Manisa ■ Mersin: Mehmet Yılmaz, Babçelievler Mab. 346 Sok. Dinçer Apt. No:3/7 P.K.3, Pozcu ■ Silifke: Cihangir Akdemir, Say Mab. 535. Sok. No:33, Silifke ■ Sivas: Hüseyin Çolak, Ali Baba mah. 32.Sok. No:23, Sivas ■ Turgutlu: Nerman Karabulut, Altay Mab. Akgün Sok. Kat1 No:2, Turgutlu ■ Avrupa Genel Temsilciliği: Murtaza Dersimli, P.O.Box 1822, Londra N1, İngiltere. ■ Diğer yurtdışı temsilcilikleri: Fransa: Şanver Şen, c/o 37 Rue d'Hauteville Paris 75010. ■ Almanya-Frankfurt: Şirin Günel, Neuhof Str. 13, 6 Frankfurt am Main 1. ■ Almanya-Münib: Hikmet Yalçın, Lessing Str. 41, 8047 Karlsruhe. ■ İsviçre: Ahmet Kısa, 7 Rue de Lancy, 1227 Carouge, Cenevre. ■ Hollanda: Tayfun Hüseyin Keleş, Postbus 5856, 3008 AW Rotterdam ■ Avustralya: Cemil Alkan, P.O.Box 106, Auburn 2144, Avustralya. ■ Basım öncesi baskılık: Genel Ajans. ■ Baskı: Dinç Ofset. ■ Dağıtım: GAMEDA. ■ Gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamama ve tersine bir istek belirtilmedikçe düzeltme ya da kısaltma hakkı dergimize aittir. Hiçbir yazı geri verilmez. ■

■ Yıllık abone bedelleri: Yurtiçi: 80 000TL, İngiltere: 17 Sterlin, Almanya: 80 DM, Fransa: 200 FF, Hollanda: 60 HFL. İsviçre 65 SFr, Amerika 53 \$ Avustralya: 53 \$ ■ Havaleler: Yapı ve Kredi Bankası, Aksaray Şb. Genel Ajans, Hesap No: 3549-3

KAVGA'NIN İÇİNDEN

4 YIKIMA, FELAKETE, SAVAŞA HAYIR
İşçi sınıfımız işgale, ilhaka, haksız savaşa karşıdır. R.Yürükoğlu

5 KÜRT SORUNU
14. ve 15. sayılarımızdaki konuyla ilgili bazı yazıları genel istek üzerine yeniden yayınlıyoruz

10 YAŞAMA HAKKI VE RESMİ TERÖR
Türk hukukunda öldürmeyi düzenleyen yasalar, yaşam hakkını güvenceye alanlardan kat kat fazla

11 ARİF SAĞ'LA SÖYLEŞİ
Anadolu halk müziğinin bu değerli öncü sanatçısı, R.Yürükoğlu'nun ve bazı dostlarımızın bulunduğu bir mecliste görüşlerini anlattı

15 SINIFIN PARTİSİ ALTERNATİF OLMALI
Bastaş baştemsilcisi B.Erdoğan'la çeşitli sendikal sorunlar üzerine konuştuk

18 BOYNUZUMA TAKILANLAR
Y.Küçük'ün "bölge devrimi" üzerine A.Geyik

20 ŞEYH BEDREDDİN VE SAVAŞIMI
İsmail Kaygusuz'un incelemesinin birinci bölümü

24 EDEBİYAT
Değerli yazar Hasan Kıyafet'in Karadeniz röportajı

YIKIMA, FELAKETE, SAVAŞA HAYIR

Dünya sosyalist sisteminin ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve emperyalizmin Körfez savaşına müdahalesi, bölgemizde ve çevresinde yeni bir durum ortaya çıkardı. Ortadoğu'yu, Kafkasya'yı, Balkanlar'ı ve Orta Asya'yı içine alan, insanlık tarihinin önemli kavşakları olan, karmaşık bir etnik yapıya ve çok renkli bir kültür dokusuna sahip olan bu bölgeler bugün altüst olmuşlardır.

Karşı-devrimler ve gerici emperyalist müdahale sonucunda, tarihten gelen düşmanlıklar temelinde, bölgede istikrar kalmamıştır. Son derece tehlikeli bir ortam vardır. Farklı bir tarihsel ortamda bir çiçek bahçesi gibi açabilecek olan bölge, bugün gerici dönemnin olumsuz etkilerini, emperyalizmin gerici "çözümlerini" doğrudan yaşamaktadır. Milliyetçilik, köktenci dinsel akımlar, ırkçılık tüm bölgede gemi azıyı almıştır. Oluk oluk kan akmaktadır.

Bu durumun tarihsel ve toplumsal nedenleri yanı sıra, siyasal sorumluları asıl olarak Ermenistan ve İran'dır. Bağlaşıklar zincirine bakıldığında ise şöyle bir bloklaşma görülüyor. Almanya, Rusya, Ermenistan, İran, Yunanistan, Suriye. Bunlar bir cephe. Karşısında, ABD desteğini kazanmaya ve korumaya çalışan Türkiye ile Azerbaycan. Ve Almanya'yı dizginleme zorunluluğuyla giderek eski konumlarından ortaya doğru kayan İngiltere ve Fransa. Kuzey Irak'da *de facto* olarak kurulmaya başlanan Kürt devleti nedeniyle Türkiye'ye yakınlaşmaya çalışan Irak.

Burada bir parantez açarsak, Yugoslavya'nın başına gelenlerin baş sorumlusu da Almanya'dır. Yugoslavya'yı bölmüş ve Avrupa'yı da tehditle şantajla peşinden götürmüştür. Ama bunun sonuçları

R.YÜRÜKOĞLU

Türkiye işçi sınıfı, bölgede devlet sınırlarını değiştirecek ilhaklara, içinde yer aldığı bütünden demokratik bir biçimde, bütünün de rızasını almadan ayrılıp başka ülkelere katılmalara karşıdır

Türkiye'yle ilişkilerinde ortaya çıkmıştır. Bir süredir Avrupa'da tedirginlik yaratan, o eski Prusya tutumlarını takınmaya başlayan Almanya, Kürt sorununu bahane ederek Türkiye'ye döndüğünde bardak taşı. Avrupa Almanya'yı yalnız bıraktı. Şimdilik Türkiye zaman kazandı ama Almanya'nın stratejik hedefleri değişmedi: Ermenistan ve Rusya üzerinden Orta Asya. Dolayısıyla önümüzdeki yıllar, Almanya Türkiye boğuşmasına sürekli sahne olacaktır.

Bıraktığımız yere dönersek, Türklerin geçmişte bu bölgede imparatorluklar kurmuş olması, tarihsel bağların canlılığı, bölgenin hemen her yerinde önemli büyüklüklerde Türk azınlıklarının yaşaması, bazıları'nın Türk cumhuriyetleri olması, Türkiye'yi bu gelişmelerin, sorunların ortasına oturtmaktadır.

Bu durum Türkiye burjuvazisinin iştahını, emperyalistleşme özlemlerini kabartıyor. Özellikle Kafkaslar, Türkiye burjuvazisi için büyük çıkarlar vaat ediyor. Bu nedenle Türkiye burjuvazisi, Amerikan ve

Avrupa desteğini sağlayabilmek için Kıbrıs'ı "feda etmeye", Kıbrıs'ta çıkarlarından ödün vermeye hazırdır.

Burjuvazinin en saldırgan kesimleri ise, Türklerin yaşadığı hemen her bölgeye asker göndermeyi, müdahale etmeyi savunuyorlar. "Ümit köprüsü"nü açılışıyla Nahcivan için bu isteği sessizce gerçekleştirmeyi düşünüyorlar.

Türkiye burjuvazisi bugün böyle bir dış siyaset izlerse, Türkiye'yi sonu belli olmayan büyük bir istikrarsızlığa, kontrol edilemeyecek savaşlara sürükleyecektir. Bölgede çıkacak bir savaş, Türkiye dahil hiçbir ülke işçi sınıfının, halkının yararına olmayacaktır.

Türkiye halkı hiç bir suretle sınır ötesinde girişilecek bir maceranın içine sokulmamalıdır. Bölgede durum çok akışkandır. Türkiye bir başka devletin topraklarına ordu sokarsa, olayların içinden topraklarını hatırı sayılır biçimde büyüterek çıkabilir, beli kırılarak da çıkabilir. Ama her iki durumda da emekçi halkın bir kazancı olmayacaktır. İki durumda da onu

bekleyen yıkımdır, felakettir.

Türkiye işçi sınıfı, bölgede devlet sınırlarını değiştirecek ilhaklara, içinde yer aldığı bütünden demokratik bir biçimde, bütünün de rızasını almadan ayrılıp başka ülkelere katılmalara karşıdır. Örneğin Irak Kürdistan'ını Türkiye'ye katma çabalarına karşıdır. Aynı nedenlerle, Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devletine de yandaş değildir. Tüm böyle gelişmeler, bölgede önu hiçbir şekilde alınamayacak olan "paylaşım savaşları"na başlatacaktır. Bunların perde ardındaki gerçek kazançlı ise emperyalizm olacaktır.

Sözünü ettiğimiz konular ve gelişmelerle yakından ilgili bir de "mektup konusu" var. Türkiye ile PKK'ya eşit statü tanınması için BM'ye başvuran 290 kişinin mektubu, toplumun geniş kesimlerinde tepkiyle karşılandı. Tabii, bu kesimler içinde Türk milliyetçileri, burjuva partilerinin tabanları da var. Ama, Türkiye işçi sınıfı da var. Mektubu imzalayan 290 kişinin içinde birkaç sendikacının bulunması ise, hiç de sınıfa hizmet eden bir durum değildir. İşçi sınıfı, ezilen halka zararı dokunacak gelişmelere taraf olanları affetmez. Nitekim bu durum duyulunca işçi tabandan çok tepki çıktı. Bunun üzerine bazı sendikacılar, "biz başka şeye imza atmıştık" dediler.

Türkiye işçi sınıfı, bölgede hiçbir ülkeye, hangi nedenle olursa olsun asker gönderilmemesi için sesini yükseltmeli, bu yönde eylemler, yürüyüşler örgütlemelidir. Bölgede çıkabilecek bir yeniden paylaşım savaşına karşı etkin mücadele vermek, yıkıma, felakete, savaşa, haksızlığa karşı olan herkesin birleşmesi gereken noktadır. Türkiye işçi sınıfı ve onun öncüsü en geniş kesimleri bu mücadeleye katmak için çalışmakla görevlidir. ●

*Bölgede hiçbir
ülkeye, hangi
nedenle olursa
olsun asker
gönderilmemeli*

PKK, İŞÇİ SINIFI, MARKSİZM VE LAİKLİK

Sosyalist sistem hayatayken ortaya çıkan her başkaldırı hareketi, dayandığı sınıflar farklı da olsa, Marksist söylemin içinde kendini anlatmaya çalışıyordu.

O dönemlerde, kurtuluşu gerçekten Marksizmde görenlerin yanında, işçi sınıfına yabancı görüşlerini Marksizmle örtenler de vardı.

Gün döndü, devran değişti. Sosyalist ülkelerdeki karşı-devrimlerle dünya gericilik dönemine girdi. Marksizmden uzaklaşanların iflasıyla sosyalizmin sahte dostları açıkta kaldı.

İŞÇİ SINIFININ KİMLİĞİ VE ROLÜ

Marksizmden uzaklaşan her akım, Marksizmin bir temel önermesi hakkında soru işareti uyandırmaya çalışır.

O da şudur: İşçi sınıfı insanlığın gelmiş geçmiş en devrimci sınıfıdır. İnsanlığı, sonul kurtuluşa götürmeye yetenekli ve çağrılı tek sınıftır.

Türkiye'de de Marksizmin bu temel önermesini çekiştirmeye çalışmanın çeşidi görülmüştür. Kimisi, Türkiye yarı-feodaldır, kirlere yönelim demiştir. Kimisi, "birkaç yüzünü geçmeyen proleter çekirdek ve küçük işletmelere dağılmış birkaç milyonluk işçi sınıfı" diyerek burjuvaziye kapılanmıştır (Haydar Kutlu).

Bugün saldırılar daha pervasızlaştı. Düne kadar işçi sınıfı küçük ve önemsiz gösterilmeye çalışılırken, şimdilerde düpedüz "işçi sınıfı 19.yüzyılda kalan bir kavramdır" diyor.

Böyle söyleyenlerden biri de, ne yazık ki, işçi sınıfının kurtarıcı misyonunu en iyi algılayabilecek konumdaki halklardan olan Kürt halkı adına konuşan PKK lideri Abdullah Öcalan'dır. Okuyalım:

"Eğer sosyalizmden bahsedeceksek, - ki bizim sosyalizme katkımız budur - kapitalist tarihi, bireyi, dünyayı, toplumu ve hatta devleti nasıl ele alacağız? Özellikle bireyden başlayıp, giderek çevre sorunlarına kadar götürebilen bir yaklaşım sahibi olursak, sosyalizm kavranılarına daha bir yenilik getirebiliriz. Hatta salt sınıf temeline dayalı, 'işçi sınıfı, proleter sınıf' deyip tahliller geliştirmek de fazla gerçekçi değil. Çünkü bu kavramlar da 19. yüzyılın kavramlarıdır. Elbette ki sınıflar yine vardır. Fakat özellikle Türkiye'de sınıf diye tabir edilen, ayağa düşmüş, nefes alamaz halde, en zor işlerde çalışabilen ve bir anlamda da ekonomik düzeye indirgenmişliği ifade etmektedir. Türkiye insanı bu biçimde bir değerlendirmeye konu edilemeyecek kadar kapsamlıdır; bundan çok farklıdır. Ve dünyada da bu böyledir. 19. yüzyılın koşullarını yaşayan işçi sınıfı aslında büyük oranda aşılmıştır. Marks ve bir anlamda da Lenin dönemlerinin işçi sınıfı ne Doğu'da ne de Batı'da var; biraz bizim gibi veya çok geri ülkelerde kaldı. Bu gerçeği görmek gerekiyor.

"Bu demek değildir ki, sosyalizmin

R. YÜRÜKOĞLU

dayanacağı sosyal zemin yoktur. Sosyal zemin vardır. Sosyal zemin, kuşkusuz mali sermayeye dayanmayacaktır. En çok onun karşısında yer alan, tamamen gelişen emek üretkenliği üzerine borsa ve uluslararası tekeller ağıyla görülmemiş boyutlarda sömürüyü sürdüren kesime karşı, - sadece sınıf değil - sınıflara dağılmak durumundadır." (Serxwebun, sayı:105, Eylül 1990, s.10)

Sosyalizmde merkez kavram işçi sınıfıdır. Sosyalizm, bireyi de, çevre sorunlarını da sınıf gerçeğinin içinden geçerek ele alır. Alıntıda, liberal aydınların yerli yersiz kullandığı birey ve çevre sorunlarına, bu konuların hakkını vermek için değil, sosyalizmin sınıf karakterinde bulanıklık yaratmak için değiniliyor. Bunu birazdan göreceğiz.

"Ayağa düşmüş, nefes alamaz halde, en zor işlerde çalışabilen ve bir anlamda da ekonomik düzeye indirgenmişlik." Bu işçi sınıfının tanımı değildir. Türkiye işçi sınıfının tanımı da değildir.

Nüfusun yarısına yakınıni teşkil eden Türkiye işçi sınıfı ayağa düşmüş bir toplum tortusu değil, toplumu temellerinden sarsabilecek tek güçtür.

"Ekonomik düzeye indirgenmişlik." İşçi sınıfına bu suçlama çok yapılmıştır. Altında ekonomik ve siyasal savaşım arasındaki geçişkenliği anlamamak yatar. Böyle düşünenler, başlangıçta ekonomik iticilerle sokağa çıkan sınıfın, "işçiler birleşin iktidara yerleşin", "genel grev yaparız iktidarı yıkarız" belgilerindeki derin siyasal içeriği bir türlü göremezler.

"Türkiye insanı bu biçimde bir değerlendirmeye konu edilemeyecek kadar kapsamlıdır." İlk bakışta zengin bir yaklaşım izlenimini veren bu söz neden söylenmiş? Okuyunca durum aydınlanıyor: Dünyada işçi sınıfı kavramı aşılmıştır, Türkiye'de de aşılmamasına az kalmıştır. Dolayısıyla artık sosyalizmin sosyal zemini, - sadece sınıf değil - sınıflara dağılmak durumundadır."(abç) İşçi sınıfı üstüne uyandırılan soru işaretleri işte burada amacına ulaşıyor. Sosyalizmin sınıf özü yokediliyor.

Bugün işçi sınıfının 19. yüzyıldaki gibi yaşamadığı doğrudur. Buradan kalkarak kavramın eskidiği söylenebilir mi? 19. yüzyılda işçi, bugüne göre geri teknolojiyle ve günde 15-16 saat çalışıyormuş. Bugün sınıf savaşıyla işgününü 8 saate düşürdüyse, bazı sosyal haklar elde ettiyse, yüksek teknolojiyle kafa emeğinin payı arttıysa, işçi olma niteliği kalkmış mıdır?

İşçiyi işçi yapan, kapitalizmin gelişme düzeyine göre gelişen, sınıf savaşıyla ilerletilen iş ve yaşam koşulları değil, işçinin toplumsal üretim

sisteminde tuttuğu yerdir. Üretim araçları üstündeki kapitalist mülkiyettir. Ücretli emek sistemidir. Artık-değer sömürsüdür.

SINIF TEMELLİ MÜCADELE ÜSTÜNE

Burada bir parantez açalım ve PKK'nın, Türk soluna, devrimci harekete yaklaşımına bakalım. Bu yaklaşım, işçi sınıfı kavramını ele alışı mantıksal uzantısıdır, çünkü devrimci hareket, tüm tutarsızlığına rağmen, "işçi sınıfı" kavramını bırakmamıştır.

Abdullah Öcalan, son aylarda, devrimci hareketi şiddetle suçluyor ve, "20 yılda bir devrim yapamadınız, bir işe yaramazsınız" yollu konuşuyor.

Bu yaklaşımda büyük bir haksızlık, herkesi cahil sanma ve bir el çabukluğu var. Türdeş şeyler karşılaştırılabilir, elmayla armut karşılaştırılmaz. Sınıf kavgasıyla, millet kavgası farklı şeylerdir. Millet bayrağını kaldırdığında, o millettten olan "hazır" bir tabanın vardır. Ama sınıf bayrağını kaldırdığında, hazır bir tabanın yoktur, uzun, zahmetli bir bilinçlendirmeye uğraşı seni beklemektedir. Milliyetçilik, toplumdaki egemen ideolojiyle ters düşmez, sınıfsallık ise kişinin o güne dek öğrendiği, inandığı herşeye, tüm egemen değer yargılarına terstir.

Sonuç: Millet motifiyle yürütülen mücadelede yığınsallaşmak çok daha kolaydır. Denemesi bedava. Herhangi bir devrimci örgüt, bugünün koşullarında, halkı Kürt ayrılıkçılığına karşı Türk bayrağı altında sokağa çağırırsın, yüzbinleri yürütür! Ama bir devrimci, "herşey mübahdır" diyemez.

Yukarıdaki anlayış, uğruna yaşamlarını verdikleri devrimi başarıya ulaştıramamış, gelmiş geçmiş tüm dönemlerin tüm devrimcilerine hakaret taşır. Karl Libneht, Roza Lüksemburg, Palm Dat, Hoze Marti, Baba İshak, Kalender Çelebi, Şeyh Bedreddin, Mustafa Suphile, Nazım'a. Ama en başta Marks'a ve Engels'e!

Parantezi kapatmadan bir noktaya daha işaret etmeliyiz. Sınıfsallığın, bir başka alanda daha, milliyetçiliğe oranla eli dardır. "Düşman millet" kavramı olmadan harekete geçemeyen milliyetçilik için, "düşmanın düşmanı dostumdur" yaklaşımı doğaldır, ideolojiye uygundur. Dolayısıyla milli yaklaşım, devletler arasındaki tarihsel düşmanlıkları kullanmada (yardım aldığı devlete egemen olan sınıfa hiç bakmadan), bir sakınca görmez. Oysa sınıf devrimcisi, mücadele ettiği sömürücüye karşı bir başka sömürücüden yardım almaz,

alamaz. Çeşitli "ulvi"liklerden dolayı değil, sınıf ideolojisi Marksizm buna izin vermez.

MARKSİZM VE MİLLİ MESELE

İşçi sınıfı kavramı 19. yüzyılın kavramıdır, şimdi aşılmıştır demek, Marksizm eskiden geçerliydi, şimdi eskimiştir demekle eşdeğerlidir. O zaman, olgunun adını koymak gerekir. Dün geçerli olan bugün değilse, o teori bilimsel değildir. Kaçamak ifadelerle o da söyleniyor:

"Onlarda (Marks ve Engels'de-Kavga), ulusal çıkışlara açık olmayan tutum, yani dünya insanlığının kurtuluşu vardır. Hatta öyle ki, Marks ve Engels'deki ulusal gerçekliği geri itme bazen bilim dışılığı düşme izlenimini bile vermektedir." (Serxwebun, sayı 110, Şubat 1991, s.12)

Marksizmin ulusal sorunun nihai çözümünü işçi sınıfının toplumu fethetmesine bağladığı, sınıfı bölen ayrı örgütlenmeye, esas düşmanı gözlerden gizleyen milliyetçiliğe karşı çıktığı, işçi sınıfının mümkün olan en geniş birliğinden, halkların dostluğundan yana olduğu doğrudur. Bunu bilim dışı görüp görmemek herkesin kendi sorumludur.

İnsan topluluklarının tarihsel gelişimi içinde ortaya çıkan klan, kabile, aşiret, ümmet, milliyet, millet örgütlenmelerini yöneten ideolojiler, özünde kendini öteki topluluklardan ayıran, kendi varoluşunu insanlığın dünyasal varoluşunun önüne koyan ideolojilerdir. İşçi sınıfının yerel-ülkesel bir kısıtlılığı yoktur. O, tüm insanlığı gerçek bütünselliğine kavuşturmaya yetenekli tek sınıftır. Bu nedenle işçi sınıfı siyaseti, ne görünüm altında olursa olsun, her türlü ülke-ulus siyasetinden köklü olarak ayrılır.

KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİ VE İSLAM

Ulus siyasetinin doğal ideolojik yönlendiricisi milliyetçiliktir. Milliyetçilik, özünde, toplumları milli bir pazar (ülke-devlet) içinde ulus olarak örgütleyen burjuvazinin ideolojisidir.

Milliyetçilik, toplumun tüm sınıf ve katmanlarını disiplin altına alırken, geçmişte benzer bir işlev görmüş olan dinsel ideolojilerden de yararlanmıştır.

Sünni-Şafi İslamiyet, Kürt milliyetçiliğinin oluşumunda önemli bir kaynaktır. Bunda yerel egemenlik sisteminin yeşil bayrağa sarılı oluşunun rolü büyüktür.

Osmanlılarda erk ilişkileri, seyyfiye (ordu), kalemiye (bürokrasi), ilmiye (ulemâ-din adamları) ve saray (padişah-halife) olarak başlıca dört güç ►

KÜRT SORUNU

◀ merkezinin birbirleriyle kurdukları çatışmalı dengenin içinden geçerek belirliyordu.

1908 İttihat ve Terakki hareketiyle atılım yapan burjuva devrimi, ordu ve Bâbiâli bürokrasisine dayanarak saray ve ilmiyenin gücünü sınırladı. Daha sonra Mustafa Kemal hareketiyle tamamlanan burjuva devrimi, saray ve ilmiyyeyi devlet alanından kovdu.

Bu laikliğe tam geçiş değildi. Sünni İslam, devletin yine içinde örgütlenmişti. Ancak, cumhuriyetin ilk on yıllarında devlet ve aydınlardan topluma, dinin etkilerini azaltıcı bir rüzgar estiriliyordu. Cumhuriyet rejimi, kapitalistleşmenin önünü açacak kadar laikleşmek istiyordu.

Bu koşullar altında İslamiyet, kaybettiklerini geri alabilmek için şeriatçı restorasyon eğilimine girdi. İslamla uyumlu muhalefet akımlarına bağlaşıklık sundu. Bunun önemli sonuçlarından biri, İslama sarılı Kürt milliyetçiliğinin 1925 Şeyh Said ayaklanması oldu.

Kemalizmin ağır baskısı, Kürt kültürünün de İslama sığınması sonucunu getirdi. Örneğin Kürt dili ve edebiyatı, yarı gizli aşiret medreselerinde yaşatılıp yeni kuşaklara aktarıldı.

Ayrıca, yalnız Türkiye'de değil, öteki ülkelerde de, Kürt milliyetçiliği Sünni İslamın derin etkisinden kurtulamamıştır. Örneğin, 1932-1943 yılları arasında Suriye'de yayınlanan milliyetçi *Hawar* dergisi. Kamran Bedirhan'ın yayınladığı bu dergi ilk yıllarında İslam dışı bir çizgi izlemiş, Kürt inançlarının Zerdüşt kökleri üzerinde durmuş ve Yezdilîği öne çıkarmıştır. Ancak derginin yöneticileri, geniş yığına ulaşabilmek için ton değiştirmek zorunda olduklarını bir süre sonra anlamışlardır. Ve 1941'den sonra her sayı Kuran ve Muhammed'le açılmış, onlarla kapanmıştır.

Bu eğri, tüm Kürt milliyetçiliğinin ortak kaderi olmuştur. Aynı örneğin her defa kendini yinelemesinin nedeni şudur: Tüm Kürt milliyetçi hareketlerinde yönetim kadroları çoğunluğuyla ya dine ilgisiz, ya dinsiz kişilerdir (PKK'da olduğu gibi), ama yığınsallaşmak için kazanılması gereken taban, hareketin belkemiği, koyu Sünni Müslümandır. Dolayısıyla, din-dışı, laik yönetici kadrolar, Kürt aydınları, her defasında bu çok güçlü dinsel öğeyle uzlaşmak durumunda kalmışlardır.

Bunun güzel örneği Şeyh Said ayaklanmasıdır. Ayaklanmayı hazırlayan, Kürt egemen sınıfının aydın-bürokratlarından oluşmuş "Azadi" örgütü, dinsel tabanı kazanabilmek için bölgede dönemin en tanınmış dinsel lideri olan Şeyh Said'i hareketin başına getirmiştir.

Buradan PKK'ya dönersek, PKK, Türkiye solunun etkileri altında, vurguyu ulusal soruna oturtan bir akım olarak doğdu. Vurgunun zaman içinde dengeleme şansı vardı. Ancak, Marksizmin tabanı olan işçi sınıfının 12 Eylül'le ağır bir darbe yemesi ve ardından dünya çapında örgütlü proletaryanın etkinliğinin geçici de olsa zayıflaması, yabancı ideolojilerin gelişmesine ortam doğurdu.

Bu koşullar altında PKK ideolojisi milliyetçiliğe doğru evrimlenmeye başladı. Girilen ideolojik sürecin iç

tutarlılığı, PKK'yı Kürt milliyetçiliğinin tarihsel kaynaklarına çekip götürdü. Bu aşamada Abdullah Öcalan'dan din çözümlemeleri gelmeye başladı. İslamın ilerici-devrimci olduğu söylendi. Böylece, Kürt milliyetçiliğinin tarihinde hep gördüğümüz durumu bir kez daha izlemeye başladık.

KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİ VE LAİKLİK

Burada İslam öğretisini tartışmayacağız. Bu görevi en yetkin biçimde Turan Dursun yerine getirmiştir. İslami safarlarda din alimi olduktan sonra cesur araştırmacılığıyla materyalizmin özgürlüğüne kavuşan Turan Dursun, afyon paketini teşhir ederek unutulmaz bir hizmet görmüştür.

Bizi daha çok ilgilendiren laiklik karşıtı görüşlerdir. Önce bunları birkaç alıntıyla gösterelim:

"Din ve devlet işleri ayrıdır. Laiklik ilerici'dir" safatasına inanılmamalıdır. Laiklik aslında Batının ve siyonizmin çıkarlarını dikkate alan, Ortadoğu halklarının ise sınıfsal ve ulusal kurtuluşlarını örtbas etmede kullanılan bir yaklaşımdır. (...)

"... Laiklik genelde Ortadoğu halklarına, özelde ise Anadolu ve Kürdistan halkına karşı olan, onların sınıfsal ve ulusal kurtuluşlarına dayatılmış bir Batı oyunudur. Bir Batı işbirliğidir. (...)

"İslam dini ve ulusal kurtuluş arasındaki doğru ilişkiyi, Kur'an ayetlerine dayanarak açıklamak; bunda giderek doğru bir programa kadar ulaşmak; bütünüyle halkımızı ve de dürüst din adamlarını bu temelde ulusal kurtuluş çatısı içinde örgütlemeye doğru ve yerine getirilmesi gereken bir görevdir." (Serxwebun, sayı:92, Ağustos 1989)

"Unutmayalım ki, başlı başına bir örgütlenme olan cami teşkilatlanmasını cepheleşmeye çekerek, büyük bir başarı olur. Yarattıkları böyle bir örgütlenme sonucunda özellikle cuma toplantılarında önceden hazırlanmış ulusal kurtuluşu esas alan konuşmaları, hutbeleri geliştirdiğimizde birdenbire camiler ayaklanma merkezleri haline gelebilir. İran modeli bu konuda çok öğreticidir. Özellikle önümüzdeki dönemde cami politikamızı tamamen yaratıcı bir tarzda gözden geçirmek ve camileri bir propaganda merkezi olarak görmek gerekiyor ve hatta gerekirse cami ihtilallerini yapmak son derece mümkündür. Girilir içine, önceden hazırlanmış hutbeler okunur ve 'din yolu da, Allah yolu da budur' deyip kitle, faşist sömürgecilğin üzerine yürütülür." (Serxwebun, sayı:106, Ekim 1990)

"Eğer Osmanlı sultanları olsaydı, bugün Türkiye'de cumhuriyetten daha iyi bir rejimi rahatlıkla sürdürebilirlerdi. Belki de Türkiye daha gelişebilirdi, biraz insani olabilirdi." (Serxwebun, sayı:107, Kasım 1990)

"Bizce din, siyasi yaşamla içiçedir, parti yaşamıyla içiçedir." (Yeni Ülke, sayı:28, 5-11 Mayıs 1991, s.12)

Komünistlerin kimsenin dinsel inancıyla bir alıp veremediği yoktur. Dinsel inanç kişinin kendi vicdanını ilgilendirdiği sürece bu onun sorunudur. İnananlar birleşip dinsel cemiyet, cami, kilise, her neyse onu kurabilirler. Ancak iş dinin topluma dayatılmasına, devlet ve siyaset olarak örgütlenmesine gelince, orada söyleyeceklerimiz vardır.

Devletin toplumsal dinamiği mi izleyeceği, yoksa toplumun üstüne karşı çıkılamaz tanrısal buyruklarla mı ineceği sorusunu ilk soranlar, aydınlanma çağıının burjuva düşünürleriydi. 18. yüzyılın devrimci burjuvazisi, dinsel dogmaların esareti altındaki feodal toplumu dönüştürürken bilim ve siya-

sette laikliği savunuyordu. Burjuvazinin insan düşüncesinin gelişimine, demokrasi birikimine getirdiği katkılardan biridir bu.

Bilimde laiklik, insan aklının, doğayı ve toplumu kavrama çabasını ilahi kalıplara dökmeye çalışan dinden özgürleştirilmesi demektir. Bu amaçla eğitim kurumlarının dinin elinden alınması önlemi getirilmiştir.

Siyasette laiklik, yasama, yürütme, yargı erkinin birbirleriyle ve toplumla ilişkilerini düzenleyen siyasetin, dinin dışına çekilmesi demektir. Böylece devlet ve siyaset, - bu ikisi birbirinden ayrılmaz, devlet siyasetin odağıdır - toplumun değiştirmeye yeltenemediği ilahi tabulardan kurtarılmış ve toplumun dinamiğine teslim edilmiştir.

Laik devlet anlayışı, modern toplumun oluşumunda, demokrasinin gelişiminde, sınıf savaşının önünü açmada önemli bir aşamadır. Toplum yine sınıflı bir toplummuş, devlete yine sömürücü sınıflar hakimmiş tartışması, laik devletin tarihsel olarak ileri bir adım olduğu gerçeğini değiştirmez. Soruna, ilkel komünal toplumdan kalıp gelen, ortaçağ karanlığını delip geçen binlerce yıllık insan eyleminin, kazanım üstüne kazanım biriktirerek, özgür topluma doğru görkemli ilerleyişi açısından bakmak gerekir.

Devletin hangi sınıftan yana örgütleneceği, hangi temel görüşlere dayanacağı, devlet konusunun en yoğunlaşmış sorunudur. Devletin içeriği bildiğimiz gibi iktidardır. Devletin içeriğinin ne olması gerektiği üstüne toplumdaki sınıfların iddiaları farklıdır. Devletin biçimi ise çeşit çeşit olabilir. Demokrasi bu biçimlerden bir tanesidir. Devletin biçiminin nasıl olması gerektiği üstüne de farklı görüşler vardır. Öz ve biçim değişiminde, biçimi önemsiz ya da özü ilgilendirmez gibi anlamamalıyız.

Örneğin, devlet laik biçimde mi örgütlenmelidir? Şeriye mahkemeleri kurup, faninin değiştiremeyeceği şeriat hukukuna mı geçilmelidir? Oruç tutmaya, namaz kılmaya, çarşaf giymeye ne ceza vermeli? Eğitimi ilahiyatçılara mı bırakmalı? Tüm bilimler tanrı kelâmı Kuran'dan çıktığına göre, bilimsel özerklik diye emperyalizmin oyununa alet olmamak için ne yapmalı? Tüm devlet görevlilerinin ulum-i diniyye erbabından olması nizam-ı alem emri değil mi?

Laiklik tartışmasında din tarafına meyiletmenin getireceği, mantıksal sonucuna ulaştırılmış sorular böyledir. Görüldüğü gibi, laiklik tartışması, devletin "biçimine" ilişkindir ama devlet ve toplum düzeninin nasıl bir disipline dayanacağı üstüne son derece öze yönelik bir tartışmadır.

Emperyalizm çağında burjuvazi bir bütün olarak gericileşmiştir. 18. yüzyılda laiklik konusunda aldığı konumdan bir hayli geriye çekilmiştir.

Günümüzde işçi sınıfı, demokrasinin ayrılmaz parçası olan laikliğin ateşli savunucusudur. Türkiye'de ise, ne güzel ki, devletle bütünleşmiş Sünnilikten çok çekmiş olan Alevilik, laik devlet kavgasında işçi sınıfının kader ortağıdır. Ülkemizde laikliğin bir ölçüde varlığında Alevi toplumunun katkısı büyüktür. "Kuran da, kurtaran da

insandır" diyen Hacı Bektaş, Anadolu'da laiklik düşüncesinin tohumunu atandır.

İşçi sınıfımız, sınıfsal çelişkilerin ve sınıf mücadelesinin üzerinin örtülmesi için, laikliğin tüm mantıksal sonuçlarıyla birlikte derinleştirilmesini istiyor.

Propaganda ve ajitasyon, yığınları siyasal davranışa çekmede başlıca araçtır. Bu aracın içeriği, hedeflenen yığının ve aracı kullananın niteliği üstüne önemli ipuçları verir. Okuyucuyu aşağıdaki alıntıyla başbaşa bırakarak yazımızı bitirelim.

"Kürdistanlı Yurtsever Hacılarımız! Değerli hacı kardeşlerimiz, (1412-1991) yılı ALLAH'ı taala c.c İslam dinimizde İslamın bir şartı olan Hac farzımızı üzerimizden kaldırmak amacıyla binlerce km. yol katedip gelmiş bulunuyorunuz. Bizler de, S. Arabistan'da yurtsever Kürdistan halkından Eniya Rizgariya Nete-wa Kürdistan taraftarları adına hacınızın kabul olmasını, sıhhat ve sağlık içerisinde geçirmenizi yüce ALLAH'tan diliyoruz. (...) İslamiyetin tarihinde İslamiyetin doğuşu, Köleci Roma İmparatorluğuna karşı ALLAH'ı taala, Yüce Peygamberimiz Muhammed'i gönderdi, köleliğe karşı çıkması için. Kölelik döneminde insanlar üzerindeki zulüm ve baskı en azgın bir şekilde günbegün artmaktaydı. Örneğin: İnsanları diri diri toprağa gömüyorlardı. İnsanları hayvanlar gibi pazarda satıyorlardı ve her türlü pisliliği yapıyorlardı. İşte bu kadar acımasız zulme karşı Yüce Peygamberimiz karşı çıkarak İslamiyeti yaymaya başladı. O tarihte zalimlere karşı açılmış olan savaşa her insanın diyen katılmayı bir borç bildi. (...)

İşte bu tür zulme karşı ALLAH'ı taala otuzbeş milyon Kürt içerisinde bize bir lider yarattı, o da ABDULLAH ÖCALAN'dır. Bu lider Kürdistan üzerinde katliamcı olayları göz önüne sererek günün şartlarına uygun Kürdistan tahlilini yaparak yol gösterici yöntemiyle İslam ve Kürdistan üzerinde oyun oynayan emperyalistlere karşı bir kurtuluş savaşı açmıştır. Bunun yanında "müslüman Kürdüm" diyen ve kafirleri temize çıkaran ikiyüzlü insanları teşhir etmektedir. Bizim görevimiz artık ne kafirlerin sözüne, ne de işbirlikçilerin ikiyüzlülüğüne inanmaktır. Bizler de yurtsever her Kürdistanlı gibi üzerimize düşen görevi seve seve Eniya Rizgariya Nete-wa Kürdistan içerisinde yürütülmeliyiz. Bize Kürtlüğümüzü, insanlığımızı, kişiliğimizi tanıtan ve dünya kamuoyuna Kürdistan varlığını ve bütünlüğünü kabul ettiren güçlü önderimiz Abdullah ÖCALAN'a ALLAH'tan kuvvet ve amacına ulaşmasını diliyoruz.

"Kürdistanlı Yurtsever din alimleri

"Sizler İslamiyetin doğuşundan (Kürdistan'a girişinden) günümüze kadar halkımızın kaderinde belirgin bir rol oynadınız. Tarih belirlen süreçlerinde önderlik sıfatıyla ortaya çıktınız. Dini önderlikte de halkımız büyük şahsiyetler yaratmıştır. Bu uğurda epey kanların döküldüğü de biliniyor. Kürdistan halkı her dönemde din adamlarına bel bağladı ve destek verdi, kurtuluşunu burada aradı. (...)

"Köle bir insan dinini de serbestçe koruyamaz. Kürdistanlı din adamları da faşist Türk devleti tarafından büyük baskılara maruz kalmaktadırlar. Ancak özgür ve demokratik bir Kürdistan'da dini görevlerinizi yerine getirebilirsiniz. Hiç bir şey yapamıyorsanız kalbinizi temiz tutun ve kahraman savaşçılarımıza duacı olun.

- Kahrolsun sömürgecilik, yaşasın bağımsızlık!

- Yaşasın Kürdistan serihildanı!
- Biji PKK, ERNK, ARGK!
- Biji Serok APO!

Yekitiya Oldaren
Welatparezen Kürdistan
15 Haziran 1991" (Berxwedan, 15 Haziran 1991) ●

KÜRT İDEOLOJİK PLATFORMU

MERCAN KÖKLÜ

Küçük burjuva sol, kuyruğunda seyrettiği Kürt milliyetçiliğinin ideolojik platformunun ne olduğunu hiç mi merak etmiyor?

Son zamanlarda uluslararası ve ülke ortamının da yardımıyla iyice netleşen Kürt milliyetçiliğinin ideolojik platformunun belli başlı öğeleri şunlardır:

1 Ulusal kurtuluş hareketi reel sosyalizmde, bilimsel sosyalizmde (sosyalizm sosyalleşmenin bilimidir, Marks biraz daha bilimselleştirmiş, Lenin bir biçimiyle uygulamıştır), kapitalizmde, burjuva milliyetçilikte olumlu ne varsa almalıdır, almaktadır.

2 Türk solu bir enkazdır. Ulusal kurtuluş hareketi Türkiye işçi sınıfına *umutla bakmıyor*, çünkü ciddi ve etkili değil. Tersine, Türkiye işçi sınıfı hareketi Kürt ulusal hareketine bakıp umutlanmalıdır.

3 Türk egemenlerinin başarısı *Kürtlerle ittifaklarına* bağlıdır. Geçmişte (doğru - M.K.) Kürt politikalarıyla Ortadoğu'ya genişleyip *Hamidiye alaylarını* kurdular, hatta Kurtuluş Savaşı'nı başarıya götürdüler. Bugün de, doğru bir Kürt politikası izlerlerse, Orta Asya'dan Atlantik kıyılarına kadar Türk, Kürt, Fars, Arap halklarının Batı'ya karşı İslami birliği gerçekleştirilebilir.

4 Din (Şafilik), Kürt ulusu için bir yaşam biçimidir ve Kürtlerde dinsel ve ulusal gelenekler içiçedir. Kürt ulusu açısından din, ulus, parti ve siyaset içiçedir. Şia yani Alevi mezhebi de Kürt direnişçiliğinin bir biçimidir, ama bugün Şiilik (Alevilik) Kürtlüğün önüne geçirilmiştir. Belli bir halk temelimiz onlardır, mücadelemizde kullanırız.

5 "Gerçek" İslam devrimcidir. Esneklik. Şeriatla idare edilen toplumlar, günün koşullarına kendini uyarlamasına örnektir. İslamın kendisi, vazgeçilmez bir siyasal yaşamdır.

"Gerçek" İslam başkaldırcı, anti-emperyalist, anti-kapitalisttir. Örneği İran devrimi. Bu özellikleriyle İslam, ezilen Ortadoğu halklarının çimentosudur.

6 Ulusal kurtuluş hareketi, ulusun İslami değerlerini esas almak, anti-emperyalist, anti-kapitalist İslami duygularını, *kesinlikle* ve İslamın *devrimci yorumuyla* sahiplenmek durumundadır. Bu, ulusun tarihsel özelliklerine, somut gerçeğine "gerçekçi" yaklaşmaktır. Güçlü *kitle temeline* kavuşulması açısından önemlidir.

Ulusun kimliğini bulması açısından din, sömürgeci burjuvaziye karşı bir mücadele aracı olarak kullanılmalı, İslam içinde "sol" olunmalıdır. Ulusal kurtuluş hareketi, İslam ülkelerinde yaşanan yeni İslami çıkışı doğru değer-

lendirmeli, Mekke-Medine gibi İslamın en kutsal değerlerinin Amerikan postallarına çiğnetilmesine karşı tavır geliştirmelidir.

Halkların İslam görüntülü mücadelesinden korkulmamalıdır. Dinsel görüntülü de olsa halk hareketleri kutsaldır. Karşı çıkılması gereken, Türklerin "sahte" İslamıdır.

7 Kemalist cumhuriyet mason yaratması, kendi halklarını Doğu'dan koparmaya yönelik, siyonizme hizmet eden bir girişimdir. TC'nin varlığı ulusun İslami geleneklerine ters, dine, tarihe, insanlığa düşmandır. Osmanlı sultanları bile bugün daha iyi bir rejimi sürdürebilirlerdi.

8 "Devlet ve din işleri ayrıdır" tezi, kafir Türk burjuvazisinin dinsizleştirilmiş yaşam biçimini yansıtmaktadır. Laiklik karşı-devrimcidir, Batı işbirlikçiliği ve ajanlığıdır. Kürt ulusunun yaşam biçiminin, tarihinin reddidir ve onun İslami geleneklerine terstir. Laikliğe kesinlikle ve bütünüyle karşı çıkılmalıdır.

9 Kürt ulusu içinde kökü yüzyıllar öncesine dayanan güçlü bir ağ kurmuş olan Nakşibendi tarikatı da Türk devletinin ajan kurumudur, yok edilmelidir. Kürt egemen sınıfı da ajanlaşmıştır. Kürt ulusunun gerçek aydınları, önderleri medrese eğitimi görmüş mollalardır (melâ).

PKK adına yapılan açıklamalardan çıkan ve pratikte de yansıyan Kürt ideolojik platformunun kabaca özeti budur.

Kürt küçük burjuvazisi, bu platformla, önümüzdeki onyıllarını etkileyecek bir *siyasal tercih* yapmıştır. Atılan adımların Türkiye işçi sınıfının, Türk ve Kürt emekçilerinin sınıf mücadelesi açısından taşıdığı anlamı ortaya koymak ve devrimcileri uyarmak komünistlerin sorumluluğudur.

PKK eliyle Kürt emekçilerine sunulan bu ideolojik platform, Türk-Kürt emekçisinin, halklarının devrim ve sosyalizm mücadelesini, sınıf birliğini baltalamaya, sınıf mücadelesini dinle bulandırmaya yöneliktir. Laik, demokratik işçi cumhuriyeti için mücadele eden Türkiye işçi sınıfı, bu çizgiye şiddetle karşı çıkacaktır.

PKK'NIN EVRİMİ

Değişik konuşmalarında Kürt milliyetçiliğinin bu platformunu formüle ederken PKK lideri A.Öcalan'ın kullandığı bazı kilit söz-cükler var. "Gerçek" İslama vurgu yapan Öcalan, sık sık "kendi halk gerçekliğimiz"den, "halkımızın bağrında yer alan değer yargıları"ndan, "halkın tarihsel özellikleri"nden söz etmektedir. "Somut gerçeklere, halkın somut tarihi gerçeğine, kimliğine doğru

yaklaşılması" görevini, "dinin ilerici bir temelde kullanılmasına önem verilmesi"yle bağlamaktadır.

PKK'nın bu yaklaşımının temel hedefi, *kitle temelinin geliştirilmesidir*. Bu açıdan platform "taktik" gibi görünmekle birlikte, *stratejik* bir tercihtir.

Kuruluş döneminde PKK'nın lider kadrosu sol görüşleri örgüte yansıtırdu. Bu tutum, ezici çoğunluğu Şafi olan Kürt yığınlarını kazanmada ciddi bir ayakbağı oluşturdu. Asıl olarak, sosyalist sistemin çöküşü ve dünya dengelerinin değişmesi, bu anomaliye son verdi. PKK, uzun yıllar kenarında dolaştığı işçi sınıfı ideolojisinden iyice uzaklaştı.

1979'larda Marksist terminolojiyle, Sünniliği de Aleviliği de "ulusa yabancı ideoloji" olarak niteleyen Kürt hareketi 1990'larda İslamı keşfetti. Bugün sosyalizmi "Marks'ın biraz daha bilimselleştirdiği... sosyalleşmenin bilimi" olarak karikatürleştiriyor, işçi sınıfına umutla "bakmıyor", kapitalizmde, burjuva milliyetçilikte "olumlu" özellikler arıyor.

Kürt hareketi, işçi sınıfı ve onun ideolojisiyle - zaten iğreti duran - bağı kopartmakla, Kürt halkını esenliğe kavuşturacak toplumsal devrim ufkunu *kapatmıştır*. Ama öte yanda - hem tarihsel dönemini çoktan geçirdiği, hem de varlığı korkutma ve dayatmayla değil ekonomik koşullarla belirlendiği için - önderlik yapacak bir "ulusal" burjuvaziye sahip değildir.

Kürt egemen sınıfının "ajanlaşmış" olduğunu sık sık vurgulayan Kürt milliyetçiliğinin ideolojik platformu, uluslaşma sürecini *küçük burjuvazi* eliyle yürütme çabasının sınırlı perspektifini, açmazlarını ve umutsuzluğunu taşımaktadır.

Ulusal harekete önderlik edecek "Kürt intelligentsiası", İsmail Beşikçi'ye göre, öğrenciler, medrese eğitimi görmüş Kürt mollalardır:

"Ulusal duygular kimler tarafından işlenecek, kimler tarafından savunulacak?... Elbette devrimciler, demokratlar tarafından... Öğrenciler, *medreselerden yetişmiş din adamları* bu kategoriler içinde yer alabilirler. Bunlar, Kürdistan'ın sorunlarını Türkiye, Ortadoğu ve dünya bağlamı içinde değerlendirebilen, bunları kendi halkına anlatabilen, çözüm yolları önerebilen belli başlı unsurlardır... Medreselerde yetişen *imamların (mella)* ulusal duygulara sahip olmalarının temel nedeni, orada Kürtçe eğitim yapılmasıdır..."

"Mellalar tipik bir Kürt intelligentsia"sıdır..."

"Kürt küçük burjuvazisinin devrimci ve demokrat gurupları içinde yer aldığı söylenmelidir. Terziler, ayakkabıcılar, marangozlar gibi zanaatkarlar, berberler, boyacılar, şoförler gibi hizmet sektöründe çalışanlar, avukatlar, doktorlar, müteahhitler gibi serbest meslek sahipleri bu guruplar içinde yer almaktadır. Öğretmenler, bazı küçük memurlar yine böyledir. Az topraklı köylüler, topraksız köylüler ulusal demokratik hare-

ketin çok önemli tabanıdır." (İ.Beşikçi, *Devletlerarası Sömürge Kürdistan*, 1990, s.120-121) (abç)

Nakşibendi şeyhlerinin kurduğu medrese sistemi içinde eğitilmiş mollaları halk önderi kabul eden Kürt küçük burjuvazisinin, Kürt egemen sınıflarının 1300 yıllık "somut tarihsel gerçekliğini" pusula yapması da, neredeyse allahın emridir. Bu pusulanın ibresi ise, "Emirelmücahidin Elseyit Muhammed Saidi Nakşibendi"nin 1925'de yarım kalan girişiminin, günümüz koşullarında - ama Şii İran'ı örnek alarak - tamamlanması gereğine işaret eder.

Ne var ki, Sünni İslamın en bağınaz mezheplerinden biri olan Şafilik, yüzyıllardır uğradığı tarihsel haksızlıkların Şiiliğe getirdiği moral üstünlüğe sahip değildir. Ayrıca A.Öcalan'ın, Yavuz Selim ve Hamidiye alayları örneklerini göstererek Türkiye burjuvazisine önerdiği (başta Türkler ve Kürtler olmak üzere Orta Asya'dan Atlantik kıyılarına kadar İslam halklarının birliğini sağlamaya yönelik) *ittifak*, bize o dönemlerde Şafi Kürt egemenlerinin oynadığı rolü hatırlatıyor.

DEVİRİMCİ(!) İSLAM

PKK, İslamın *devrimci(!)* olduğunu söylüyor. "Gerçek" İslamın "başkaldırcı, ihtilalci öze" sahip olduğunu ileri sürüyor, ona anti-emperyalist, anti-kapitalist nitelikler yakıştırıyor. (Bunu yaparken, şiddet uygulayarak "uygarlık" yaratan Sünni İslamla, "Ali'den başlayan İslam" arasında gidip gidip geliyor.)

İslam devrimci değildir. Doğuşundan *devlet* dinidir. Muhammed öncesinde Mekke'li tüccarların yapamadığını onlar adına yapmış, egemen sınıfın *toplumsal reform aracı* olmuştur. (R.Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, s.32-33)

İslamda sol sayılabilecek yorumlar, doğuşundan hemen sonra kopan kavga sırasında oluşmuş, Haricilik, Mutezile ortaya çıkmış, Şiilik ve Sünnilik aşağı yukarı sınıf bazında ayrılmıştır. İnsan eylemini öne çıkartan, Ehlibeyt'e yapılan haksızlığa karşı çıkan, ezilen halkın çıkarlarına yaslanan akımlar, bu özellikleriyle devrimci öz kazanmışlar ve yüzyıllar boyu Sünni gericilikle (Emevi, Abbasi, Şafi Kürt egemeni, Osmanlı) din örtüsü altında sınıf savaşları yapmışlardır. (Şiilik de, devlet olduğu günden bugüne, kökenindeki mistisizmden uzaklaştıkça şeriata-Sünniliğe yaklaşmış, ilerici özelliklerini de aynı ölçüde yitirmiştir.)

Sünni-Şafi inancın 1000 küsur yıllık tarihi boyunca Kürt yoksulları açısından devrimci *rol* oynadığına ilişkin bir olguya rastlanmamaktadır. Piyasadaki "Kürt tarihi" kitaplarının tamamının Kürt egemen sınıflarının tarihini anlatması tesadüf müdür? ►

TÜRKİYE KİMİN?

Türkiye kimin? Türkiye adı Türkleri çağırıyor da bazılarımızı rahatsız ediyorsa, Türkiye sözcüğünü de bir yana bırakalım. Bu toprak parçası kimin?

Türkler bugün bu topraklarda yaşayan en büyük kalabalıktır. Ama tabii ki burası yalnızca Türklerin değil. Onlar geleli 1000 yıl olmuş, tamam. Ama öncesi yok mu?

Kürtlerin mi? Onların da değil. Zaten küçük bir parçada, küçük bir toplum. Belki biraz daha eskiden gelmişler. Ama küçük bir parça.

Peki Türklerden ve Kürtlerden de önce burada yaşayan Ermeniler'in mi? Grek imparatorluğunun mu, Roma'nın mı, Bizans'ın mı? Kimin?

Faşistlerin, ırkçıların, milliyetçilerin, "Türkiye Türklerindir" hezeyanlarını bir yana koyalım. Bu topraklar bugün burada yaşayan herkesin ortak mülküdür. Kim yaşıyorsa, ayrımsız.

Bugün dünyada Türkiye gibi bir ülke ancak bir iki tane sayılabilir. Belki şu anda Türkiye'de yaşayan, köyünden kentinden dışarıya çıkmamış insana bunu anlatmak, onu buna inandırmak kolay değil. Ama şunu söylemek zorunludur: Hele bir gözünüzde büyüttüğünüz Avrupa'yı, Amerika'yı görün. O zaman söyledüğimizin doğruluğunu anlayacaksınız.

Almanya'nın bölgesel-yerel zengin-

liklerine bir bakın.

Şu "dehşetli" İngiltere'nin bölge-

sel-yerel renklerine bir bakın. Ufak sopalarla oynadıkları 3 tane milli oyunları var. Git İrlanda'ya, git Hollanda'ya, git İsveç'e. Nereye gidersen git demek gerekir. Türkiye gibi her yöresiyle değişik etnik, dinsel ve kültürel zenginlik taşıyan bir "yaşayan tarih" bulamazsın. Öyle bir halklar ve kültürler mozayigi ki, rengarenk bir ülke.

Bu topraklarda Türkler, Kürtler, Ermeniler, Yahudiler, Süryaniler, Rumlar vb., 1000 yıl birlikte yaşadıkları sonra, "senindi, benimdi" olur mu? 1000 yıl!

Konu, "ben önce geldim" konusu değil. Bu hem korkunç derecede dar kafalı bir ırkçılık olur, hem de ülkenin "ilk" sahibini mumla değil projektörle arasan bulamazsın.

Konu, "ben önce geldim" sorunu olmadığı gibi, "güç" sorunu hiç olmamalıdır. Çünkü bugün Türkiye'de güç Türklerdedir.

Simdi bizim yapmamız gereken nedir? Bu ülkenin işçisi, emekçisi, aydını, demokrati, devrimcisi, komünisti olarak gördüğümüz bu zenginliği, renkliliği, çeşitliliği korumaktır. Ayrılcılık, bölücülük, küçük çıkarıcılık, "egemen

R. YÜRÜKOĞLU

sınıf ulusçuluğu" bir yana konursa bu yapılabilir.

Bugün dün değildir. Bugün ülkede büyük güçlerimiz var, ilerici, devrimci. İşçi sınıfı son derece bilinçli ve Türkiye'nin çok büyük gücü, 25-26 milyon. Dün yapılan haksızlıklar bugün yapılamaz.

Yok, intikam duygusuyla davranılcaksa kimden intikam alacaksınız? Kendinden mi? Sana dün eziyet yapanlar çoktan defolup gitmişler bu dünyadan. Şimdi bu ülke bizim ülkemizdir, bu kültür bizim kültürümüzdür. Bunu elbirliğiyle yaşatmak ve geliştirmek gerekir. Son yılların acı olayları bu söylediklerimizi yanlış çıkartmak için kullanılmamalıdır. Bu olaylarda bağnaz, dar kafalı ve dış devletlerin oynadığı milliyetçiliğin büyük rolü vardır.

Ezilen ulusun milliyetçiliği de olsa sınıfsal amaçları, dünya dengesinde tuttuğu yer ve başı çeken güçleri dünyasal ilerlemeye denk düşmeyen hareketler işçi sınıfı tarafından desteklenmez. Hele bugün, sosyalist sistemin çöktüğü, gericilik ve karşı-devrim rüzgarlarının estiği bir dönemde milliyetçilik, işçi sınıfı ve emekçi halklara karşı herhangi bir güçlü ülkenin piyonu olmaktan öteye gidemez.

Kürt milliyetçilerinin bir gün "Türklerle birlik", ertesi gün "ba-

ğımsızlık" söylemleri komünistleri aldatmaz. Kürt halkını en kötüsünden geri kalmış "kapitalist" Şafi ağalara teslim etmek, hiçbir emekçinin namusuna sığmaz. Milliyetçilik bugün dünyamızda "moda" bir hastalık ama emperyalizmin kışkırttığı, hem de kontrol edemediği bir hastalıktır. Ne yazık ki, Türkiye sol hareketi geneliyle bu hastalığa yakalanmıştır.

Ne var ki, orası burası, şusu busu yok, bu ülke hepimizindir. Bu ülke hangi halktan, hangi ırktan gelirse gelsin, hangi dinsel inanca sahip olursa olsun, bu ülkede yaşayan, çalışan, ter akıtan insanlarıdır. Yani HEPİMİZİN DİR.

Türkiye'de yaşayan tüm değişik ırktan, dinden, kültürden gelen emekçi insanların birlikte hareket etmesi gerekiyor. Çünkü egemen sınıf Türkiye'nin zengin kültür mozayigini tekleştiriyor. Halkların kültürleri arasındaki renkleri yok ediyor. Buna engel olmanın yolu egemen sınıfa karşı birlikte mücadeleden geçiyor.

BU ÜLKE KİMİN DEĞİLDİR? Türkün de, Kürdün de, Ermeninin, Yahudinin, Rumun, Çerkezin, Abazanın, Arabın, Lazın, Çingenenin, Gürcünün vb. de zenginini damat ya da gelin alıp, yoksulunu inim inim inletin değildir. BURJUVANIN DEĞİLDİR. ●

◀ Bu kitapların değinmeden edemedikleri Alevi Dersim, bunlardan ayrı bir tarih yaşamış, Dersim'in Türkmen-Zaza yoksullarının toplumsal ve siyasal kültürü Alevi-Bektaşilikle biçimlenmiştir. Yavuz'uyla, Hamidiye alaylarıyla Hanefi-Şafi egemen sınıflara mücadele içinde biçimlenmiştir. Alevi-Bektaşilik, Anadolu'da ortaçağdan bugüne devrimci özellik taşımış tek "İslam"dır.

Anadolu Aleviliği ile günümüz Şiiliğini özdeşleştirmek, bilinçli bir çaba değilse, fahiş bir hatadır. Anadolu kültürlerinin demokratik-ilerici öğelerini alarak kendini zenginleştiren Alevi-Bektaşilik, 16.yüzyıldan bu yana İran egemen sınıfının devlet dini olarak gelişen Şiilikten farklıdır. Günümüz Şiiliğine mesafesi Sünniliğe olduğundan az değildir.

İslamın "başkaldırcılığı" bir illüzyondur. Tarihteki örnekleri, onun, her zaman yoksul halk yığınlarının adil, özgür, din baskısından kurtulmuş bir dünya özlemine "başkaldırdığını" gösteriyor.

İslamda anti-emperyalizm, anti-kapitalizm de yoktur. Anti-emperyalizm diye gösterilen, (Sünni-Şii) mollaların, şeriat inancının ayrılmaz parçası olan "kafir-zındık düşmanlığı"nı, emekçilerin kötüleşen yaşam koşullarına duyduğu tepkiyi kullanarak, (tabii ki

Hristiyan ve emperyalist) Batı'ya düşmanlık biçiminde yeniden üretmesidir. İslamın "anti-kapitalizmi" de, kurtuluşun işçi sınıfında yattığını göremeyen küçük burjuva yığınların gerici tepkisi-dur. Kaldı ki, tüm bu "anti-emperyalist", "anti-kapitalist" İslami hareketleri yönlendiren temel güç, "dinsel bankacılık" yapan finans-kapitaldir. Yapmaya çalıştığı, İslami kullanarak ülkeler dışına taşmak ve emperyalistlerarası pazar-güç kavgasında burjuva-emperyalist bir odak olmaktır.

Kürt milliyetçiliğinin ideolojik platformu, "Kürt ulusu açısından dinin bir yaşam biçimi ve dinsel-ulusal geleneklerin içiçe olması"nı, olumlu bir özellik gibi sunuyor. Bu durum, bir yanıyla, Kadiri ve Nakşibendi Sünni tarikatlarının 13.yüzyıldan bu yana Kürdistan kırlarında yarattığı tahribata işaret eder. Bir yanıyla da Kürt milliyetçiliğinin önündeki en büyük tarihsel açmazı gösterir.

KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİNİN AÇMAZI

Kapitalist gelişmenin dayattığı sivil toplum örgütlenmelerine ve devletin, Kürdistan'ın yarı-özerk derebeylerinin ayrıcalıklarını el-

lerinden alma girişimlerine karşı çıkan Kürt egemenlerinin, tepkilerini dinsel sloganlarla dile getirmeleri, Cumhuriyetin burjuva-laik reformlarına başkaldıran Kürt aşiretlerinin önderi Şeyh Said'in 1925'de Piran'da, "medreseler kapandı, Din ve Vakıflar Bakanlığı kaldırıldı, din okulları milli eğitime bağlandı" diye vaaz vermesi, *feodal-dinsel kökenli* geriliğin toplumda ne denli derin olduğunu gösterir.

Şeyh Sait'ten 67 yıl sonra PKK'nın burjuvaziye "kafirlikle" suçlaması, zaten varlığı tartışmalı olan laikliği, uygulandığı kadarıyla bile yaşamın dinsizleştirilmesi olarak nitelemesi ve Kürt toplumunun benliğine yönelmiş bir tehdit olarak algılaması, Kürt milliyetçiliği açısından hazindir.

1925'te yaşanan, Kürt milliyetçiliğinin ilk trajedisiydi. "Milliyetçilik" düşüncesi Jöntürklerin ve Abdülhamid'in çevresinde yetişmiş bir avuç Kürt egemen sınıf aydınının zihninden öte pratik anlam taşııyordu. Kürt aşiretlerinin çimentosu, doğal önderi, dini otoritesini üretim araçları sahipliğiyle güçlendirmiş Nakşibendi şeyhleriydi. İdeolojilerinin özü "İslamın birliği" olan beş Nakşibendi şeyh sülalesi (ve onların halifeleri) tüm Kürt topluluklarını ağırları içine almışlardı.

Türkiye burjuvazisi, uyguladığı politikalarda, evrimci ve sancılı yoldan

ilerleyen kapitalistleşme sürecinde, aşiret reisi, toprak ağası ve şeyhiyle Kürt egemen sınıfını, Türk tekelci burjuvazisine *eklemledi*. Böylece, iç sömürge Kürdistan'ın "ulusal burjuvazisi" daha doğmadan öldü.

Kürt halkının uluslaşma sürecini "ulusal burjuvazisiz" tamamlamaya soyunurken, işçi sınıfını ve ideolojisini reddeden PKK, bu görevi kır ve kent küçük burjuvazisiyle yerine getirmeye çalışıyor ve kaçınılmaz olarak Şafilığa dönüyor. Dine döndükçe, kendi bindiği dalı kesiyor. Asıl zarar, Kürt emekçisinin bilincinin dinle bulandırılması ve sınıf mücadelesinin zayıflatılmasıdır. ●

DUYURU
Okuyucularımızdan gelen yoğun istek üzerine Kürt konusyla ilgili geçen sayımızda yayınladığımız bazı yazıları yeniden yayınlıyoruz.

Kürt halkının gerçek dostu kimlerdir?

TKP VE KÜRT SORUNU

OKTAY BOZDAĞ

1 TKP, KÜRT SORUNUNU VE ÇÖZÜM İLKELERİNİ 1920'DEN BERİ TANIMIŞTIR

Günün koşullarından soyut bir şekilde hiçbir sorun ele alınamaz. İşçi sınıfı hele ulusal sorun gibi bir sorunu dönemin koşullarından bağımsız hiç ele almaz. Dolayısıyla 1920'lerde, 1930'larda TKP Kürt sorununda ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanımıştır ama orada bırakmamıştır: a) Anti-emperyalizm çerçevesinde, ülkede emperyalizme karşı yürüyen savaş çerçevesinde ele almıştır. b) Enternasyonalizm çerçevesinde, parçanın karşısında bütünün çıkarı açısından ele almıştır. Sovyetler Birliği'nin doğuşuyla ortaya çıkmış yeni dünya dengesini, sosyalizm ve emperyalizm arasındaki kavga'nın çıkarlarını düşünmüştür. c) Aynı zamanda anti-kapitalizm çerçevesinde, Kemalizme karşı savaş çerçevesinde ele almıştır. Dolayısıyla, "Kemalizm kuyrukçuluğu" masalı, yalnızca söyleyenin niyetlerini anlatır. TKP'nin tarihi Kemalizme karşı savaş tarihidir.

2 TKP İÇİNDE OPÖRTÜNİZMLE SAVAŞTA KÜRT SORUNU ÖNEMLİ BİR NOKTA OLMUŞTUR

TKP içinde 1970'lerin sonlarında hızlanan opörtünizme karşı mücadelede de Kürt sorunu önemli bir ayrım noktası olmuştur.

TKP yakın tarihinde ajitasyon, propaganda ve örgüt alanında üzerine düşen görevi yapmıştır. Ajitasyonda opörtünizme karşı, ayrılma hakkı da dahil olmak üzere, kendi kaderini tayin hakkını tanıdığını vurgulamıştır. Propagandada bunun bilimsel temellerini ortaya koymuş ve ileri işçilere anlatmıştır. Örgütlenme konusunda da elinden geleni yapmıştır. Devrimci Kürt örgütleriyle en içten pratik dayanışmayı göstermiştir.

3 TKP İŞÇİ SINIFININ ÇIKARLARINI (BÜTÜNSEL/KALICI) BAŞA ALIR

TKP, işçi sınıfının çıkarlarını başa alarak soruna bütünsel ve uzun dönemli yaklaşmaktadır. TKP açısından, ücretli emeğin sermaye sömürsünden kurtuluşu savaşımı herşeyi belirler.

TKP'nin, Türkiye'de düzenin değişmesi ve gerçek demokrasinin kurulması için ortaya koyduğu 4 ana nokta şöyledir:

Bunların *birincisi* uluslar arasında tam siyasal eşitliktir. Tam siyasal eşitlik dendiğinde en başta ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı gelir.

Geçen dönemde küçük burjuva sola ve Türk milliyetçiliğine karşı TKP'nin özellikle vurguladığı nokta kendi kade-

rini tayin hakkıydı. "Kürt halkına ayrılma hakkını tanımayan, demokrat bile değildir!" Ancak, TKP şu noktayı da hiç gözden kaçırmadı: Ayrılma hakkı, gönüllü birlik hakkını da içerir.

İkinci nokta, proletaryanın birliği fikridir. Proletaryanın birliği, tek bir örgütte birlikte örgütlenmek demektir. Hangi tip örgütlenme olursa olsun, ister sendika, ister siyasi parti, Kürt ve Türk işçilerinin birlikte örgütlenmesini savunmak demektir.

Üçüncü olarak, büyük devletlerden yana olduğunu TKP programında söylemiştir. TKP büyük devletten, yerel öz yönetimleri dışlamadan, merkezi büyük devleti anlar. Küçük küçük ulusların, küçük küçük devletler kurarak bölünmesi emperyalizmden başkasının işine yaramaz. Bu açıdan, proletaryanın gönüllü birliği, halkın gönüllü birliği temelinde en geniş devletlerden yanadır. Kürt ve Türk halkının birlikte yaşaması, birlikte mücadele etmesinden yanadır.

Dördüncü olarak, TKP kültür alanında uluslararası demokrasinin, işçi sınıfının kültürünü savunur. Türk kültürüyle Kürt kültürünün basitçe karması değildir bu. Dünya işçi sınıfı kültürüyle, dünya demokrasi kültürüyle, dünya sosyalizm kültürüyle bu iki halkın biraraya gelmesi gerektiğini, bu kültüre katkıda bulunması, bu kültürden öğrenerek gelişmesi gerektiğini söyler. Ulusal kültür, ulusal kimlik konuları TKP açısından bunun içine oturur.

4 TKP KÜRT VE TÜRK EMEKÇİSİNİN MİLLİYETÇİ FİKİRLERLE KİRLETİLMESİNE KARŞIDIR

Ezilen ulus milliyetçiliğinin dar bir çevreni vardır. İşçi sınıfına yararı da bu dar çevreniyle ve belirli koşullarda mümkündür. O, düzene muhalefet ettiği ölçüde ileridir. Düzene muhalefetinin koşulu da, işçi sınıfı devrimini desteklemesidir.

Düzene bu anlamda muhalefet yönü ortadan kalktığı zaman, ezilen ulus milliyetçiliğinin geri ve tehlikeli yönleri ortaya çıkmaya başlar. Emekçileri bölmekten başka hiçbir işe yardımcı olmayan bir fikir silsilesi olmaya başlar. Bu fikrin en uç örneği, *paylaşım savaşıdır*, "bu toprak benim, burayı kurtarırsam Kürt ulusu kurtulur" mantığıdır.

5 HER ULUS İÇİNDE DE İKİ TEMEL SINIF VARDIR. HANGİ YOLDAN YÜRÜNECEK?

Ulusal sorun bir ülkede iki ulus sorunudur. Ama hiç unutulmaması gereken bir nokta daha var. Her ulusun içinde de iki sınıf vardır. Sorun, ulusal mücadele hangi sınıfın yolundan yürüyecek sorunudur. Kürt halkının mücadelesi, işçi sınıfının mücadelesiyle birleşmek, öteki tüm ezilenlerin de

(Alevilik gibi) davalarına sahip çıkmak ve işçi sınıfı iktidarını hedeflemek zorundadır.

MARKSİZM NE DİYOR?

Söylediklerimizin gerekçelendirilmesine gelirsek, en çok kafa karıştıran şey, emperyalizmle sosyalizmin dünya çapında savaştığı dönemde ortaya çıkan her ulusal kurtuluş hareketinin sosyalizmden etkilenmiş olmasıdır. O yüzden ulusal fikir, SBKP'nin tutumundaki hatalarla birleşmiş ve bir Marksist-opörtünist-ulusal çorbası doğmuştur.

Türkiye de yakın geçmişte buna benzer bir süreç yaşamıştır. Herkes görüşlerini Marksizmin deyimleriyle anlatmaya çalışmıştır. Dolayısıyla, Marksist milliyetçiyi ayırmak zorlaşmıştır. Bu nedenle, komünistlerin ulusal programının formüle edilmesindeki bazı temel kuralları bir daha hatırlatmakta yarar vardır.

"Ulusların ve dillerin eşitliğini tanımayan ve savunmayan, ve her ulusal ezgi ya da eşitsizliğe karşı savaşım vermeyen, Marksist değildir. Bunda en ufak bir şüphe bile yoktur. Ancak, öteki ulustan bir Marksiste, 'asimilatör' suçlamasıyla saldıran sahte Marksistin *ulusalci bir cahil* olduğu da şüphe götürmez." (Lenin, *Toplu Yapılar*, Ing. basım, c.20, s.28)

Şimdi Türkiye'de düşman kavramının nasıl değiştiğini, işçi sınıfının nasıl küçümsendiğini, nasıl alaycı bir ifade kullanıldığını hatırlayanlar, yukarıdaki alıntıyı daha iyi değerlendireceklerdir.

Bir başka noktaya gelelim:

"İşçi sınıfı demokrasisi, çeşitli burjuva partilerinin dil vb., konulardaki ağız dalaşına karşı, *tüm* uluslardan işçilerin, *tüm* işçi sınıfı örgütlerinde - sendikalarda, kooperatiflerde, tüketici birliklerinde ve tüm diğerlerinde - koşulsuz birliği ve tümüyle kaynaşması istemini ortaya koyar." (Lenin, *agy*, c.20, s.22)

Türkiye'de Kürt solu adına ortaya çıkan tüm hareketler, Kürt proletaryasının Türk proletaryasından daha ileri olduğunu, orada objektif koşulların daha olgun olduğunu öne sürerek bağımsız örgütlenme fikrini dayatmışlardır. Ancak hiçbirinin gücü bağımsız sendika kurmaya yetmediği için bu alanda daha bir örnek göremedik.

Bir başka nokta:

"Burjuva ulusçuluğu ve proletarya enternasyonalizmi - bu iki birbiriyle uzlaşmazca düşman iki belgi, kapitalist dünyanın her yanında iki büyük sınıf kampını temsil eder ve ulusal sorunda *iki* politikayı (hayır, iki dünya görüşünü) ifade eder." (Lenin, *agy*, c.20, s.26)

Proletarya enternasyonalizminin ilkeleri bellidir. O zaman, bu ilkelerin dışında durana tutum ne olacaktır?

"Gelişen kapitalizm ulusal sorunda iki tarihsel eğilim bilir. Birincisi, ulusal yaşamın ve ulusal hareketlerin uyanışı, tüm ulusal baskılara karşı savaşım ve ulusal devletlerin yaratılışıdır. İkincisi her biçimi

ile uluslararası ilişkilerin gelişmesi ve sıklığının artışı, ulusal engellerin yıkılışı, sermayenin, genel olarak ekonomik yaşamın, politikamın, bilimin vb.nin uluslar arası birliğinin yaratılışıdır.

"Her iki eğilim de kapitalizmin evrensel yasasıdır. ... Marksist ulusal program her iki eğilimi de dikkate alır ve birincisi, ulusların ve dillerin eşitliğini ve bu açıdan hiçbir *ayrıcalığın* izin verilmez olduğunu (ve bununla birlikte ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını...) savunur, ikincisi enternasyonalizm ilkesini ve proletaryanın burjuva ulusçuluğu ile, hatta onun en ince biçimleri ile kirlenmesine karşı uzlaşmaz bir savaşımı savunur." (Lenin, *agy*, c.20, s.27)

Lenin bir başka yerde de şöyle diyor:

"Her ulusta, demokrasi ve sosyalizm ideolojisini kaçınılmaz olarak yeşerten, çalışan ve sömürülen yığınlar olduğu için, demokratik ve sosyalist kültürün *unsurları*, olgunlaşmamış biçimde de olsa, *her* ulusal kültürde bulunur. Ancak *her* ulus aynı zamanda, yalnızca 'unsurlar' olarak değil, 'egemen' kültür olarak bir burjuva kültüre de (ve ulusların büyük çoğunluğu bununla birlikte gerici ve dinci kültüre de) sahiptir. Bu nedenle, genel 'ulusal kültür' toprak beylerinin, din adamlarının ve burjuvazinin kültürüdür." (Lenin, *agy*, c.20, s.24)

Kürt ulusal kültürü, elbette her ulusta olduğu gibi, içinde emekçi yığınların önemli bir ağırlığı olduğu için, ileri yönler taşımaktadır. Ama o ulusal kültürün egemen yönü de şeyhlerin, ağaların, din adamlarının ve burjuvazinin kültürüdür. Bu "ulusal" kültüre, bu "ulusal" kimliğe karşı çıkmadan, proletaryanın ülke çapında birliğini savunmadan Marksist olmak ya da halkın çıkarlarını temsil etmek olanaklı değildir.

Lenin diyor ki,

"Kurtuluş isteyen Ukraynalılar, Büyük Rus ve Polonyalı toprak beyi sınıfı ve bu iki ulusun burjuvazisi ile karşı karşıyadır. Bu sınıflara karşı durma gücü olan hangi toplumsal güçtür? Yirminci yüzyılın ilk on yılı bu soruya yanıt getirmiştir: Bu güç demokratik köylülüğü ardına toplayan işçi sınıfından başkası olamaz" (Lenin, *agy*, c.20, s.30)

Aynı şeyi sormak gerekir. Türkiye işçi sınıfı olmadan bu büyük düşman gücü hangi güçle durduracaklardır? Buna gerilla yetmez. Tek başına Kürt halkının gücü de yetmez.

Bugün yenilik adına ortaya atılan bazı görüşler öylesine eski, ipliği pazara çıkmış görüşler ki, nasıl bir daha kullanılabiliyor diye şaşırıyoruz.

"Burjuva ulusçuları, ulusal dava birinci, proletarya davası ikincidir diyor ve ... sözde Marksistler onları tekrarlıyor. Biz, proletarya davası birinci olmalıdır diyoruz, çünkü o dava, yalnızca emeğin ve insanlığın değil aynı zamanda demokrasinin de uzun vadeli ve temel çıkarlarını savunuyor" (Lenin, *agy*, c.20, s.32)

diyor Lenin.

Söylediklerimizin herbirinin gerekçesi böyle ortadayken yürek ferahlığıyla şunu söyleyebiliyoruz ki, Türkiye işçi sınıfı ve partisi TKP, Kürt halkının ulusal baskıya karşı savaşımının tek gerçek dostudur. ●

Yaşama hakkı ve resmi terör

I.

Klasik hukuk teorisi insanların yaşama hakkını herşeyin üstünde tutar. Kuşkusuz bu birdenbire ortaya çıkmış değildir. Devlet karşısında bireye hak ve özgürlükler tanınması burjuvazinin büyük yürüyüşünün eseridir.

Devleti mutlak ve kutsal sayan feodaliteye karşı bu kalkışmada burjuvazi yalnız değildir. İşçiler ve kır yoksulları da onunla yürümüştür.

Fetih gerçekleşince burjuvazi adına tescil edilen kişi hak ve özgürlüklerinin kullanımı, bu kez müttefiklere kapatılmıştır. "Kutsal" mülkiyete karşı kişi hak ve özgürlüğü olamaz! Mülkiyet ilişkilerini/sarsmaya aday her hareket "hukuk dışıdır" ve devletin şiddetinden payını alacaktır.

İşte, temel özgürlükleri yaşama hakkı da dahil reddeden "resmi terör"ün kökleri.

II.

Resmi terörün en pervasız kullanımı, ölüm cezasıdır. Kurbanına önceden haber vererek işlenen bu planlı cinayet, "kutsal yaşam" iddiasının ne kadar boş olduğunu gözler önüne serer. Sözde, suç işleme eğilimlerine gözdağı vermek, "ibreti müessire" olgusunu çalıştırmak için savunulan ölüm cezası, ceza değil yaşama hakkının tartışmasız inkaridir.

III.

Klasik hukukun yürürlükte olduğu sınıflı toplumlarda "düzen" herşeyin üstünde tutulur. Kamu düzenini bozan, düzeni tehdit ettiği varsayılan suçlu ortadan kaldırmanın bir yolu olarak "failin öldürülmesine" olanak verilmesi bu anlayışın sonucudur.

Devlet, polis-asker suç işleyeni, suç işleme hazırlığında olanı "öldürme yetkisine" sahiptir! Durumu saptayan da öldüren de devlet. Amaç: Var olan düzenin korunması. Düzeni değiştirmeye yönelik eylem, buna yönelmiş kişi kötü, tehlikeli, düzenin düşmanı.

Karşımızdaki, papaz kılığında cellattır. Düzene karşı olanları öldürmeye olanak sağlayan hukuktur, yasadır. Öldürme hukuksal temelde gerçekleşecektir. Hatta suç işleyenin "nasıl öldürüleceği" ince ince yasa adı verilen ölüm emirlerine yazılmıştır.

Polisler öldürür ve "zafer" naraları atar, gökyüzünü

tararlar. "Beyin dağıtırlar". Hukuk adına!...

IV.

Devletin yurttaşları öldürebilmesini düzenleyen hayli yasa var. (211, 1481, 1402, 2935, 2692, 1918 sayılı yasalar.) Bunlar yaşam hakkını güvenceye alanları kat kat aşılıyor.

Öldürme emrini ilk veren hüküm, fiilen anayasanın dahi üstünde yer alan 211 sayılı Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Kanunu'nda yer alıyor. Darbelere cevaz veren kanunun öldürmeye de cevaz vermesi hiç şaşırtıcı değil.

Yasanın 87.maddesi silah kullanılması gereken durumların vb. ayrıntısını veriyor. Saldırının yaşamsal bir tehlikeye yaratacak nitelikte olması, saldırganın elinde yaşamsal tehlike doğuracak bir silahın bulunması gerekmiyor, tehdit yeterli sayılıyor. Tutuklu ya da mahkumun kaçma girişimi, eşyanın korunması durumunda silah kullanımına olanak veriliyor.

Silahlı kullanılacak kişiye sınırlama ve takdir hakkı da tanınmıyor. İlkesi şu: Kendisine karşı silah kullanılacak olan kişinin "başka türlü ele geçirilmesinin mümkün olmaması" durumu. Ne var ki, bu kuralların hemen altında silahsız topluluğa karşı dahi uyarı yapılarak silah kullanılabilmesi hükme bağlanıyor.

Silah kullanma tarzı da yasa konusu yapılmış: "Önce kesici ve dürtücü silahlar ile ateşli silahlar hedefe tevcih olunur, sonra ateşli silahların dipçik ve kabzaları kullanılır, daha sonra kesici ve dürtücü ve ateşli silahlar bifiil kullanılır."

Yöneltilen silah nasıl kullanılacak, cana nasıl kast edilecek yasada bu da var. Sözelimi silahsız insanlar bir izinsiz toplantı yapıyor. Ne bir saldırı var ne de bir karşı koyma. Kolluk güçleri geliyor

ve insanların dağılmasını istiyor. Gösteriniz yasadışı diyor. Gösterileri devam ediyor. Devlet silahını çekiyor ve topluluğu "dağıtmak" için havaya ateş açıyor. Gösteri yine devam ediyor. Bu kez namlular insanların ayaklarına ateş ediyor. Yine gösteri devam ediyorsa, bu kez hedef gözetilmeksizin ateş başlıyor.

İşte, ince ince işlenen bir cinayet. Gerekçe, sarsılan düzeni onarmak. Tez: Hukuk ihlal ediliyor. Antitez: Cinayet ve ölüm. Sintez: Sarsılan düzen tekrar kuruluyor...

Ve devlet terörünü özendirmeye: Silah kullanmadan emir veren de silah kullanan da sorumlu tutulmuyor. Duruşmadan varestede tutuluyor, tutuklanmıyor. Yargılanacak olursa avukatının ücretini devlet ödüyor. En ilginç: Silah kullanmayan asker cezalandırılıyor.

Klasik hukukta ihlal edilen menfaat ile korunan menfaat arasında bir dengenin bulunması gerektiği kabul edilir. İnsanların yaşama hakkını ihlal ederek korunan hak ve menfaat, burjuva düzenidir.

Askeri iç hizmet yasasında durum bu! Fakat öldürme yasaları burada bitmiyor.

V.

12 Mart askeri darbesinden hemen sonra çıkarılan bir yasa (Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun), ihtar dahi gerek duymadan insanların öldürülmesini düzenliyor.

Bu düzenlemede vahşi Batı'nın yöntemleri esas. Silahla tek başına veya toplu halde dolaşarak güvenliği ihlal eden kişilerin arama ilanları asılır, radyodan arandıkları duyurulur. Verilen sürede teslim olmadıkları takdirde haklarında "vur emri" uygulamaya konulur. Hatta vur emri ona yardım edenler için de geçerli sayılır.

Vur emri ile yargılamayı polis üstleniyor. Vurarak, hükmü de veriyor, infazı da gerçekleştiriyor. Bu yasanın hükümleri 20 yıl sonra Terör Yasası ile yenileniyor.

VI.

İnsanların yaşama hakkını ortadan kaldırmaya yönelik yasalardan biri de, darbe dönemlerinin gözde yasası "sıkıyönetim kanunu". "Kaçarken vuruldu" denilip kurşunlanan düzen muhalifleri, bu yasanın 4.maddesine göre öldürülüyorlar. "Teslim ol" çağrısına uymamak ölüm için yeterli neden sayılıyor.

Sıkıyönetim yasasını "olağanüstü hal kanunu" tamamlıyor. Yasada, "teslim ol" emrine (burada çağrı emre dönüşüyor) uyulmaması durumunda, başka hiçbir neden aranmaksızın hedefe doğrudan ve duraksamadan ateş edilebileceği belirtiliyor. Bu da, "ölü ele geçirmele-rin" yasası...

"Polis vazife ve selahiyet kanunu" da öldürme yetkisi veriyor. Yasada, hangi durumlarda insanların polisçe öldürülebileceği tek tek sayılıyor. Bununla yetinilmiyor, genel bir öldürme yetkisi tanınıyor: "Devletin nüfuz ve icraatına silahlı olarak karşı gelinmişse..." "Ağır cezayı gerektiren ve meşhurlarda suçlunun saklı olduğu yerin arandığı sırada o yerden şüpheli bir şahıs çıkarak kaçtığı ve dur emrine kulak asmadığı görülerek başka türlü ele geçirilmesi kabil olmazsa..." Sınırsız bir öldürme yetkisi! Sanık dahi olmayan kişiler polise göre ölümü hak ediyor.

Düzeni korumak uğruna insan öldürmeye yönelik yetkiler, Jandarma Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Kanunu, Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu ve Kaçakçılığın

Men'i Hakkındaki Kanun'da da var.

VII.

Devletin resmi terörüne kaynaklık eden yasalarda *öldürme oluru* yerine *silah kullanma* kavramı kullanılıyor. Silah kullanma "yetkisi", uygulamada öldürme "oluru" olarak kendini somutluyor.

Bazı anayasa hukukçuları düzenin kendisini korumasının meşru olduğunu yazıyor, ancak bir de çekince koyuyorlar: "Anayasalara uygunluk!"

Ölü ele geçirmelerin gerekçesi olan "teslim ol çağrısına uymadılar", "kaçıyorlardı" vb. açıklamalar hukuka uygunluk açısından çok fazla irdelenemez.

Bir adım geriye giderek şunu tartışabiliriz: Öldürmeye olur veren, silah kullanmayı düzenleyen yasa hükümlerinde silah kullanma daima son "çare" olarak görülmüştür. Silah kullanma "yetkisinin" öldürülebilirlik "kuralı" olduğunu bir an için bir yana bırakarak bu son çareyi tartıştığımızda, uygulamadaki durumun son çare değil *ilk amaç* olarak şekillendiğini tesbit ediyoruz.

Askerler, polisler, varolan düzeni korumak adına "zanlı" olduğunu *iddia ettikleri* kişileri yakalama, onları kolaylıkla etkisiz hale getirme olanaklarına sahipken, son çareyi *ilk çare* olarak kullanıyor ve öldürmeyi *tercih* ediyorlar.

Bu nedenledir ki, şu yaşadığımız günlerde en katı askeri diktatörlüklerde bile görülmeyen bir resmi terör boyveriyor. Resmi terör, işlediği cinayetlere sıradan insandan destek arıyor, "en büyük polis" diye bağırırtıyor, evlere bayrak astırtıyor ve "zaferini" ilan ettiriyor. Sıradan insan, ortak edilmeye çalışıldığı suçun, resmi terörün kurbanının birgün kendisi olabileceğinin ayrımında değil.

Linc yöntemi cinayettir, eve kısırılan insanların öldürülmesi de öyle. Bunun alkışlanması, yarın aynı kişinin kendisinin kurban olabileceği bir cinayetin alkışlanması anlamına geliyor.

Resmi terör karşısında tavır geliştirmek zorunludur. Bu kadar organize bir gücün terörünün boyutları sonsuz noktalara varabilir. Trajediye bakın ki, burjuvaziye "kendi anayasana uygun davran" demek bile, bugün ileri bir davranış oluyor. ●

“Özgürlük: önkoşulu laiklik”

Son 10-15 yılda Anadolu halk müziğinin

içerik ve biçim olarak gelişip sıçrama

yapmasında kilit rol oynayan değerli sanatçı

Arif Sağ'la *Kavga* adına *R.Yürükoğlu* konuştu.

Söyleşide başka dostlar da yer aldılar.

Yakında *Alev Yayınları*'nda kitap olarak çıkacak söyleşinin bir bölümünü bu sayımızda yayınlıyoruz

Çocukluğunuzu anlatır mısınız? Suyunuz nereden gelir?

Babamın anlattıklarına göre biz bir taraftan Lolanlı aşiretine mensubuz. Lolanlılar için bazı araştırmacılar Türk boyu der, ama ağırlıklı biçimde Kürt aşireti olduğu saptanmış. Lolanlılar Tunceli'de, Muş'da yaşamış.

Bir tarafımız da, asıl ağırlıklı olan bölüm, Çuhadar aşiretli. Çuhadarlar Türk. Hazine işleriyle uğraşanlara Çuhadar derlermiş. Bizimkiler, Bursa payitaht olduğu dönemde, padişahın yanında çuhadarlık yapıyorlarmış.

Sonra, ters mi düşülmüş ne olmuş, bunlar sürgüne gönderiliyor. 7 kardeşlermiş, hepsini bir tarafa dağıtıyorlar. Bizimkisi Erzincan'daki kardeşin soyu.

Böyle bir ikili soydan, Aşkale'nin yeni adıyla Dallı köyünden geliyoruz. Rus harbinde köy boşalmış. Elbistan'a gitmişler.

Babam Elbistan'da evleniyor, ben Elbistan'ın yerlisi bir anadan olmayım.

Babam Alevi, annem Sünni kökenli. Rus harbi bittikten sonra muhacirler geri dönüp tekrar o köye yerleşiyorlar.

Böyle bir maceranın sonrasında, 12

kardeşin ardından Alevi Yusuf'la Sünni Ayşe'den doğuyorum. Babam, annemi 14 yaşında, Sünniliği Aleviliği bilemediği bir dönemde almış. Annem tamamen Alevileşiyor, Sünniliğin ne olduğunu bile bilmiyor. O zannediyor ki, insanlar hep Alevi.

Aile yaşamınızdan, çocuklardan konuşsak. Hanımla nasıl tanıştınız, ne zaman evlendiniz?

Benim başımdan iki evlilik geçti. Bir normal, bir de anormal. Normal evlilik sürmedi, ayrılmak zorunda kaldık. O ara ben şimdiki hanımı kaçırıp. Yıl 1969-70'di.

Bir gün kafam iyiydi, gittim hanımı babasıgilden istedim. Hanımın annesi babası "amaaan" dediler, "bunlar Alevidir, bizim kızımızı nasıl ister". Bir akşam üzeri hanımı, 15 yaşındayken aldım kaçtım. Kaçış o kaçış... Ondan sonra nikah yaptık. Çocuklar oldu.

21 senedir durumumuz iyidir. Aslı adında bir kızımız, Tolga adında bir oğlumuz var. Tolga bu sene Robert Kolej'i, Aslı da ortaokulu bitiriyor. Aslı henüz saz çalmayı bilmiyor ama Tolga

çok iyi saz çalıyor. Araştırmacı bir yanı da var.

Çocukluğunuzu anlatırken Lolanlılardan sözettiniz. Lolanlılarla Hormekler o bölgede yüzyıllardan beri tanınmış iki Alevi aşiret. Hatta biri Yavuz Selim'den 19.yüzyıl başlarına dek cezalı kalmış. Çevredeki Şafi-Sünni aşiretlerle kavgalıdır. Çocukluğunuzda herhalde aşiretinizin tarihiyle ilgili bazı öyküler dinlemişsinizdir.

Tabii. Cumhuriyete geçiş döneminde, Osmanlı-Cumhuriyet arası dönemde Aşkale ile Bayburt arasındaki Kop dağında Lolanlı Memo diye çok ünlü bir eşkiya yaşamış. Bizim dedelerimizden birisi bu. Bu adam aşağı yukarı 15 sene tek başına, çetesi yok, hükümet kurmuş Kop dağında. Erzurum-Trabzon arasında Lolanlı Memo'nun korkusundan kolay kolay gidip gelememiş. Onun en büyük özelliği şu: Büyük kervanları durdurur, tayin olan paşaları, valileri vb. soyarmış. Suyun geçtiği o bölgede 17 tane Alevi köyü var. Kop dağının dibini oluyordu orası. Kervanlardan aldığı paraları,

ziyneti o 17 tane köye dağıtmış bu Lolanlı. Yakalandığı zaman, ki kandırarak yakalıyorlar, günlerce yas tutuyor 17 köy.

Müzikle tanışmanız nasıl oldu?

Babam bölgenin en iyi değirmen ustasıydı. Aşağı yukarı 5 yaşındaydım, hatırlıyorum. Müzikle diyalogu o yıllarda kuruyorum.

Değirmenin ilginç bir havası vardı. Değirmende, fabrikalarda işbaşı ya da işsonu çaldıkları gibi, sürekli siren sesini duyarsınız. Değirmende hayat böyle geçer.

Tek bir ses, suyun sesi. Su altta pervanelere vurur. Pervanenin dönerken çıkardığı ses, bir de iki taşın birbirine sürtmesinin sesi vardır. O sesi devamlı dinlemek zorundasınız. O sesi değiştiren bir tek yabancı unsur vardır. O da kocaman, şakşak denen taştır. Ağacın üzerine demir, nal çakarlara. Taş döndükçe, ona sürter, arasına taşın çakılları çukurları değer, şangur şungur sesler çıkarmaya başlar. Yani o düz sesi bir ritimle, değişik seslerle bozar.

Öyle zaman olurdu ki, aylarca ►

◀ değirmenden çıkmazdık. Yemeğimiz orada, herşeyimiz orada, taşlar devamlı döner ve şakşak dediğimiz ağacın üstündeki o nalların sesi müzikte duyduğun ritmi değirmen taşına verir. Ve orada hayal kurarsın, rüya görürsün. Değirmendeyken kurduğum hayaller, sonradan hatırlıyorum onları. Değirmen dönüyor, sonra birden taşın sesi değişiyor, uyanıyorum. Veya babam gönderiyor "git şu suyu kapat gel" diyor, gidiyorum üşüyorum geliyorum herşeyi unutuyorum. Böyle bir dönem.

Müziğe kafamı taktığım yıllar o yıllardır. Sonra 6 yaşındayken Erzin-can'ın merkez köylerinden birine gittik. Benim gittiğim gün çingeneler oraya çadır kurmuşlardı. Gramofon dönemi. Hiç unutamam, gramofona bir plak koymuşlar çalışıyor, çalınan nedir bilmiyorum. Aradan zaman geçti, onun Davud Sulari olduğunu öğrendim. İşte o aralar bağlamayı çalmasını öğrendim.

1960 ihtilalinden bir iki ay sonra İstanbul'a geldim. Milli Eğitim basımevinde çalışmaya başladım. İlk profesyonel mesleğim matbaacılık. Matbaada çalıştığım sıralarda Aksaray Türk Müsiki derneği açılmıştı. Nida Tüfekçi ders veriyordu. Bağlamamı alıp gittim. Sene 1961. 15-16 yaşlarındayım.

Sazı ilk elinize aldığınızdan Tüfekçi'nin kursuna başlayana kadar hiç saz çalmada yardımcı olan olmadı mı?

Olmadı. Ama, Alevi geleneğinde sazdan yoksun değilsin. Evde ya birisi çalışıyor, ya Dede gelip çalışıyor, ya annen-baban seni bir yere götürüyor orada çalınıyor. Alevi toplumunda saz bir nevi ekmek, su gibi. Hele o dönemde günlük yaşamın bir parçası.

1963 senesinde ilk plağımı da okumuş oldum. Cemiyetteki müzik çalışmaları devam ederken 17-18 yaşlarında plak okumaya başladım.

İlk plağın adı neydi?

İlk plağım, "gafil gezme şaşkın, bir gün ölürsün".

Orhan'la (Gencebay) 1961 senesinde tanıştık. O da Samsun'dan gelmişti. Beraber radyoya girdik, beraber staj yaptık, beraber de ayrıldık. Plak piyasasına girdik.

Fantazi saz çalmak, daha sonra arabesk müziğe dönüştü. 48'in üzerinde arabesk plak yaptım. Bu, 1975'e kadar devam etti. 1975 yılında İstanbul Devlet Türk Müziği Konservatuvarı kuruldu. Hoca aramaya başladılar. O dönem Konservatuvar'a öğretim üyesi olarak girdim ve 1982'ye kadar devam ettim.

1975'ten 1982'ye kadar ne plak okudum, ne de bant. Hepsini bıraktım. 1968'den 1975 yılına kadar olan sürede yapmış olduğumuz bir sürü iyi, kötü, yoz müzikleri, bunların tümünü bir kalemde silmek istedim. Bir ismim vardı, o ismi yokedip bambaşka bir şekilde yeniden başlama gibi bir karara vardım.

Konservatuvar tamamen Türkçülük üzerine, MHP adına eğitim yapan bir okul konumuna gelmişti. 1982 yılında Devlet Konservatuvarı'ndan istifa ettim, özgür kaldım. Ondan sonra Aksaray'daki dersaneyi kurdum. 1981'de zaten

Yusuf'la orayı kurmaya başlamıştık.

Halk Müziğiyle ilgili sıkı çalışmalar 1975'de başlamıştı. Bağlama düzeninin yeniden gündeme gelmesi, bozuk düzenin ana saz akordu konumundan çıkması ve onun yerine bağlama düzeninin girmesi mücadelesini o dönemde - 75'li-76'lı yıllarda - başlattık. (Büyük tepkiler aldık ve hâlâ da devam ediyor.)

Yavuz Top, ben, bazı arkadaşlar radyoda-televizyonda bağlama düzeniyle örnekler sergiledik. Mücadelemiz gitgide haklılık kazandı, tuttu. Öyle ki, o dönemden bugüne kadar Türkiye'de saz çalan insanların, saz öğrenen insanların yüzde doksanından fazlası bağlama düzenini bir kural olarak kabul etmek zorunda kaldılar. Bugün geldiğimiz yerde, Türkiye'de herkes bağlama düzeni çalışıyor. Artık birisinin kalkıp bağlama düzeni adına mücadele etmesinin pek gereği de kalmamış durumdadır.

Arabeski bırakmaya karar vermeniz-de belirleyici neden ne olmuştu?

Bu kararı almamda Konservatuvar'a öğretim üyesi olarak girmemin büyük rolü oldu. Orada işi ciddiye almaya başladım. Doğru şeyler öğretmek zorunda hissettim kendimi. Ve araştırmalar yaparken, işin siyasi yanını kavramaya başladım. Türkülerin sözlerini, şiirleri okuyarak edebiyattan çıkardığın mesajlar oluyor. Yaptığın işlerin çok yanlış şeyler olduğunu anlıyorsun.

Bugün, Alevilik kültürünün iletilmesinde, kuşaklardan kuşaklara aktarılmasında bazı sorunlar olduğunu biliyoruz. Alevi bir aileden gelip de Aleviliğini yeni öğrenen çok sayıda genç var. Siz, ailenizden Alevilik kültürünü, nasıl ve ne kadar alabildiniz? Yaşadığınız yerde Alevi gelenekleri ne ölçüde yerine getiriliyordu?

O dönem, köylerde Alevilik tüm kurallarıyla yerine getiriliyordu. Biz Aleviliğin içerisinde yetiştik. Pek derinlemesine olmasa da orada yaşadığımız için, bizim kuşak öğrendi Aleviliği.

Daha sonra bozuldu. 68'li kuşak, o ünlü 68'liler işi bozdu. Bu onlara eleştiri. Kolaycı bir harekettiler. Alevi topluluğu hedef aldılar. Gençler geleneklerini terketmeye başladılar. Hatta öyle zaman oldu ki, Alevi toplumu içerisinde baba-oğul çatışması çıktı. Oğul çıktı ortaya, "devrimci" kardeşim, "senin gibi babam yok, sen gericisin" dedi. Adam hayatında faşizmin ne olduğunu bilmiyor, kalktı faşistlikle suçladı.

O yıllara Aleviliğin askıya alındığı yıllar diye bakıyorum. Filmi dondurdu-lar. O güne kadar örgütlü gelmiş toplumu bir anda *örgütsüz* bırakular. Ta ki, 3-4 yıl öncesine kadar.

Bunun ne gibi sonuçları oldu, Aleviliğe ne getirdi?

Şimdi bakın neyi getirdi. Bizim eve babamın Pirleri gelirdi, biz "bunlar niye geldiler, yine neyimizi alacaklar, zaten açız, bir de bunlara mı vereceğiz" diye homurdanmaya başladık. Neyi engelledim ben? Babamın ibadetini!

Alevilerde her gün ibadet yoktur,

yılda bir kere harman toplanır, koyun-ları kuzuları içeri koyarlar, Dede gelir bir hafta köyde kalır, cem cemaat yapar gider, biter. Herşey o kadardır, yılda BİR kere ibadet ederler. Biz bu adamların yılda bir kere ibadetlerini ellerinden aldık. Örgütlenemediler, biraraya gelemediler, sorunlarını tartışamadılar, ceme gidemediler.

Öbür tarafta adam günde 5 vakit örgütlenmeye devam etti, hem de devletin desteğiyle. Camisinde 5 vakit aslanlar gibi örgütlendi. Yüz tane yetmedi, yüz tane daha okul açıldı, devlet durmadan imam hatip lisesi kurdu. Sünni düşünce, Sünni inanç hızla örgütlenirken onun karşısında Alevilik hızla geriye itildi. 20 yıllık boşlukta bilenler unuttu, yeni gelen nesil ise *hiçbirşey* öğrenemedi.

Bugün kalkmış diyoruz ki, "Alevi kökenden geliyoruz, şu Alevilik nedir öğrenelim". Bilenlerin bir çoğu öldü gitti.

20 yıllık boşluk tarihi bir suçtur, o 20 yılda Alevileri bıraksalardı Türkiye'de belki de devrim olmuştu. Bilemiyoruz. Neler yapacak, neler üreteceklerdi bilemiyoruz.

Şimdi, 20 yıl sonra tekrar başladık. Ne kadar yapılacak, ne kadar yapılamayacak, ne kadar öğreneceğiz, ne kadar öğrenemeyeceğiz onu da bilmiyoruz. Bugün genç nesillerin Alevilik hakkında birşey bilmemesinin sebebi 68'li arkadaşlarımızdır. Sana demiyorum ha!

(Bir dost): Sorumluluğun büyüğü onlarda belki, ama yalnızca onlar değil herhalde. Örneğin, 60'lı yıllarda Türkiye'de kırsal kesimden kente büyük bir göç yaşandı. Alevilerin büyük bir bölümü şehirlere göç etti. Orada başka bir kültürle karşılaştı-

lar, ibadetlerini devam ettiremediler...

Kolaycı bir yorum. Sünniler de köyden şehire göç ettiler, onlar niye devam ettirdi? Onlar da köylüydü. İki köylü göç ediyor, birisi camiye gidiyor, birisi cemevini yapmıyor. Bunu nasıl yorumlayacağız?

(Aynı dost): Birinin devletçe desteklendiği açık. Daha iyi incelediğimizde başka nedenleri de çıkar, ama bu da nedenlerden biri gibi geliyor bana.

Köyden şehire gelen Sünniler de başka bir değişiklik geçirmiş. Yeni ortamla karşılaştıklarında Sünni inanca eskisinden daha çok sarılmışlar. Camilere daha düşkün olmuşlar gibi geliyor bana. Onlar üzerinde de böyle sonuçlar doğurmuştur.

Bununla ilgili sana birşey daha söyleyeyim. Aynı mahallede yaşıyor, köyden gelmiş, şehrin dışarısında kalmış. Şehire geliyor uyum sağlayamıyor. Tüm köylü. Alevisiyle, Sünnisiyle, Lazıyla, Çerkeziyle, Kürdüyle hepsi köylü bun-

Laiklik, Alevilerin özgürlüğünün önkoşuludur! Aleviliğin önkoşulu ise emeğin kurtuluşu ile bağlıdır.

ların. Sünniler uyum sağlayamadı diye gerideki kültüre sahip çıkıyorsa, Aleviler de uyum sağlayamıyor, onun da hemen geriye dönüp sarılması gerekir, sarılmıyor. Diyorum ya, birisi camiyi yapıyor, birisi cemevini yapıyor.

1980 öncesi sağ-sol olaylarında şehirdeki fabrikatörün oğlu MHP'li olmamıştır. MHP'li de devrimci de şehrin dışındaki gecekondu çemberi içinden çıkmıştır. Aynı sınıf içerisinde birileri kendi sınıfını savunurken, öbür-

leri hem açken hem de dine dayanarak başka bir sınıfı savunmuş.

Biraz da dinlerden konuşsak, bunlar içinde Aleviliği nasıl bir yere oturduğunuzu sorsak.

Dünyada iki tip din var. Yazılı-kuralcı dinler, yazısız-kuralsız dinler.

Kurallı dinler, kuralının konulduğu günde takılır kalır. Örneğin bin yıl ileri gitmiştir dünya, ama o din insanı bin yıl öncesine çekmek zorundadır. Kuralı değiştiremediği içinde dünya ne kadar ileri giderse gitsin, din o insanı geriye taşır.

Yazısız din böyle değil. Onun kuralı yoktur. Onun kuralı zamandır, yaşadığın andır. Ve zaman içerisinde o din biçimi bir yaşam biçimine dönüşür. İnsan yaşadığı her yere yaşamıyla, üretimiyle beraber din ilişkisini de götürür. Öyle bir zaman gelir ki, din tamamen özümseir, yok olur, erir. Bir yaşam biçimi olur. Alevilik bu guruba giriyor.

Orada dini yakalamak zor, çünkü o inançtan on adama sor, hepsi inancını değişik anlatır. Yazılı, kuralcı dinlerde ise bin adamı topla sor, herkes sana aynı şeyi anlatır. Yazılı dinin mensupları yorum yapma hakkına, dini tartışma hakkına hiç sahip değildirler. İtiraz edemezler. Ümmettirler, din ne emrediyorsa doğrudur, ona kayıtsız şartsız uyarlar.

Bakın, İslamiyetin iki kuralını söyleyeceğim, inkarı mümkün olmayan iki kural. Birisi hülleccilik kurumudur. Değişmesi mümkün değildir, hiçbir Sünni de diyemez ki ıftıradır.

Mesela adam evde karısına kızdı, ağzından "sen boşsun" lafı çıktı, yani "sen benim karım değilsin artık" dedi. Dine göre "sen boşsun" dediği zaman o iş orada bitti. "Boşsun" dedikten sonra pişman olursa lafını geri alamıyor.

Nasıl geri alıyor lafını biliyor musun? Boş dediği karısı gidecek başka bir erkekle evlenecek. Nikah yapacak, o erkekle aynı evde yatacak ve de eski koca bunu muhakkak bilecek. Oradan sonra kadın o adamdan ayrılacak, eski kocası onu alacak. İşte, bize "mum söndürdü" diye ıftıra edenlerin değişmez kuralı.

İkinci kural. İftarı açabilmen için, bir beyaz kıl alacaksın, bir de siyah kıl. Yanyana getireceksin, bakacaksın eğer onlar birbirine karışmaya başlıyorsa akşam olmuştur, iftarı açabilirsin. İftar yapmanın kuralı bu. Şimdi, İskandinav ülkelerindeki müslümanlar bu değişmez kurala göre orucunu nasıl açacaklar?

Alevi toplumunun bu anlamda kuralı yoktur. Arif Sağ deyişi alır, sazı alır birşey söyler, öbürü başka şey söyler ve yaşamın içerisinde inançsal yan hafifler, o toplumun yaşamı, üretimi olma,

"insan olma" kavramı ön plana çıkar. Kendisini din baskısından, bir nevi diktatörcü baskıdan kurtarır, kurtardığı için de özgür olduğunu hisseder.

Bazıları Alevilikte de sahip çıkamayacağımız özellikler, gelenekler olduğunu ileri sürüyorlar. Dedelerin "hakullah" toplamasını örnek veriyor, bunu savunamayız diyorlar...

Biraz önce yazılı, yazısız dini anlattım. Yazılı inançların hem kurumu var, hem yasaları var. Hem de para vererek onları uygulayan adamları var, öğreticisi var. Müezzini, cami bekçisi, hocası var. İmam-hatip lisesi var. O da yetmiyor, Kuran kursları var, var oğlu var. Böyle büyük, bütçeden de 2,5 trilyon para alan bir kadro var, almış başını gidiyor.

Alevilik kültürü de taşınmak zorunda. Bir kültür geliyor ve yazılı değil! Bugüne nasıl gelecek? Bir kanaldan onu buraya taşıyacağız. O kanal nedir? Taşıyıcıları kimdir? Halk sanatçılarıdır, ozanlardır, aşıklardır. Bunların tümünü denetleyen, onlara yol gösteren, onları kontrol altında tutan, Dedegân takımı vardır.

Dedegân bu görevi 700 yıldır sürdürmüş, bir kültürü taşıyıp bugüne getirmiş. Ve biz birden reddediyoruz adamı. O zaman biz bu kültürü yarınlar nasıl taşıyacağız?

Güneydoğuda, doğuda Dedeler eşekle gelir köye. 15-20 gün köyde cem yaptırır, görgü olur, saz çalar, deyiş söyler. 15 gün sonra biter Dedenin işi. Dede gidecek. Nereye gidecek? Oradan kalkacak başka bir köye gidecek. Dedenin bütün taşıyıcısı bir eşek. Hem Dedeyi taşıyacak, hem de Dedeye verilen o "büyük" sermayeyi(!) taşıyacak. Öyle ya, Dede soydu o köyü.

Arkadaşlar, Alevi geleneğinde para yoktur, vermezler. Köylü eşeğin taşıyabileceği ne verebilir? Ya bir avuç yağ verecekler, ya biraz bulgur verecekler, koyacaklar eşeğin üzerine, heybeye, Dede de onun üzerine binecek gidecek. Dedenin aldığı odur.

Dönüp bakıyoruz geriye. Dedeler ne yapıyor şu anda? Türkiye'de 700 yıldır Alevileri "sömüren" Dedeler ne yapıyor?

İstanbul'da Ankara'da ne kadar kapıcı, bulaşıkçı, çöpçü varsa hepsi Dede bunların. Bu nasıl sömürüdür?

Başka birşey daha var. Adamlara 700 yıl boyunca geleneği-kültürü taşıma görevi verdin. Adam bu görev yüzünden hiçbir meslek öğrenemedi. Çift sürmesini, tırpan tutmasını, orak sallamasını bilmiyor, çarık bile dikemiyor.

Dedenin işi Aleviliği öğrenmek! Gidecek falan yerde insanlara bunu anlatacak, saz çalacak, deyiş söyleyecek. Görevi bu. Şimdi birdenbire adamların elinden aldık bu görevi, "git" dedik, gittiler. Ne yapacaklar? Perperişan işte, dediğim gibi hepsi kapıcı, çöpçü. Benim tanıdığım yüzlerce Dede var. Çöpçülük, kapıcılık yapıyor.

"Sol"cuların dilinden düşmeyen Dede konaklarına ne oldu?

Dede konağı Dedenin değil ki. Dede

konağı, köyde ya benim babamın, ya ağanın konağıdır, *cemevidir* orası. Çünkü cemevi yasak, nasıl cemevi ►
◄ yaparsın? Bir adamın konağıdır, kışın orada cem yapılır. 15 gün sonra Dede eşeğe biner gider, konak yine oradadır.

(Bir dost): Dedeler meslek öğrenmişler, bir de Cem topluyor, yiyip-
içiyor, çalıp-söylüyorlar. Bunun toplumda olumsuz etkileri olmaz mı?

Ben çalıp-söylemeyi olumsuz hareket olarak görmüyorum ki, niye olumsuz etkisi olsun. Bir iştir, görevdir o. Örneğin ben buraya geldim, ne yaptım? 2 saat saz çaldım. O iki saat için, iki aydır burada 100 kişi çalışıyor. Ben 2 saat çalıştım diye, şimdi tembellik mi yapmış oldum? Hayır, benim görevim oydu. 2 saat çaldım, görevim bitti. O 100 kişi 2 ay boyunca benim iki saat çalışacağım anı hazırladılar. Onların görevi de buydu.

Nasıl bir sürü insan tırpan salları, buğday toplar, harmanı kaldırır, koyunları sağar, yağı, bulguru, kavurmayı, peyniri, çökeleği hazırlar ambara doldurursa, kış geldiğinde, cem etme zamanları gelip çatığında Dede gelir köye, onları bir hafta orada - kendine göre, ne biliyorsa - eğitir, onlara birşeyler verir. Görevi bir haftalıktır, gider. Bu görevi ona o insanlar vermiş. O insanların itirazı yok ama, 68 kuşağı Dede düşmanı oldu.

Ben hiç duymadım bir Sünni devrimcinin köyden imam kovduğunu. Ama benim Dedemi kovdurmak için bana baskı yapıyor. Olur mu, sen de git imamı kov sizin köyden.

Benim babamın Ceme gitmesine itiraz eder, ama kendi babası camide 5 vakit namaz kılar ona itiraz etmez. Adam hacca gider itiraz etmez, ramazanda oruç tutar itiraz etmez. Ama benim babam onikiimamların orucunu tuttuğu zaman "gericilik yapıyorsunuz, sizinki gericilik" der.

Bu yanlış tutumun, yalnızca "68'lilerin" sorunu olmadığını düşünüyoruz. Bu, Türkiye solunda sık rastlanan yarı cahil, yarı okumuş küçük burjuvalar için standart tutumdur diyebiliriz. Bunlar emekçi halka, tarihlerine yabancılaşmışlar. Toplumdan ayrı yaşıyorlar, konuşmaları ayrı, tavırları ayrı...

Türkiye'deki entellektüel kesimle Osmanlı aşağı yukarı aynı. Yani kendine göre kültür, oturma biçimi, bıyık bırakma biçimi, kıyafet, yeni bir müzik "üretecek" onu dinleyecek, edebiyat, dil oluşturacak.

Osmanlı da kendine göre bir kültür oluşturmuş. Bunun dışında kalan onun nazarında seviyesiz. Örneğin "menengiç ağacından odun mu olur, Türkmen mayasından kadın mı olur" diyor, Türkmen kızından ev kadını olmaz diye türkü yapıyor. Bugün Türkiye radyolarında bu türkü çalınmaktadır.

(Bir can): Oysa Türkmenler, ezilen, emekçi Anadolu insanının egemen sınıfa başkaldırısını temsil etmişler.

Osmanlıya kafa tutan yalnızca Türkmenlik değil. Hacı Bektaş'tan önce Babalılar olayına gideceğiz, oradan Hacı Bektaş'a geleceksin. Hacı Bek-

taş'tan gelip, Balım Sultan döneminde yaşamak zorundayız. Pir Sultan'ı yaşamak zorundasın. Bedreddin'i yaşamak zorundayız.

Bütün bunları bir zincirin halkaları gibi dizip buraya taşıdığımız zaman, karışımıza *Anadolu Aleviliği* çıkıyor. Bu hareket "en-el hak" diyerek geliyor buraya.

Böyle bir gelişimi incelediğin zaman salt Sünnilik-Alevilik olarak bakmak da yanlış. Bu ezenle ezilmiş arasındaki kavgadır. Bu kavgayı Anadolu Alevileri bugüne taşımışlardır. Eğer bir toplum ezilenin kavgasını taşıyabiliyorsa, bu harekete sadece din bazında bakmanın çok yanlış olduğu düşüncesindeyim.

Osmanlı, resmi inancı olarak niye Sünniliği seçti? Onun da mantığı var. Ben de Osmanlı'nın yerinde olsaydım Aleviliği seçmezdim. O kadar aptallık yapmazdım. Neden? Çünkü bana ümet lazım. Ben devletim, ümetleri yönetirim. Bana ikide bir soru soracak, ikide bir kafa tutacak, "bu yanlıştır" diyecek adamı, ben ister miyim? Osmanlı kendi açısından haklı! İşte sınıf farklılığı burada yansıyor.

Alevilik-laiklik ilişkisi üzerinde duralım biraz. Cumhuriyetin kuruluşunun ardından "tekkelerin zaviyelerin kapatılması", neden en fazla Alevilere vurdu?

"Laik Türkiye Cumhuriyeti." Alevi toplumu laik cumhuriyetten, laisizmden medet umdu. Bunda haklıydı da.

Ama gel gör ki, Türkiye'de 70 yıl Aleviler kandırıldı. Laiklik adına kandırıldılar. Çünkü Türkiye'ye laiklik gelmedi ve hâlâ da yok. Laik devlette devletin din örgütü olmaz. Ama Türki-

ye Cumhuriyeti kurulduğu günden beri devletin resmi din örgütü var. Diyanet İşleri devletin resmi din örgütüdür.

Atatürk döneminde tekke ve zaviyeler yasasıyla tekkeler kapatılmıştır. Hacı Bektaş tekkesi o zaman kapatıldı. Alevilerin ne kadar tekkesi varsa hepsi kapatıldı. Bu kararı destekleyenler şöyle bir savunmaya geçtiler - hatta Alevi aydınlar da bunu savundular: "Kötü mü kardeşim? Tekkeler de neydi, Sünni tekkeler gerici tekkeler vardı, devlet onları kapattı. Tabii, onları kapattığı zaman Alevi tekkeler de kapatılacaktı." Böyle bir kandırmacayla, oyunla bu güne kadar getirdiler.

Şimdi ben soruyorum: Tekkeleri kapattılar da Sünniler ne zarar gördü? Camiler, mescitler, vb. kapanmadı. Sünniler bundan hiçbir zarar görmedi. Kim zarar gördü? Aleviler zarar gördü.

Ne zaman ki tekke ve zaviyeler yasası iptal edilir, Diyanet İşleri Başkanlığı feshedilir, o zaman Aleviler özgür kalır. Siz adına ne dersiniz deyin, benim bir tek sorunum var: Özgürlük! Herkes inancında özgür olmalı ve devlet din işlerine müdahale etmemeli. Devletin laik olduğunu o zaman anlarım, ona göre tavır alırım. Bu baskı altında Alevi gecekonduya geldiği zaman, tabii ki Sünni gibi hareket edemeyecek.

Sizce Aleviliğin son yıllarda ön plana çıkışı, asıl olarak Türkiye içinden mi, yoksa Türkiye dışında çalışan Alevi insanlardan mı kaynaklandı?

12 Eylül faşizmini iyi değerlendirmek, iyi düşünmek lazım. 12 Eylül faşizmi neler yaptı, Aleviler 1980'e nasıl geldi?

Alevi orta yaşlı veya yaşlı olan

kesim 1980'e örgütsüz geldi. Bir merkezî örgütlenmesi, bir merkezî kararı yok, herhangi bir yerden haber ulaştırıyordun. Darmadağın.

Sola meyilli olan kadro da dağınmıştı. Alevi genç kadro, Türkiye'de ne kadar sol fraksiyon varsa hepsinin içerisinde yer alıyordu. Bazen fraksiyon çatışmaları içerisinde iki kardeş birbirine fraksiyon yüzünden selam vermez, konuşmaz, hatta kavga dövüş eder durumda. Her fraksiyonda Alevi gençleri muhakkak vardı. Ama genel olarak baktığımızda örgütsüzlük göze çarpıyordu.

12 Eylül döneminde hiçbir toplum kesiminin Alevi toplumu kadar sorunu olmadı. Çünkü Alevi toplumu oraya zaten sorunlu gelmişti. Boşluk içindeydi. 12 Eylül'ün getirdiği zihniyet, gerici felsefe devletin desteğiyle laisizme öyle saldırılar yaptı ki! Çok iyi hatırlıyorum, 12 Eylül'den sonra televizyonlarda günlerce laiklik tartışıldı. Hem Müslüman hem laik olunur, devletin dini de olur, laik de olur, noktasına kadar işi getirdiler.

Bu ortamda Alevilerin tek çıkar yolu vardı: Toparlanmanın çaresine bakmak, bir an önce örgütlenmek. Nereye sarılacaktı? Sarılacak bir tek sol örgüt kalmamıştı. Eskiden onların varlığıyla diyelim teselli buluyordu. Ama 12 Eylül'den sonra yoktu öyle birşey.

Gelişen gerici hareketin karşısında sigorta olacak başka bir yapı yok Türkiye'de. Bu işlevi yerine getirecek bir tek yapı var, Alevi toplumu. O da örgütsüz, darmadağın.

Adamın gidebileceği bir yer yoktu. Nereye gitsin, ya camiye gidecek, ya kahveye. Cemevi yok, ceme gidemiyor. İşte, böyle bir yapı içerisinde, kimine göre "gerici dönüş", kimine göre "yeniden canlanma" - ne derlerse desinler - bence Alevi toplumu örgütlenme ihtiyacı duymuştur ve bu hareket onun için başlamıştır.

Türkiye'de bugün 12 Eylül'ün baskısı hâlâ devam ediyor. Demirel 12 Eylül'ün anayasasıyla ülkeyi yönetiyor. 12 Eylül'ün yasaları tepesindedir hükümetin, aşamıyor henüz.

Örgütlenme ihtiyacı genelde var. Ama Türkiye'de yurtdışından daha çok var. Türkiye'deki insanlar, başki altında olduklarından daha ürkek yavaşlar, yurtdışındaki hareketler ise daha rahat, daha özgür, daha pervasızca çıkmıştır ortaya. Ama istemin kaynağı Türkiye'deki Alevi toplumdur.

Aleviler kurtuluşlarını laiklikte görüyor dediniz. (A.Sağ: Evet, dedim) Sizce bu yeterli mi?

Şöyle söyleyeyim. Laiklik, bence Türkiye şartlarında Alevi toplumunun özgür olabilmesinin *önkoşuludur*. Ama laiklikle dünyada bir yere varırsız lafı doğru değil. Alevilerin Kemal'i ve onun yolunu sevmesi bu yanlışla bağlıdır. Kemalizmle laikliği hep birbirine karıştırmışlardır. Bunlar birbirlerinden çok farklı şeyler.

Önkoşul olarak, Alevilerin Türkiye'de özgür hareket edebilmeleri için laikliğe ihtiyacı vardı. Bugün de var, yarın da olacak. Aleviliğin kurtuluşu ise emeğin kurtuluşuyla bağlıdır.

Hocamıza teşekkür ederiz. ●

Sınıfın partisi alternatif olmalı

Kocaeli'de metal işkolundaki Bastaş işyeri baştemsalcisi Burhan Erdoğan görüşlerini Kavga'ya anlattı

Kendinizi tanıtır mısınız?

Adım Burhan Erdoğan, 13 yıldır işçilik yapıyorum. 12 Eylülle birlikte işten atıldım. Şimdi, 1983'te girdiğim Bastaş'ta Otomobil-İş baştemsalcisiyim.

Baştemsalciliğe nasıl geldiniz?

Temsilciler yasaya göre sendika tarafından atanır. Ama Otomobil-İş, temsilciyi atamaya değil, tabanın iradesiyle seçip yasal prosedür gereği "atayarak" göreve getirir. Ben de böyle baştemsalcisi oldum.

Bu işleyişin bazı istisnaları oluyor. Toplu sözleşme bitiminde yaşanan tensikatlardan dolayı, temsilci belirlemede "seçilemezsem işten atılırım" düşüncesiyle aday çıkmayabiliyor. O zaman mevcut temsilciler için seçime gerek duyulmuyor, atama yapılıyor.

Söz seçimden-atamadan açılmışken, sendika-içi demokrasi konusundaki görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?

Sendika-içi demokrasi, eleştiri ve özleştirici mekanizmasının iyi çalıştırılmasından geçer. Sendikacı, yanlış yapmışsa "efendim benim belli bir misyonum var, belli bir yerdeyim, bana karşı bunu söyleyemezsin" şeklinde tutum almamalı. Hatasını kabul edip, özleştiricisini verebilmeli. Yanlışları böylece bertaraf edebiliriz.

Demokrasiyi işletmeyen bir sendikada eleştiri ve özleştiricinin olması söz konusu değil. Böyle bir sendikanın da sınıfın çıkarları doğrultusunda sağlıklı bir mücadele vermesi söz konusu değildir.

Temsilcilerin onları seçenlerin istedikleri an geri çağrılabilirlikleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

Temsilci seçilir, ama sendikanın bir işleyişi, planı programı ve o çerçevede hareket etmek zorunluluğu var. Sendikal disiplin bunu gerektirir. Onun dışında, yönetim "ters düşüyor" diye, hele kişisel nedenlerden dolayı temsilciyi görevden alma yetkisine sahip olmamalı. Temsilciyi seçen işçiler işyerinde %51 imza toplar ve yeniden seçim talebinde bulunurlarsa, seçim yapılmalı.

Bir örnek vereyim. Anadolu Döküm'de temsilcilerin sendikanın talimatı doğrultusunda hareket etmesi gerekirken, kendi bildikleri gibi hareket etmelerinden dolayı işçilerin

hak kaybına uğraması söz konusu oldu. Bu nedenle işçiler "biz bu temsilcileri istemiyoruz" diye imza toplayıp şubeye getirdiler. Yapılan temsilci seçiminde baştemsalcisi ile ikinci arkadaşımız seçilemedi. Üçüncü temsilci baştemsalcisi oldu. Bu, tamamen tabanın iradesiyle oldu.

İşçiler açısından büyük önem taşıyan işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda görüşünüz nedir?

Hem bölgemizde, hem genel olarak işyerlerinde insan sağlığını ilgilendiren korkunç olumsuz uygulamalar vardır. Buna yönelik bir çalışma seferberliği başlatılması lazım. Mevcut İşçi Sağlığı İş Güvenliği Tüzüğü'nün hükümleri işletilip işyerlerinde hayata geçirilebilse bile çok şey yapılmış olur.

Bastaş'ta İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) kurulları %80 civarında uygulanıyor. Temsilciler sorunlara karşı çok hassaslar. İşçi sağlığı ve iş güvenliği toplantıları her ay yapılır. Toplantıya İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Kurulu'nda olan arkadaşlarımız, işveren vekili, doktor, departman müdürleri girer. Kurulda sorunlar konuşulur ve rapor halinde her İSİG üyesine verilir.

Bizde en büyük sorun yüksek ısıdır. Yazın çok sıcak oluyor, havalandırma yetersiz. Bu halledilse bizde işçi sağlığıyla ilgili pek sorun kalmayacağını düşünüyorum.

İşçi sağlığı alanında çalışma yapan İşçi Sağlığı Derneği'ne (İSD), ne gibi önerileriniz olabilir?

İSD önemli. Bana göre şunu yapmalı. İşyerlerinde işçi sağlığıyla ilgili sorunları döküman halinde çıkarıp, sendikalarla birlikte ilgili mercilere iletmeli. Tabii, bir yaptırım uygulamak gerektiğinde işçiye üretimden gelen gücü kullanmak gerekiyor.

İşçi sağlığı gerçekten çok önemlidir. Amerika'da veya İngiltere'de işçi sağlığını tehdit eden bir sanayi işçinin tepkisiyle karşılaştığında çökebiliyor. Ama bunların Türki-

ye'de (ve benzeri ülkelerde) kurulup işletilmesi söz konusu. İSD bunun gibi gelişmeleri takip edip gerçekten katkı yapabilir. Özellikle sendikalarla birlikte sorunları çözmeye yönelik birtakım seyler üret-

departman amirleri girer. Toplantıda izinlerle ilgili mutabakat sağlanır.

Bastaş somutunda, işyeri kuruldu kurulalı izinler temmuz aylarında kullanıldı. Bu yıl mayıs ayına ayarlandı.

Bunu belli nedenlerle yapıyorlar. Bir kez işveren, temmuz ve ağustos ayında iki grup çalıştığı zaman o sıcak aylarda verim alamayacağını biliyor. Ama asıl önemlisi, 91 yılından gelen ve 92'ye devrolan bir stok var. Ambarlar doldu. İşveren, "biz hammaddeye yeniden para yatırmak istemiyoruz, parasal sıkıntımız var, ihracatımız yok" gibi gerekçeler getiriyor. Kurulda olan arkadaşlar buna olumsuz tepki göstermediler. Yani "ne yapalım?" şeklinde bir öneri getirmediler.

Çevrenizdeki metal işçilerinin önümüzdeki dönemin toplu sözleşmelerine ilişkin düşünceleri ne yönde?

1990 toplu sözleşmelerinden önce işçinin asıl düşündüğü ücretti. İşçi "iyi sözleşme yapalım, iyi para alalım" diyor, sözleşmeye "sosyal yardımlar artı ücret" olarak bakıyordu.

1990-92 döneminde yoğun tensikatlar yaşandığından dolayı, bugün gündemin birinci maddesinde yer alan ve işçilerin toplu sözleşme taslaklarında en çok önem verdikleri nokta, iş güvencesidir. Sözleşmelerde işten atılmaya karşı maddelerin bulunmasını istiyorlar. Bunun yanında işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda demokratik talepler var. İşyerlerindeki mütahitleşme-taşeronlaşma da işçilerin çok önem verdiği bir gelişmedir.

İşyerlerindeki rasyonelleşme-otomasyon girişimleri ve işten çıkarmalar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bence bugün sorun birinci derecede teknolojiye değil, devletin politikasından kaynaklanıyor.

İnsanların layık olduğu iyi

yaşam koşulları teknolojinin gelişmesiyle sağlanabilir. Çalışma süreleri asgariye indirilebilir, işsizler için yeni istihdam alanları yaratılabilir. Yeni teknoloji geldiğinde işçi çıkarma bir zorunluluk değil, bana göre. Teknolojiyi yenilemenin zorunlu sonucu, "ben 3 kişiyle yapıyorum 10 kişiyle yapılan işi" diyerek işçiyi kapiya koyma değildir. Ama bunun için, sendikaların işçilerin çalışma sürelerinin daraltılması, yeni vardiyaların konması ve insanca yaşayabilecekleri ücret için talepte bulunması gerekiyor.

35 saatlik çalışma haftasının hayata geçmesiyle birlikte işsizlik bir ölçüde ortadan kalkacaktır. Sendikaların bunun için samimi mücadele vermesi gerekiyor.

Bizim çalışma zamanının kısaltılmasına ilişkin "35 saatlik iş haftası" önerimiz var. Sendikanızın buna yönelik çalışmaları var mı?

Yasal çalışma süresi 45 saattir. Bunun altında uygulama olan münferit işyerleri var, ama ağırlığıyla 45 saattir. Biz buna ilişkin taleplerimizi geçtiğimiz dönem toplu sözleşme taslağına koymuştuk. Öneri "40 saatlik çalışma süresi" şeklinde getirilmişti. Yarın da 35 saatin mücadelesi verilebilir anlayışı vardı. Bu öneri maa-lesef geçmedi.

Çalışma sürelerinin kısaltılması konusunda işçiler arasında da bir tartışma yürümüyor mu?

35 saat konusu pek fazla konuşulan bir konu değil.

Geçen yıl Zonguldak-Ankara yürüyüşünün ve 3 Ocak eyleminin yakıcı olarak hissettirdiği, işçi sınıfının parti gereksinimi konusunda sizin düşünceleriniz ne yönde?

İşçi sınıfının partisi, işçi sınıfının bağrından çıkan, geniş emekçi kesimini kucaklayabilen, tamamen işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda program ve ilkeleri hayata geçirebilecek, burjuva partilerine alternatif bir partidir.

Bu yasalarla kurulacak böyle bir parti düşünmüyorum. Mevcut burjuva yasalara göre, anayasa çerçevesinde kurulacak bir partiyi ben işçi partisi olarak kabul edemem.

Öyle bir siyasi parti illegal bir parti olur. "Sınıfın çıkarları" diyoruz. Sınıfın partisi, mevcut sisteme alternatif bir anlayış demektir. O zaman ►

*Sınıfın partisi
sisteme
altewrnatif bir
anlayış demektir.
Ozaman zaten
legal olamaz*

meli diyorum.

Öte yandan, temsilcilerin, özellikle İSİG Kurulu'ndaki arkadaşların bu alanda bir eğitim süzgecinden geçirilmesi gerekiyor.

İşçi sağlığını ve iş güvenliğini düşünen kesim sömürülen ve ezilen kesimdir. İnsanlara ağıtlar yaktıran olumsuzlukları yaratan ise sermayedir. Bu konuyu bütün yayın organlarının işlemesi gerekiyor.

Bildiğimiz kadarıyla, şu sıralarda stokların çokluğunu ileri süren işverenin işçileri erken izine çıkarma durumu var. İzin kurulundaki temsilcilerin buna yaklaşımı nasıl?

Bizde izin kurulu da İSİG gibi işliyor. İzin kuruluna işçiden, işverenden temsilciler, ilgili

35 saat kavgası başa alınmalı

◀ zaten legal olamaz. Benim kafamda şekillenen işçi sınıfı partisi olmuş olsaydı çok güzel şeyler olurdu.

İşçi eylemlerinin yasallığı, meşruluğu tartışmasında doğru tutum ne olmalı?

Sendikal mücadelede, yapılacak bir eylem, burjuvazinin çıkardığı yasaya ters düşse bile, işçinin kafasında meşru ise, o şekli ile önemlidir.

Eylemin meşruluğu önemlidir. Geçen yıl Paşabahçe'deki direnişi düşünelim, yasadışı değil miydi? Yasadışıydı. Paşabahçe patronu kalktı mahkemeye müracaat etti. Düşünebiliyor musunuz TC mahkemesi işverenin talebini reddetti. Niye? Çünkü kamuoyu vicdanında o eylem meşru bir eylemdi. Haksız bir şekilde o insanlar kapıya konmuştu. Sonuçta yasadışı olan eylem işçilere hak kazandırdı.

İşte, mücadelede önemli olan onun meşruluğunu kamuoyuna kabul ettirmektir. O kabul edildiği takdirde yasa o kadar önemli değil.

Otomobil-İş'in son genel kurulundaki değişiklikleri nasıl yorumluyorsunuz?

Otomobil-İş sendikasının giden genel merkez yönetimi son zamanlarda farklı bir politika izlemeye kalktı. "Çağdaş demokratik kitle sendikacılığı"ni savunmaya başladı, "sınıf" ortadan kalktı.

"Çağdaş" sendikacılık, işçi sınıfının çıkarlarını savunan bir anlayış değildir. İşçi sınıfının sermayeyle uzlaşmaz bir çelişkisi vardır. Sömürünün varolduğu bir düzende ne derece uzlaşabilirsiniz? Sendikanın bunu iyi kavraması ve o doğrultuda bir politika gütmesi lazımdı.

Gelelim yeni yönetime. Aralarında sınıf sendikacılığını benimseyen arkadaşlarımız da vardır. Şu anda görüş belirtmek istemiyorum. Ne gibi bir sendikal anlayışla faaliyet göstereceklerini önümüzdeki dönemde hep beraber izleyeceğiz.

Son olarak, eklemek istedikleriniz var mı?

Şunu samimiyetle söylüyorum. Eleştirileri belli ahlak kuralları çerçevesinde yürütmeye ve diyalogları sıklaştırmaya sendikaların da ihtiyacı var. Mutlaka bir takım eksikliklerimiz oluyor. Demokrat insanlarla sohbet, onların önerilerini dinlemeye yahut da kendi istek ve önerilerimizi onlarla tartışmaya ihtiyaç var.

Bir de şunu belirtiyim. Hangi sayıdaydı, 14.sayı mıydı, 13.sayı mıydı, eski şube başkanımızla ilgili yazdıklarınızda yanlış bir şey yok. Hiç gücenmedim. Bunu açıkça size de söylüyorum. Doğrusunu yapmışsınız. ●

İzmir Belediye-İş Tansaş şube yönetim kurulu üyesi Hasan Kaya, "35 saatlik iş haftası"nın, sendikal hareketteki tikanıklığın önünü açacak bir istem olduğunu anlatıyor

Dünya ve Türkiye sendikal hareketi büyük bir kriz yaşamaktadır ve giderek daha geniş bir çevre bu bunalımın farkına varmaya başlamıştır. Var olan bunalımın aşılabilmesi için sorunlara işçi sınıfının bilimi ışığında yaklaşmak gerekiyor.

Böyle bir yaklaşım içinde, öncelikle şu somut soruların yanıtını açık bir biçimde vere-

bilmeliyiz:

İşçi sınıfının sayısı durmaksızın artar ve kapsamı sürekli genişlerken, sendikaların üye sayısını artıramamaları nedenidir? Bu duraganlıktan nasıl çıkılacaktır? İşten çıkarmalara karşı nasıl etkin bir siyaset geliştirilecektir? Her geçen gün durumu kötüleşen işçi sınıfımızın yaşam düzeyini nasıl yükselteceğiz? Bu sorulara işçi sınıfına karşı sorumluluk duyan sendikacıların yanıt araması gerekir.

Önce bilimsel-teknolojik devrimin etkilerine ve yarattığı sonuçlara yakından bakalım. Bu alanda öylesine hızlı gelişmeler oluyor ki, üretimde kullanılan teknoloji hızla eskiyor ve hemen ardından yenilenmiş teknoloji üretimdeki yerini alıyor.

Teknolojik gelişme işçi sınıfının yapısında da değişikliklere yol açıyor ve ona yeni özellikler kazandırıyor. En başta daha eğitilmiş bir işçinin oluşmasını sağlıyor ve üretim süreci içinde kafa emeğinin rolünü giderek artırıyor. (Hemen belirtelim ki, bütün bunlar daha ileri sosyo-ekonomik bir formasyona doğru nesnel bir

gidişi anlatıyor. Tabii ki sonul amaca kendiliğinden gidilme-yecektir. Mutlaka bilinçli müdahale - devrim - gerekli olacaktır.)

Gelişen teknoloji emek üretkenliğini çok hızlı biçimde arttırmakta, emek yetkinleşirken üretici güçler hızla gelişmektedir. Üretimde zorunlu emek zamanı kısaltmakta, artı-emek zamanı uzamakta, bu da sömürüyü arttırmaktadır. Görüldüğü gibi, kimilerinin ileri sürdüğünün tersine, yeni teknolojilerle sömürü azalmıyor, tam tersine yoğunlaşıyor. Kapitalizmi aklamaya çalışanların çabası boşunadır.

Kapitalizm altında teknolojinin gelişmesinin bir diğer etkisi de, tüm çalışanları daha çok mutlu etmesi gerekirken, işsizliği artırarak daha geniş yığınları mutsuzluğa itmesidir. Üretimde otomasyona geçişle birlikte yığınla işçinin işsizler ordusuna katılması, geniş işsiz yığınların bir bütün olarak işçi sınıfımızın yaşam düzeyini geri çekici etki yapması, somut bir olgudur. Çünkü egemen sınıf burjuvazi teknik ilerlemenin sonuçlarından tek başına yararlanmaktadır.

Oysa üretim güçlerinin bugünkü gelişmişlik düzeyinde çalışma sürelerinin ücretler düşürülmeden kısaltılmasıyla, hem işsizliğin olabildiğince azaltılması hem de daha iyi ücret elde edilmesi olanaklıdır. Bunu sağlayabilmek için, sendikaların çalışma zamanının kısaltılması savaşımını gündemin başına alması gereklidir. "35 saatlik iş haftası", Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de sendikal hareketin temel bir istemine dönüşmelidir.

İşçi sınıfının yığın örgütleri olan sendikalar, nesnel gelişmeye denk düşen böyle istemleri ileriye sürebildikleri, yani ana halkayı yakaladıkları oranda işçi sınıfı hareketini ileriye götürebilirler. Hem de, demokrasi savaşımının öncüsü işçi sınıfımızın tarihsel rolünü oynamasında sendikaların katkısı artar.

35 saatlik iş haftası istemi, hem toplumsal gelişmenin gereksinimlerini karşılayacak bir istemdir, hem de sendikaların sömürü ve işsizliğe karşı etkili bir savaşım yoludur. Bu, işçi sınıfı hareketinin ivmesini yükselterek daha ileri kazanımların yolunu da açacaktır. ●

BELEDİYE İŞÇİLERİ

Tansaş'ta haksızlık

İzmir Büyükşehir Belediyesi işverenin Tansaş şirketinde giriştiği tensikatlara karşı tepki yükseliyor. Erdal Yelken

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Ticaret Kanunu'na göre kurduğu ve "kâr" amacıyla çalışan şirketlerden biri olan Tansaş'ta 1991 Ağustos'undan beri yaşanan huzursuzluklar yeni tensikat dalgasıyla iyice büyüdü.

Tansaş'ta yalnızca Mayıs ayında 100 kadar işçi işten çıkarıldı. SHP'li işveren işten çıkartılan işçilerin yerlerine asgari ücretten mütahit işçileri çalıştırmaya başladı.

Tansaş işçilerinin, her türlü sosyal güvenceden yoksun çalıştırılan mütahit işçilerine karşı olumsuz tavrı yoktur ve olmamıştır. Onlar da sınıf

kardeşlerimizdir. Ancak Tansaş işçileri, işten çıkarmalara karşı suskun kalamazlardı, tepkilerini toplu viziteye çıkarak gösterdiler. İşveren, bu eylemi viziteye çıkan işçilerin 47'sini 17.maddeden işten atarak yandıladı. Bunların arasında Hasan Kaya gibi Belediye-İş Tansaş şube yöneticileri de var.

İşten çıkartılan Tansaş işçileri bu haksızlığa karşı dönüşümlü bir açlık grevi başlattılar. Valiliğe yürüyüş düzenlediler, oturma eylemi

yaptılar. Eylemleri, haksızlığa uğrayan işçilerin işe iadesi gerçekleşene dek sürecektir.

İşverenin hazırlıklarına bakılırsa işçi çıkarmalar sürecektir. Ayrıca, tensikatlara yalnızca belediye şirketlerinde olmuyor. Son bir ay içinde Ege'de en az 5 bin işçi işten çıkartıldı. Sendikal hareketin ve öteki demokratik kuruluşların, İzmir çapında gelişen tensikat saldırısına karşı ortak tutum alması ve karşı çıkış örgütlemesi mutlak bir zorunluluktur.

Belediye-İş, belediyelerdeki

şirketleşme furiasının ve belediye hizmetlerinin taşerona verilmesinin sonuçlarını dikkatle değerlendirmeli, işverenin yeni işletmecilik yöntemlerine ve sendikasıztırma girişimlerine karşı yeni ve militan savaşım yolları geliştirmelidir. Tansaş işçilerinin savaşımı, yürütülecek eylemler dizisinin başlangıcı olmalıdır. Türk-İş öncülüğünde düzenlenecek bir miting, savaşımın yükselmesi açısından olumlu işlev görecektir.

Tansaş işçileri, sendika şube kongresindeki komploları bozmuşlar, işveren yanlısı adayı bozguna uğratmışlardı. Tansaş'ta sendikasıztırma girişimlerine karşı çıkmış, İzmir-Ankara yürüyüşüne çıkan kardeşlerine verdikleri destekle kavgada yerlerini almışlardı. Tansaş yönetim kurulu başkanını Yüksel Çakmur'un ve şirketi yöneten eski "solcu" bürokratların öncülüğünde düzenlenen yeni saldırıları mutlaka durduracak, tüm haksızlıkların hesabını soracaklardır.

Haydi Tansaş işçisiyle dayanışmaya! ●

Birliğimiz gücümüzdür

Muhabirimiz

Eylül Gülen

Kazlıçeşme ve

Tuzla deri

işçilerinin

sorunlarını

anlatıyor

Nisan ayı içinde Dalyan Deri işçilerinin direnişini duyarak Kazlıçeşme'ye, Mayıs sonunda da Tuzla'ya, eylemde bulunan bir işyerine gittik. Bu ziyaretlerle ilgili gözlem ve yorumlarımız şöyle.

Kazlıçeşme

Kazlıçeşme, gerek çevre koşullarıyla gerek işçi sınıfı üzerindeki genel baskılarla gündemdedir. Kazlıçeşme'deki deri fabrikaları 1992 Kasım ayına kadar başka yerlere (Tuzla'ya, Çorlu'ya vb.) taşınacak.

Kazlıçeşme'de küçük üretim atölyeleri birbirine çok yakın. Bir işyerinin kapısından çıktığında diğer işyerinin kapısıyla karşılaşıyorsun. En uzak fabrika 100 metre uzaklıkta. Kazlıçeşme tarihinde gerçekleşen yığinsal eylemler

bu "birlikte çalışma" biçimiyle bağlı. Fabrikaların işçilerinin yakınlığı, birbirlerini iyi tanımaları ve eylemde birlik oluşları, geneliyle birbiriyle bağlı gelişmiş. Bir işyerinde eylem olursa, diğer işyerleri olaya katılabilirler. Bu eylem birliği işçilerin birbirine bağlılığını pekiştiriyor, sendikayı da olumlu etkiliyor.

Kazlıçeşme'de insanlar, farelerle birlikte yaşıyorlar. Öyle ki, kimyasal atıklardan etkilenen fareler büyüdükçe büyü-

müşler ve zehirlere bağımlılık kazanmışlar. Bu ortamda çalışan işçilerin sağlık durumunu, çevre sorunlarını varın siz tahmin edin.

Kazlıçeşme'da sorunlar o kadar açık ki, insancıl(!) burjuvalar işçileri yalnız bırakmıyor, "ziyaret" ediyorlar. Örneğin biz oradayken Kazlıçeşme'yi ziyaret eden SHP İl Çevre Komisyonu, deri işçilerine "ziyaret" düzenlemişti. Ama "SHP imzasını gören işçi sıcak davranmıyor, tepki

gösteriyor" diye bildirimlerini imzasız dağıtıyorlardı. İşçilerden korkup yanlarında getirdikleri pankartı bile açamadılar.

Pislik ve çamur içindeki Kazlıçeşme sokaklarında pabuçlarının kirlenmesine üzülen SHP Çevre Komisyonu üyeleri, işçilerin ücret ve çalışma koşulları sorunlarına ilişkin istemlerine, "bakanlığa iletin, biz de rapor edelim" yanıtını verince hiç şaşırmadık. Kazlı işçisi, burjuvanın libera-

linden de hayır beklemiyor.

Tuzla'da durum

Taşınan fabrikalar bazı sorunları yanlarında götürmüş, bazılarına da çözüm bulmuşlar. Kazlı'daki işçiler, işyerlerinin Tuzla'ya taşınmasıyla sendikalı-sendikasız ayrımının söz konusu olmadığını ve işverenle yaptıkları anlaşma uyarınca Tuzla'da çalışabileceklerini söylüyorlar. Bundan önceki anlaşmaya taşınma süresinde sendikalılık hakkının ortadan kaldırılmasına karşı madde koydurmışlar.

Tuzla'da çalışma koşulları Kazlıçeşme'yle karşılaştırıldığında daha iyidir. Ancak kapitalistler, Kazlı'da işçiye üstünlük sağlayan durumları Tuzla'da ortadan kaldırmak için "derin" düşünüyorlar. Eylem birliğini kırmak, yeni işyeri yerleşiminin bu birlikteliğe olanak vermemesi için "önlem" almışlar. Tuzla'da işyerlerini birbirinden uzak tutmuş, birinden ötekine kolay ulaşılmasını diye her fabrikanın etrafına belirli mesafelerle bentler örmüşler.

Tuzla'daki eylem yerinde işçi arkadaşlarla yaptığımız görüşmelerden çıkan bazı noktalar da şöyle:

İşçi eylemlerine yığinsal dayanışma ziyareti örgütlemek, moral-maddi destek örgütlemek çok önemlidir. Sıcak ilişkiler, kalıcı dostluklar bu süreç içinde örgütleniyor.

İşçiler, yaptıkları eylemde sol basında yer verilmesine önemle yaklaşıyorlar. Hiçbir çıkar gözetmeden, işçiyi destekleyici, onun dilinden, sorunundan konuşan bir yayın politikasının olumlu sonuçları oluyor.

Eylem yapılan işyerinde işveren, işçilerle yüzyüze görüşmeyi kabul etmiyor. Ancak telefonla görüşüyor. "Beni tehdit ediyorlar, vb." diye işçileri polise de ihbar etmiş. Bir kısım işçi arkadaş, işverenin verdiği istihkak kağıtlarına imza atmış. Oysa aralarında okuma-yazma bilmeyenler var. Durum böyle olunca, işveren "kimseye vereceğim yoktur, herkesin parasını verdim" diye konuşabiliyor. Sendikacılar, işçilerin topluca işverenin Beyazıt'taki bürosuna gidişini örgütlemeye ve amacın işte kalmak, çalışma hakkını savunmak olduğu noktasında işçi arkadaşların bilincini açmaya çalışıyorlar.

Kazlıçeşme'nin savaşım geleneklerini Tuzla'da yeniden yükseltmek için Deri-İş sendikasını zorlu kavgaya bekliyor. ●

Salihli'de grev var

Kavga muhabirleri grevden bildiriyor

Manisa'nın Salihli belediyesinin temizlik, mezbaha ve kaplıca tesislerinde çalışan 336 işçi, belediye işverenin toplu sözleşme görüşmelerini tıkaması üzerine 15 Mayıs'ta greve çıktı.

Salihli belediyesinde 35 yılın ilk grevi olan bu grevde *İSD* ve *Kavga* ekipleri grevci işçileri birkaç kez ziyaret ederek dayanışmalarını gösterdiler. Salihli içinden ve dışından greve dayanışma örgütlediler.

Salihli belediye işçileri en son toplu sözleşmelerini 3 yıl önce yapmışlardı ve şu anda Ege'nin en ucuza çalışan işçileri arasındalar. 13 yıllık bir işçinin giydirilmiş (sosyal haklar dahil) net ücreti ayda 970 bin lira dolaylarındadır. Sendikanın istediği ücret ise 1

milyon 800 bin lira ile 2 milyon arasında değişmekteydi. İşverenin buna yanıtı önce 1,5 milyon, daha sonra 1 milyon 300 bin olunca grev kaçınılmaz oldu.

İşveren, insanca yaşam ücreti isteyen ve görüşmeler içinde ücret istemini 1 milyon 600 bine kadar indiren sendikaya "sizin istediğiniz ücret için bütçeye 2,5 milyar gerekli" diyor. Bütçe açığını ileri sürüyor. "Nereden bulacağım ben bu parayı" diye konuşuyor.

Grev başlar başlamaz bir toplantı yaparak "işçilerin çok para istediğini" duyan(!) belediye başkanının açıklamaları kamuoyunu yanıltıcıdır. Belediye içinden aldığımız bilgiler, bütçe açığının plansız harcamalardan kaynaklandığını ortaya koyuyor. İşveren, 3 milyarlık belediye binasının yapımına 7 milyar buluyor, tiyatro salonunun düzeni için 110 milyon lira yatırıyor, Foça'da Foça

belediyesinin, Bakır Çay birliğinin onarmadığı evin onarılmasını üstleniyor, vb.

Salihli belediye işçileri elbette kültür yatırımlarına karşı değillerdir. Yalnız, "kültürlü" işverenin mirasyedi gibi yaptığı harcamaların faturasını kendileri ödemek istemiyorlar. İşçiler, asgari ücretin net 5 milyon olması gereken, açlık sınırının 2-2,5 milyona dayandığı koşullarda işverenin 1 milyon 600 binlik istemi yaygarayla karşılamasına ise iyice bozuluyorlar.

SHP'li işverenin başka tezgahları da var. Kaplıcada çalışanları "grev kapsamı dışında" ilan etmiş. Bunlardan greve çıkan 12'sini 17.maddeden tazminatsız işten attı. Sosyal demokrat işverenin emekten yanılığı, insan haklarına saygısı işte bu kadardır.

Bazı grevci işçiler bunu anlamışlar ve şöyle konuşuyorlar:

"1969'dan beri önce CHP'ye

üeydim, şimdi de SHP'de delegim, ama grev biter bitmez partiden istifa edeceğim. Zaten birçok arkadaşımız istifa etti. Ama artık burada istediğimiz birbucuk milyon sınırında duramayız. Önce 12 arkadaşımız işlerine yeniden dönecek. Başka türlü bu grev bitmez, sözleşme imzalanmaz. Ayrıca ücreti de 2 milyona yükselteceğiz. İçeriden bölmedikçe bizi kimse yenemez. Baskı birliğimizi bozamaz.

"Aynı zamanda deneyim de kazanıyoruz. Bu ilk grevimiz. Hazırlıksız yakalandık, grev komitesini grevin 7.gününde kurduk. Burada bir temsilcilik binamız bile yok. Ama öğreniyor ve toparlanıyoruz. Eğitim-İş ve Tüm-Bel-Sen bizi destekliyor. Sizler varsınız. Gece yapmayı düşünüyoruz. İzmir'den dermekten arkadaşları çağırırız."

Salihli'deki *Kavga* okurları ilçeye 35 yılın ilk grevini armağan eden grevci belediye işçileri için bir yardım kampanyası başlattılar. Tüm Salihli halkının kampanyaya destek vermesini, Manisa Belediye-İş'in öteki sendikalardan greve aktif dayanışma örgütlemesini bekliyorlar. ●

BOYNUZUMA TAKILANLAR

A. GEYİK

“Bölge devrimi” ve niyet kuşu

BİR DÜZELTME: *Kavga*’nın Nisan sayısında yayınlanan yazımızda, Küçük’ün Türkiye’deki düzene isim vermede düştüğü sıkıntıyı sergilerken şöyle demiştik:

“Yazılarında Türkiye’deki devleti ve düzeni bir türlü tam adlandıramıyor: Tekel düzeni, tekeli devlet, tekeli düzen vb. yani ‘tekel’ sözcüğünün son harfinden sonra eli daktilonun hangi tuşuna çarpıyorsa onu yayınlıyor.”

Buradaki “tekelsiz” sözcüğü “tekelsiz” olarak çıkmış. Redaksiyon, Küçük’ün “tekelsiz” kadar uyduruk bir sözcük kullanılabileceğine ihtimal verememiş. Yapılan haksızlığı düzeltir, “terlikisi hayvan” türünden bir “tekelsiz devlet” kavramını teoriye “kazandıran” ilk kişinin Y.Küçük olduğunu duyururuz.

Yalçın Küçük bir süredir, “bölge devrimi” diye bir oyuncakla oynuyor.

Başta eşitsiz gelişme yasası olmak üzere, toplumların hareket yasaları, devrimleri hazırlayan tarihsel ve toplumsal koşullar, sınıfların karşılıklı yeralımı, devrimlerin önşartı olan devrimci durumların varlığı-yokluğu gibi “ufak tefek ayrıntıları” bir kenara koyarsak, bu “bölge devrimi” gerçekten harika bir fikir.

Küçük’ün “bölge devrimi”ne katılacaklar listesi ve bunları sıralaması da ilginç:

“Bu bölgenin halkları Kürtler, Araplar, Ermeniler, Helenler, Bulgarlar ve hiç kuşkusuz Türkler’dir.” (TK, No:48, arka kapak)

Kürt milliyetçiliğinin eteğine yapışan birisinin Kürtleri şeref tribününe koyması normaldir. Ama, “devrim” diye yırtınıp duran Azerileri, Çerkezleri, Lazları, Tatarları, Persleri, Süryanileri, Asurileri, Dürzileri, Gürcüleri, Arnavutları, Keldanileri, Boşnakları ve şu anda aklıma gelmeyen bir yığın halkı “devrim yapacaklar asil listesine” sokmazken, uyuşuk Türkleri son anda “kontenjandan” da olsa lütfedip listeye alması, gerçekten büyük “incelik”tir.

Öyle ya, Ürdün gibi, Ermenistan gibi bölgenin gerçek metropolleri dururken, kapitalizmin henüz emekleme döneminde olduğu, endüstrileşmemiş ve bu nedenle de modern bir işçi sınıfının bu-

lunmadığı, aşırı cehaletin kol gezdiği, çok geri feodal bir ülke olan Türkiye’nin “11 milyon” gibi küçük bir nüfusa sahip halkına, Türklere resmen torpil yapmış oluyor.

Biz bu satırları yazarken, başka halkların da “bölge devriminin” yedek listesinden asil listeye alındığı haberi geldi. Mesela Çerkezler. Demek ki, o gün bir Çerkezle konuşmuş... Feodallere de özel bir tutkusu var. Irkçılık kokan cümleleriyle şöyle diyor:

“Ben Çerkezler kadar birbirine tutkun halk tanımadım. Ama başka özellikleri de var. Daha mert Kafkasyalı, çok feodal, Batının feodali gibi.” (TK, No:51 s.34) (abç)

Kafkasya iyi de, Küçük’ün “projelerinde” Ortaasya’nın durumu açık değil. Bir zamanlar “dünya devriminin liderliğini yapmış” Amavutluk’tan ise altı buçuk milyon civarında mektup aldık, listeye girmedikleri için çok üzgünler. Kendisinden ricamız, büyüklük yapıp Amavutları da listeye alması. Yoksa ileride aramızda sınır problemleri çıkabilir.

Küçük, “Bölge Devrimi Projesi”ni dünyaya açıkladığı toplantılardan birinin açılış konuşmasında şöyle diyor:

“Çağımızın, bu bölgede yaşayan uç insana, öncü sözcüğünü kullanmıyorum ama bölgesini düşünen, sorumluluğunu duyan insana verdiği önemin bir gereği olarak düşünüyorum. Ve burada güncel - güncel bugün Kürttür, Türkiye aktüalitesi, bölge aktüalitesi Kürttür - bu günceli, bu aktüaliteyi, somutu, bu önemli kavgayı yakalamak önemlidir.” (TK, Ocak 1992, s.25)

Küçük’ün her zamanki kötü Türkçesini, cümle düşüklüklerini bir kenara koyarsak, durum açık: Kürtler, Balkanlardan Kafkasya’ya büyük bir kuşağı ayağa kaldıracaklar.

Küçük devam ediyor:

“Bu bölgede en ucundan söylersek, Ermeni vardır, Kafkas kökenliler vardır, çoğunluğu Çerkezdür. Önemli bir kültürdür. Güneyde Araplar vardır... Sonra bunun çevresinde Helenler var, bizim yanlışlıkla Yunan dedikimiz. Ve Bulgarlar var... Bugün Vehbi Koç’un, Amerika’nın ve diğerlerinin düşündükleri Karadeniz Bölgesi projesi var ve oraya sınır Ermeniler var. Böyle bir yerde, bu coğrafyaya, bu tarihe tekellerin temsilcisi yaklaşıyor, hepsinin gözü açılmış, hepsi oraya yöneliyor, Rusça öğreniyor, Gürcüce öğreniyor, İslamcı oraya yaklaşıyor, ama Türkiye sosyalisti, Türkiye solcusu, Türkiye devrimcisi buraya yaklaşmayı sadece milliyetçi olarak görüyor.”

Söyledikleri çok açık. Emperyalistleşmek isteyen Türkiye burjuvazisinin yayılacağı alanla Küçük’ün “devrim bölgesi” üstüste düşüyor. Bunu bir tarafa yazalım.

İkincisi, “devrim” sözcüğünden Küçük ne anlıyor, çıkarabildiniz mi? Hiçbir yazısında devrimi politik bir olgu şeklinde algıladığını gösteren bir emare yok. Yığınların acil ve somut politik ihtiyaçlarıyla ilgili tek kelime söylemiyor.

Küçük’ün sözünü ettiğimiz konuşmasının bütününden, alıntı yaptığımız pasajdan ve daha birçok yazısından anlaşılıyor ki, onun “devriminin” sınıf çelişkileriyle filan bir ilgisi yok. Küçük, devrimi sınıfsal, politik bir sorun değil, bir kültürel sorun sanıyor. Bu bağlamda “bölge devrimi”, bölgenin kültürel birliğini sağlamakta geçiyor.

Burada sözkonusu olan “kültür kavramı”, yine Küçük’ün örneklemelerine göre, yerleşik kültürdür, o toplumdaki hakim ideolojiyle bağlı olgudur. “Bölge kültürü” derken, bin yılın başkaldırısı içinde oluşmuş Alevi kültüründen tek söz etmemesi bunu çok çarpıcı bir biçimde kanıtıyor.

Yani Türk mutfağı deyince Türk hakim sınıflarının yediği yemek anlaşılır. İnanmıyorsa, “Türk mutfağı aslında bölge mutfağıdır, bölgeden bunun kanıtlarını toplayayım” diyerek Kafkaslara kadar yola düşeceğine, İstanbul’un gecekondularına, ya da kırlarda acılar içinde yaşayan Kürt yığınlarına gitsin ve halkın ne yediğini araştırsın.

Y.Küçük, folklormuş, bölge mutfağıymış, yaprak sarmasıymış, şark köşesiymiş, yemeniymiş, kilimmiş vb. türünden şeylerden medet umuyor. Bölgede iktidarı nasıl alacağına dair tek bir politik önerisi yok.

Galiba biz çok yüzeysel düşünüyor, koskoca “bölge devrimi projesini” tutup “iktidarı almak” gibi dar ve banal bir bağlama sokmaya çalışıyoruz. Ama yine de şu soru kafamıza takılıyor: İktidarı almayacaksa, bölgenin kültürel birliği ne işe yarar?

Bu noktaları, yukarıda “bunu bir tarafa yazalım” dediğimiz noktayla, yani Türkiye burjuvazisinin yayılacağı alanla Küçük’ün “devrim bölgesinin” üstüste düşmesi olgusuyla birleştirince, “bölge devrimi projesinin” ne olduğu açıklık kazanıyor: Bölgedeki hakim sınıfların ve onun nesnel müttefiklerinin kültürel birliğini sağlamak!

Geçmişte bir dizi Osmanlı tebasından bir Türk ulusu çıkararak, Türkiye sınırları içinde yaşayan yığınları “Türklük bilincini” dayatan, bugün ise emperyalistleşmek isteyen Türkiye burjuvazisinin böyle bir kültürel birliğe ihtiyacı var. Bölge halkını “biz bize benzeriz” türünden bir anlayış yaratarak, “bölge bilinci” içinde sömürecek. İşte Küçük’ün “bölge devrimi” gevezelikleri tam da bu işe yarıyor.

Yarın, Türkiye burjuvazisinin temsilcileri (ki bu temsilciler zaten büyük bir ihtimalle onun ya okuldan, Cumhuriyet’ten, ya da Planlama’dan yakın arkadaşlarından birileridir) Küçük’e dönüp şöyle diyecekler: “Biz Kafkaslara, Orta Asya cumhuriyetlerine kadar gidiyoruz. Şu bizim kumarhaneli oteller zinciri projesini görüşeceğiz. Sen de gel. Gitmişken, seninkilerle şu senin bölge devrimi projesini de konuşursun...”

Çocukluğumuzda boynuna astığı tablada niyet kuşu dolaştıran adamlar vardı. Tablada dörde katlanmış küçük kağıtlarda “nietler” yazılıydı. Beş kuruşa bu kuş, tabladan niyet çekerdin. Bu gidikle Küçük de oradan oraya dolaştırılan niyet kuşuna benzeyecek. Bu bizi sevindirmez, ama n’apalım, ileri geri konuşmaları yaşamının tanımlayıcısı olmuş. ●

BİR AÇIKLAMA

Kavga’ya gönderilen bir duyuruyu kısaltarak yayınlıyoruz

Toplumsal Kurtuluş dergisinin Mart sayısında ‘AÇIKLAMA’ başlığı altında, derginin Avrupa temsilcisi Mustafa Sılar’a, derginin İsviçre temsilcisi Baran Fırat ve eşine ve diğer dergi çalışanlarına karşı, devrimci onur ve ahlaktan yoksun suçlamalar bulunmaktadır...

Gerçekleri, derginin eski Danimarka temsilcisi olarak açıklamak bir zorunluluk olmuştur.

1. Yalçın Küçük, yeni yıla (1992) girmeden bir ay önce, Mustafa Sılar’a göndermiş olduğu mektupta “kendisinin başka bir partiye geçtiğini” açık bir şekilde yazmış ve Mustafa Sılar’dan Avrupa’daki arkadaşların aynı partiye girip girmeyeceklerini derhal bildirmesini istemiştir. Bizler, bunu şiddetle reddedip, Yalçın Küçük’le olan ilişkimizi Ocak 1992’de kestik ve bunu yazılı

olarak bildirdik.

2. Yalçın Küçük, Mustafa Sılar’a “benden ayrılan devlete gider” türü tehdit mektupları göndererek, bugüne kadar onunla çalışan tüm arkadaşları (yurt içinde ve dışında), “devlete gittiler”, “korktular”, “emekliye ayrıldılar...” gibi inanılmaz bir şekilde suçlamıştır.

3. Mustafa Sılar’ın, verdiği haklı cevabından sonra, bu sefer en küçük bir kanıt göstermeden, Sılar arkadaşına, “Mustafa, ilk sayımızda Baran Fırat ve eşini ajan-provokatör, seni de hain ve hırsız ilan edecem. Cezalarınızı göreceksiniz...” şeklinde iki tehdit mektubu daha göndermiştir.

4. Yalçın Küçük’ün, dergideki ayrılımları, PKK’yla bağlantı kurarak, “onun için korktular” şeklinde vermesi terbiyesizliktir. Daha Toplum-

sal Kurtuluş çıkmadan, bizler, Kürdistan ve PKK’yla ilgili düşüncelerimizi değişik dergilerde ve bu arada, *Berxwedan* dergisinde dile getirirken, Yalçın Küçük o sıralarda, Uğur Mumcu ile Murat Belge’yle yasal parti kurmanın yollarını araştırıyordu.

5. Yalçın Küçük’ün en küçük bir kanıt dahi göstermeden, inanılmaz suçlamaları biz dergi çalışanlarına yöneltmesi, gerçekten utanç vericidir.

Yalçın Küçük’ü böyle bir ruh hali içinde görmek bana acı veriyor. Ama yaptıklarının sonucuna katlanmalıdır. Önünde iki seçenek kalmıştır: Ya bizlere yöneltilmiş olduğu suçlamaları “ispat” eder, ya da devrimci kamuoyu önünde özeleştirisini verip SİYASET-TEN ÇEKİLİR.

TK Danimarka Temsilcisi, Fadıl Ömez, 1 Nisan 1992

POSTTAN DOSTA**ALİ HAYDAR CELASUN DEDE**

Muncura Sidney arası 1100km

AVUSTRALYA'dan yazıyor

Sidney'deki konferans başta Alevi canları, sonra Kürt milliyetçiliği yapanları ve sol maskeli kişileri hop oturtup hop kaldırdı.

Nedenine gelince, Alevi canlar bu denli sosyal içerikli bir Alevilik beklemiyorlardı. Duası az, demokrasisi bol bir Alevilik bir Dedenin ağzından çıksın, şaşılacak şeydi.

Öbürleri ise "neden Alevilik gericiilik temelinde anlatılmıyor da, bizim alanlarımız içinde at koşturuyor" diye rahatsızlardı. Böylesine geniş bir yelpazede Alevilik olacak şey miydi. İnsan hakları da ne oluyordu, demokrasi nereden çıkıyordu. Yetmişüç millet kardeş demekle ne kastediliyordu. İşçi sınıfına Alevilik ne karşıyordu.

İşte akla gelen bunlardı. Bunlar anlatıldı. Okumadıkları, cehaletle işlerin yürümeyeceğini bilmeleri gerektiği söylendi. "Yürükoğlu yoldaş kışkırtılsın amma onu aşma temelinde" sözü ise tuz biber oldu.

Hele Cemin duası az oniki hizmet gülbenki, duaların Türkçe ve ilerici içerikli olması Alevi dostlar tarafından, özellikle gençler, kızlar, kadınlar ve sonra da erkekler tarafından gözyaşları, sevinç, "ha işte Alevilik de budur" diyen haykırırlarla karşılandı ve salonu bir bayram havasına döndürdü.

Artık Alevilerin başı dik, yollarının bir yaşam biçimi olduğu kanıtlanmış oluyordu. Sağından soluna kadar herkes Aleviliği öğrenmişti artık. Savaş alanında Aleviler mağlup değildi. *Kavga* dergisi kapışılmış, Yürükoğlu yoldaşın *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır* adlı yapıtı bir anda tükenmişti. Sidney artık Alevilerin yıkılmayacak bir eyaleti haline gelivermişti.

leti haline gelivermişti.

Aleviler kendi Dedelerinin böylesine çok yönlü tartışmasının, sağdan sola kadar her-kese cevap yetiştirmesinin susuzluğunu çekiyorlarmış meğer. Hele hele Türkiye'nin gerileştirilmesini isteyenler, dini daha da devletçilik içinde görmek isteyenler bir hayli rahatsız olmuştu. Fakat kim ne derse desin bir hat vardı, bu konuda taviz vermek olmazdı. Tutarlılık, Alevileri sevindir-mişti.

Kadın konusunda olsun, çocuk konusunda, birlik ve beraberlik, din, iman, dualar ve mucizeler konusunda olsun, Ali'nin kılıcının uzayıp uzamadığı, Hacim Bektaş Veli'nin güvercin donuyla gelip gelmediği konusunda olsun, herşey bilimsel ve materyalist bir tarzda, sakınılmadan ortaya konulunca Aleviler "işte gerçek yol, işte Alevilik" diyebildiler. Buna çekilen ses ve video bantları şahitlik yapar.

İşçi kökenli, Alevi yaşam biçimli canlar böyle bir Alevilikten yanaydılar. Kadınlar posta oturmaya hazırlanı-yorlardı. Her evde 15 saate yakın otuzlarca canla konuşuyorduk. Bilime ve Aleviliğin bu denli çağdaş anlatılmasına hasrettiler.

Işte böylesine yorgun olduğumuz bir sabahın beşinde binyüz kilometrelik halk dilinde Muncura denilen bir başka eyaletin (Milduna) yolculuğuna başladık.

Muncura'ya üzümçülük, meyvecilik kenti diyebilirmişiz. Büyük üzüm bağları Türkiye'nin elindeymiş. Tüm arabaların önünde koruma demirleri ya da tel kafeslerin bulunmasının nedeni ise, hemen yola fırlayan ve hem insanları hem de arabayı anında komalık yapan dünya güzeli kangurular.

Kangurular sabahı, geceye yakın saati, bir de asfaltı çok severlermiş. Sanırsınız ölüm fedaileri. Arabanın ön camından vurdu mu ayağı sürücünün göğüs kemiklerini kırabiliyormuş. Ben Muncura yolu üzerinde canlı olarak otuz-kırk tane, ölüsünden ise yüzlerce gördüm. Resmen katliam diyebiliriz. İçim burkuldu, o kadar neşeli geçen yolculuğum suskunluğa dö-nüştü.

Anadolu'mun Alevileri sevinçli bakışlarıyla bizleri Muncura girişinde karşıladılar. Ellerindeki salkım saçak üzümler, insanın dişleri arasında kırklarda ezilen üzümü hatırlatıyordu. Gerçeğe hü mümine ya Ali deyip Muncura'daki canları selamladık.

Kerbela toprağı gibi çatlayan, Aleviliğe susamış insanlarla beşyüz on saat

Muncura'da ufak bir aksaklığı gerçek Alevilerin el atmasıyla çözdük. Evler açıldı, sohbetler koyulaştı, konferansa ve Cem'e bir anda olmadık şekilde akan canlar gördük. Alevilik özveridir, Alevilik halkımla sohbettir, Alevilik eşit olmak, talibin ayağına yüz sürmektir, Alevi aydınlığı herkesten kendini küçük görmektir, bunu gördük.

Muncura, Canberra, Sidney, Melbourne'daki sohbetler tanyeri ağarcaya kadar sürüyordu. Yirmibeş yılın ters yaklaşımlarını birden silip atmak ve Alevilerle bağı kesiksiz olan ataklığın ve başkaldırının yenilikçi ortamını tekrar gündeme getirmek, tabii ki kuşkulu "acaba"lar, sorular, ya da "olabilir mi"ler yaratıyordu.

Ama, benim KAVGADA bir yazar, bir tiyatro ve film oyuncusu, rejisör ve sonra da

en önemlisi bir Dede olarak yer almam canların göğsünü kabartıyordu, "tabii ki bizim Dedemiz çok yönlüdür, biz kültür demişiz, Dedemiz de sanatçılık, yazarlık yapıyor," diye yaklaşımları ile de buzlar çözülüyordu.

Kavga'nın Alevilikte oynadığı rol halkımıza anlatıldıkça gözler açılıyor, yerli "ateistlerin" çarpık yaklaşımlarının yerini alan bilinçli yaklaşımlar, Alevilerin kafasında gelgitler yaratıyordu.

Güvenleri arttıkça, ben de "ancak olaya *Kavga* dergisi gibi yaklaşanların artması ile gerçek Alevilik tarihi misyonunu yerine getirecektir" sözleriyle temeli sağlam atmaya gayret ettim bu sabahlayan sohbetlerde. Ve sağ olduğum ve *Kavga* bana bağrını açtığı sürece her türlü bataklıkla mücadele edeceğimi tüm konferans ve CEM'lerde, özel toplantılarda haykırdım.

Muncura'da Turan Can'ın evindeyiz. Üzümler beş renginin sergilendiği bir ev. Yakınından ırmak geçen Muncura Ankara havasına yakın bir havaya sahip, toprağı kumlu, tam da üzüm kütüğünün sevdiği topraklar.

Ev geniş. Ben diyeyim 45 kişi, siz deyin 60 kişi, herkes bizi dinliyor. Ev halkı yoğun bir çalışma içinde, küçük parmaklar inceliğinde sarılmış yaprak sarmalar, saç teli kıvamında evlerde yapılmış özel peynirler, şebit ve bazlamalar, bu altmış kişinin önünde bolcasına duruyor.

Çok Anadolu insanı Avustralya'da villalarda oturuyor. Şaka değil, herbiri en az 170 m2 üzerine kurulmuş tek katlı dev villalar, herbiri 5-6 oda, çift banyolu, bahçeli evler.

Burada gurbetçilerimiz İngilizce konuşuyorlar. Üzümlerine sahipler, işletmecilerle,

likle, alım-satım ile ve bunun gibi işlerle uğraşanlar az değil. Ama "ah arada gurbet olmasa" sözcüğüne çok duyarlı kulaklar.

Alevilik konusu açıldığında başkalaşıyorlar. Bir yemek duası, evin içinde edilecek bir dua, allah eyvallah denmesi onların canlarına yetiyor. Kerbela gibi çatlamış topraklara benzeyen, Alevilik öğretisine hasret beyinler, dillerimize ve ağızlarımıza takılıp kalıyorlar. Ettığımız her sözcük onların mutluluğu oluyor.

Hele hele "kadınları okutmayan, kadına değer veremeyen, kadının ekonomik sosyal bağımsızlığını tanımayan Alevi olamaz" deyişlerimiz, kadınların işi gücü bırakıp gelip bizi dinlemelerine neden oluyor ve onların "Dede sen böyle konuştuğunda biz kadın olduğumuzu yeni yeni hatırlamaya başladık, ağzına sağlık Dede" deyişleri, bizim erkek canları biraz sıkıntıya sokuyorsa da, sonunda erkeklerin de, "kadın bilgili oldukça evden yetişecek çocuk da bilgili olur, sen haklısın Dedemiz" demelerine neden oluyor.

Muncura gecesinde sohbet bu şekilde devam etti, ertesi gün konferans ve hemen ardından CEM insanlarımızın coşkusu arttı ve çatlamış toprakların birazcık olsun Alevi Kültürü almasına yetti sanıyorum.

Sidney'den Muncura'ya 1100, şimdi de Muncura'dan Melbourne'a 600, toplam 1700 kilometrelik yolu günde onbeş saat konuşma üzerinden tep-tik. 67 yaşında delikanlı Alevi Dedesi olmak kolay değildi. Ama çatlamış Kerbela topraklarının bilimsel Aleviliğin yağmurları ile iyice doyurulması daha önemli idi.

Gelecek yazımda Melbourne'da buluşmak dileğiyle. ●

FORMU(YA DA KOPYESİNİ) VE ABONELİK BEDELİNİ ÖDEDİĞİNİZİ BELİRTEN BELGENİN KOPYESİNİ KAVGA ADRESİNE POSTALAYINIZ.

Adı/Soyadı:

Sokak/no:

Şehir:

Ülke:

Posta kodu:

Telefon:

İmza:

Abone bedeli

Yurtiçi:

İngiltere:

Almanya:

Fransa:

İsviçre:

Amerika:

Avustralya:

12 sayı

Yurtiçi:

İngiltere:

Almanya:

Fransa:

İsviçre:

Amerika:

Avustralya:

6 sayı

Yurtiçi:

İngiltere:

Almanya:

Fransa:

İsviçre:

Amerika:

Avustralya:

☐ Banka havalesi ☐ Posta havalesi

Tarih: / /1991

YURT İÇİ ABONELER İÇİN:

Yazışma adresi:

Ordu Caddesi,
Dağarcık Sk. No:32/24,
Fatih, İstanbul.
Tel: (1)521 52 62

Banka havalesi:

Yapı ve Kredi Bankası,
Aksaray Şb.
Genel Ajans,
Hesap No: 3549-3

YURT DIŞI ABONELER İÇİN:

Yazışma adresi:

Avrupa Genel Temsilciliği:
Murtaza Dersimli,
P.O.Box 1822, Londra N1,
İngiltere.

Banka havalesi:

National Westminster Bank,
Hackney Amhurst Branch
20 Amhurst Road, London E8 1JW
Hesap: KAVGA no:15189899

Bu sayımızda, *İsmail Kaygusuz*'un incelemesinin birinci bölümünü yayınlıyoruz

Şeyh Bedreddin ve Savaşımı

1.1. YAŞAMI

Simavna kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Mahmud'un yaşamına ilişkin en geniş bilgi, torunu Hafız Ali'nin yazmış olduğu manzum *Menakıb-i Şeyh Bedreddin*'de bulunmaktadır. Ancak bu tür diğer menakıblerde olduğu gibi masalsi yönleri ağır basmakta; bir evliya, bir veli olarak olağanüstülükler sarmalı içinde verilmektedir.

Çağdaşı İbni Arabşah ve Aşıkpaşazade dahil, tanınmış Osmanlı resmi tarih-yazıcılarından Şeyh Bedreddin hakkında konuşmayan yok gibidir. Ne var ki hepsinde anlatılanlar birbirinin tıpkısıdır.

Bedreddin'in Abdulaziz adındaki dedesi Selçuklu sultanları soyundanmış ve Hafız Ali'nin anlattığına göre Osmanlılar Rumeli'yi istilaya başladıklarında katıldığı Dimetoka savaşında şehit düşmüş. Abdulaziz'in oğlu İsrail Dimetoka Rum beyinin kızıyla evlenmiş ve 1357-1359 yılları arasında, Melek adı verilen bu kadından Bedreddin dünyaya gelmiştir.

Bedreddin Mahmud'un doğum yeri, Edirne yakınlarında bugün Yunanistan'da bulunan Karaağaç-Dimetoka arasında bulunan Simavna (Samona) kalesidir. Babası burada kadılık görevinde bulunduğundan, Simavna kadısıoğlu Şeyh Bedreddin adıyla tanınmıştır.

Daha ufak yaşta iken Semerkand'a gidip öğretim görmüş olduğu söylenen kadı İsrail, oğlunun ilk hocası olmuş ve zamanının koşulları içinde en iyi öğretimi görmesi için elinden geleni yapmıştır. Bedreddin'in şeriat kurallarına uygun yetiştigi ve fıkıh, hadis, kalam, belagat, sarf- nahiv, tefsir gibi Kur'an'a ve Arab diline dayalı öğretim gördüğü muhakkaktır.

Doğduğu yerdeki öğretimin ardından Bedreddin'in önce Bursa'ya gittiği, bir süre Konya'da kalıp okuduğu bilinir. Yüksek öğretimi, Kahire'de dönemin bilginlerinden ders alarak tamamlamıştır. Bunlar arasında Mübarekşah Mantiki ve Muhammed bin Mahmud Ekmeleddün en tanınmışlarıdır.

Bedreddin'in Mısır'daki arkadaşları arasında Seyyid Şerif Gürcani, tıp bilgini Aydınli Hacı Paşa, şair Ahmedî, Molla Şemseddin Fenari gibi Osmanlı uygarlığının, o çağda, önemli aydınları vardı. İ. Hakkı Uzunçarşılı, Bedreddin ve arkadaşlarını "Razi Ekolüne bağlı bilginler" olarak değerlendirebilir.

Bedreddin, Şeyh Hüseyin Ahlati'den tasavvuf öğrenmiş, hatta kırk günlük

sürelerle iki kez içekapanışa (çileye) girmiştir. Bedreddin, Memluk Sultanı Melik Zahir'in verdiği Maria adlı cariye ile evlenerek, şeyhiyle bacanak da olmuştur. Geleceğin sultanı Ferec'e bir süre hocalık yapmıştır. Fıkıha dair yapıtlarını bu sırada yazmaya başlamıştır.

Şeyhinin önerisi üzerine Kahire'den Tebriz'e giden, orada tasavvuf alanındaki bilgilerini geliştirip, genişleten Bedreddin'in çağın ünlü tasavvuf erlerinden sayılan Abdurrahman-i Bistami ve arkadaşlarından bilgiler edindiği söylenir. Bu arada Timur'un çevresinde toplanan bilginlerle de tanışıp tartışmıştır.

Yeniden Kahire'ye döndüğünde, 1397'de şeyhinin ölümü üzerine bir süre onun yerine geçmişse de daha sonra Anadolu'ya gelmiş ve uzun süre Karaman, Germiyan ve Aydın illerinde ve Tire'de dolaşmıştır. İ.Hakkı Uzunçarşılı Bedreddin'in bu gezilerini şöyle değerlendirmektedir:

"Şeyh Bedreddin Anadolu'da dolaştığı sırada tasavvufi daha doğrusu Batini ilkelelerini yaymaya başlamış ve gezdiği yerlerde hep Alevi Türkmenlerle temas ederek onları maksadına göre hazırlamak istemiştir; daha sonra Şeyh Bedreddin Rumeli'ye geçip Edirne'ye yerleşmiş ve kendisini ziyarete gelenlerle görüşerek yavaş yavaş etkinliğini artırmıştır." (İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s.362)

Şakayık-i Numaniye'de Bedreddin'in Sakız (Khios) adasına da gittiği kaydedilmektedir.

Şeyh Bedreddin, 1410-1413 yılları arasında, Edirne'de padişahlığını ilan etmiş olan Musa Çelebi'nin kazaskerliğini (Ordu-yu hümayun kadısı) yaptı. Bedreddin *Varidat*'ı 1407'de yazdığına göre, Musa Çelebi herhalde onun düşünce ve inançlarını paylaşıyordu. Yoksa, Uzunçarşılı'nın dediği gibi yalnızca "Bedreddin'i kazasker tayin etmek suretiyle onun nüfuzunun yayılmasına yardım etmiş" olamaz. Nejat Birdoğan, 1412'de Bedreddin'in düşünceleri doğrultusunda Musa Çelebi'nin "toprağın kullanma hakkını halkın emeğine bıraktığını" yazmaktadır. (Kavga s:14, Nisan 1992)

Bedreddin'in asıl ünlendiği dönem, Çelebi Mehmet'in kardeşini yenip ortadan kaldırdıktan sonra Şeyhi İznik'e sürmesiyle başladı. Yayıdığı düşünce ve inançları dolayısıyla geniş etki yaratan ve çok yandaş toplayan Şeyh Bedreddin, bu dönemde eski kethudası Börklüce Mustafa ve Torlak Hu Kemal'in etkinlikleriyle güçlendi.

Bedreddin erleri, başlattıkları kavga- da hayli başarı kazandıysa da sonunda

yenik düştüler. Şeyh Bedreddin yakalanarak Serez'e götürüldü. Mevlana Haydar Acemi'nin verdiği fetva ile 1420-21'de asıldı. (Çeşitli kaynaklar Şeyh Bedreddin'in öldürüldüğü zaman için 1414, 1415, 1417 ve 1418 gibi farklı tarihler vermektedirler.)

1.2. HANEFİ ŞERİATÇISI BEDREDDİN

Günümüze kalan yapıtlarından anlaşıldığına göre almış olduğu eğitim Şeyh Bedreddin'i çağının önemli bir şeriat bilgini yapmıştır. En önemli yapıtı *Camii'l-Fusuleyn* İslam hukuku üzerinedir. N.Birdoğan bu yapıttan şöyle alıntı veriyor:

"Dünyada kutsallık yoktur. Kutsallık sadece Tanrı'dadır. Onun yarattığı herşey, her nimet insan içindir. Toprağın tek ıssı Tanrıdır. Rumeli'nde bol bol görülen malikâne ısları yüzünden insanlar bu nimetten mahrum bırakılmaz." (Kavga, s:14)

Bedreddin, Kuran'ın öngördüğü ama hiçbir zaman şer'i yorumlarla uygulanmamış bu ölü ilkelerin yaşama geçirilmesinin insana mutluluk vereceğini ve bunun da birkaç beyin elinde bulunan Rumeli topraklarının halkın eline geçmesiyle mümkün olacağını vurgulamaktadır.

Kendisini iyi tanıyan İbni Arabşah'ın "bilimsel yeteneğini deniz gibi sonsuz buldum, özellikle fıkıhta..." dediği Bedreddin'in fıkıh konularını işlediği iki yapıtı daha vardır; *Letaifü'l İşarat* ve *Kitabü'l-Teshil*. Bunlardan *Teshil* her iki hukuk kitabının açıklaması ve yorumu durumundadır. *Nuru'l Kulub* ise Bedreddin'in Kuran tefsiri alanında yazdığı tek kitaptır. *Ukudü'l-Cevahir* ve *Çerağı'l-Fütuh* adlı yapıtları Arab dili kuralları ve sözdizimi üzerinde yazılmış medrese ders (sarf-nahiv) kitaplarıdır.

Bu yapıtlarından *Teshil* ile *Nuru'l Kulub*'u İznik sürgününde yazmıştır. İ. Zeki Eyüboğlu bu durumu şaşırtıcı buluyor ve *Şeyh Bedreddin ve Varidat* adlı kitabında şöyle söylüyor:

"Kendini tasavvufa verdiği, yeni inancıyla bütün şeriat ilkelerine karşı çıktığı bir dönemde, görüşlerine karşı konularda çalışmalara koyulması ve kendine 'bilgin' olarak büyük ün kazandıran yapıtlar ortaya koyması biraz çelişkilidir." (agy, s.155)

Öte yandan, Osmanlı resmi tarih-yazıcıları da "Sultan Çelebi Mehmed, ilmine ve fazlına çok hürmet ettiği Simavna kadısıoğlu Bedreddin'i, İznik'de ailesiyle birlikte 1000 akça aylıkla meskene tabi kıldı" diye yazmaktadırlar. Bu yorumlara katılmıyoruz.

Bir düşünelim: Mehmet Çelebi Bizans İmparatoru Manuel'e bazı eski topraklarını geri vererek kardeşine karşı anlaşmış, Bizans gemileriyle Rumeli'ne geçip Musa Çelebi ile üç kez savaş yapmış ve ikisinde yenilerek Bizansa sığınıp canını zor kurtarmış. Ve ancak 1313'de bazı tımarlı sipahilerin, büyük toprak sahibi beylerin Musa Çelebi'yi terketmesiyle üstün gelip kardeşini öldürmüştü. (İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s.342-345) Mehmet Çelebi'nin, düşmanı olan kardeşinin akıl hocası Şeyh Bedreddin'i, hem de günde 30 akçanın üstünde gündelik (130 yıl sonrasında devletin en büyük memuriyet makamı olan Şeyhülislam'ın gündeliğinin üçte biri) ödüllendirmesi düşünülemez.

Bizim kanaatımız odur ki, Şeyh Bedreddin bu kitapları yazmaya mecbur edildi. Çelebi Sultan'ın çevresindeki din bilginleri Bedreddin'in yeteneklerini çok iyi biliyorlardı. Ayrıca, ikinci kuruluş ve toparlanma döneminde devlet kurumlarının güçlenmesi gerekiyordu. Belki de bu yüzden canını bağışlayıp gözaltında tutular. Yazdıkları bir çeşit tövbe sayılacaktı. Önce Edirne'de tutukluken - belki artık güven verdiği için - İznik'e getirildi. Bedreddin'in *Teshil*'in yazılışını anlatışı anlamlıdır:

"816 (1414) yılında bu şerhimi yazmaya başladım. Buradan ayrıldıktan sonra 818 de (3 Eylül 1415) tamamladım. Hapis ve gurbetin verdiği acılar ve sürekli üzüntü içinde sürüklenmekteyim. Kalbimin içindeki ateş tutuşmuş, günden güne artıyor. Öyle ki kalbim demir bile olsa dayanıklılığına karşın eriyip gidecek! Ey gizli lütuflar ıssı! Korktuklarımızdan bizi kurtar!"

1.3. ÇAĞINI AŞAN, BATINI BEDREDDİN

Elimizde tasavvuf konularında, Şeyh Bedreddin'in olduğu kesinlikle bilinen yapıtlar vardır. Bu yapıtlarda adını anmış olduğu mutasavvıfları tanıyoruz. İ.Z.Eyüboğlu Bedreddin'in ilk el aldığı Seyyid Hüseyin Ahlati'den pek etkilenmiş olduğunu kabul etmezken A. Gölpınarlı, "Ahlati'nin kimya ve hekimlikle uğraştığı bilindiğinden, *Varidat*'ın aklı dayalı bir yapıt olmasında büyük etkisi olduğunu söyleyebiliriz" demektedir. (A.Gölpınarlı, *Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin*, İst.1966, s.4-5)

Eyüboğlu Bedreddin'in tasavvufi görüşleri üzerinde Gazali ve Muhyiddin-i Arabi'nin etkilerinden söz etmektedir. Gazali'de düşünce düzeninin odak noktası haline gelen sezgi (keşf) ve gönül, Şeyh Bedreddin için de gerçeğe varmanın iki yoludur. Ama bu hangi eğilimden olursa olsun tüm mutasavvıflar için ortak noktadır. Ve de asıl olarak yaratılış, yaratan ve evren konusunda farklıdır. Bedreddin'in *İhya-yı Ulum* ve *Kimya-yı Saadet*'i eleştirdiği görülür.

Muhyiddin-i Arabi'de tek gerçek varlık Tanrıdır, yaratılış ve yoktan varoluş yoktur. Tanrıda özünden ortaya çıkış (zuhur, südur) vardır. Tanrının görünüş alanına çıkması evreni ve onu dolduran varlıkları oluşturur. İnsanla Tanrı özdeşdir. Sezgi, bir içe doğuş ve tanrısal görünüştür. Ölüm, ruhun gövdeden ayrılmasıdır ama yokolması

ŞEYH BEDREDDİN'E ANITMEZAR KAMPANYASI

Gönül birliğini büyütelim

Şeyh Bedreddin'e Anıtmezar Yaptırma Komitesi raportörü Bedir Yöle yazıyor

Calışmalarımız, komite üyelerinin bir kısmının ülke dışına çıkarmalarıyla yavaşlamıştı. Komite başkanı Rıza Zelyut'un Avustralya'dan dönmesinin ardından, bu kez Battal Pehlivan Almanya'ya gitti.

* Bu arada, Semah Kültür Vakfı başkanı Cafer Özerkaç ve emekli öğretmen-araştırmacı yazar Ahmet Hazerfen'in Şeyh Bedreddin'e Anıtmezar Kamppanyası Danışma Kurulu üyelikleri onaylandı.

* Aradaki kopukluklara ve tempounun yavaşlamasına rağmen, Bedreddin Komitesi'nin kampanya çalışmaları, eşitlik, sevgi, dostluk bağlarının güçlendirilmesi sürdü. Ulaşılan insanlar, Şeyh Bedreddin'i tanıyorlarsa kampanyayı ve çalışmalarını coşkuyla karşılıyorlar.

Ancak, dost emekçi kesimlerde Bedreddin'i yeterince veya hiç tanımamış olanlarla da karşılaşyoruz. Kimileri de Bedreddin adının önündeki "Şeyh" ünvanını dinci-gericiliğin sembolü olarak algılıyor.

Bu durumu değerlendiren Bedreddin Komitesi, Şeyh Bedreddin'in yaşamını, felsefesini ve hak kavgasını anlatan bir broşür hazırlamayı kararlaştırdı.

* Danışma kurulu üyelerimizden R.Yürükoğlu'nun *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır* kitabının üçüncü genişletilmiş basımının tüm gelirini, yine Danışma Kurulu üyelerimizden Ali Haydar Celasun Dede'nin yakında piyasaya çıkacak kitabının tüm gelirlerini Bedreddin kampanyasına bağışlamaları kampanyamıza apayrı bir güç ve coşku verdi. Üyelerimizin bu örnek tutumlarının tüm aydın, işçi emekçiler, konuya duyarlı olup maddi-manevi olanaklara sahip olan kesimler içinde yaygınlaşacağını umuyoruz.

* Belediye Başkanı Nurettin Sözen'in kampanyamızın düzenleyeceği geceye tahsis ettiği Açıkhava Tiyatrosu'nu alabilmek için tüzel kişiliğe sahip bir kuruluşun başvurusunun gerektiği ortaya çıktı.

Baştan bu yana kampanyamıza yakın duran, destekleyen *Semah Kültür Vakfı*, ortak çalışma önerimizi ve tüzel kişiliğe sahip olduğu için tiyatronun alınması için yapılacak başvuruyu üstlenmeyi (vakfın belirlenmiş isimlerinin kurum adına başvurmaması) kabul etti.

Semah Kültür Vakfı ile Bedreddin Komitesi'nin birlikte sürdüreceği çalışmalar, her iki kuruluş yöneticilerinin yapacağı ortak toplantılarda belirlenecek. Gecenin kesin tarihi de bu toplantıda saptanacak.

* Önümüzdeki dönem Şeyh Bedreddin'e Anıtmezar Kamppanyası'nın genişletilmesi dönemi olacaktır.

Hazırlayacağımız Bedreddin broşürünün, Bedreddin afişleri, kampanyaya ilişkin pankart vb. çalışmaların yanısıra, devlet arşivlerinde Bedreddin'e ait belgelerin-yazmaların araştırılması ve bulunanların günışığına çıkarılması için başta Kültür Bakanlığı olmak üzere ilgili kuruluşlarla ilişkiye geçeceğiz. Müzeleri tanyacağız.

İzmir Bedreddin Komitesi'nin, Şeyh Bedreddin'in müridlerinin Ege'de yaşayan yakınlarını bulmak üzere başlattığı araştırmayı daha da hızlandırması, merkezi komitenin çalışmalarına yerel tanıtma ve destek kampanyalarıyla daha aktif destek vermesi önem taşıyor. Bedreddin erlerinin yakınları, Kurtuluş Savaşı sonrasında Türkiye'ye gelen Serezli Bedreddinilerin torunları, bugün hâlâ devlete teslim edilmemiş, balmumları içinde saklanmış birçok tarihsel belgenin ortaya çıkmasında büyük katkıda bulunabilirler.

Yerel Bedreddin Komiteleri de, kuruldukları bölgelerde merkezi komitenin çalışmalarını tanıtıcı sözlü-yazılı kampanyalar, Şeyh Bedreddin'in anısına düzenleyecekleri yerel toplantılarla, kültür geceleri ve il ya da ilçe müze/kitaplık taramalarıyla, eski yazı okuyan insanların enerjilerini kampanyaya katkıda bulunmaya yönelterek, özel arşivlerde bulunan belge ve bilgilerin merkezi komiteye ulaştırılmasına önayak olarak, vb. sürdürülmelidir.

Bütün bu çalışmalarda, Alevi toplumunun katılımını sağlamak kampanyanın başarısı açısından esastır. ●

değildir. Herşey Tanrı görünüşü olduğundan yokoluş düşünülemez.

Muhyiddin-i Arabi'nin bu düşünceleri genelde "tanrı-insan-evren" üçlüsü üzerinde yoğunlaşır. Şeyh Bedreddin, daha somut ve kesin olması dışında tasavvufta Muhyiddin-i Arabi ile eş düşünce ortamındadır. Muhyiddin-i Arabi'nin *Fususü'l-Hikem'e* yazdığı yorum, bir bakıma tasavvuf çizgisindeki aşamaları gösterir. Ama Bedreddin, bu çizgisini Halep, Tebriz, Tokat, Karaman, Aydın, Tire, Ege adaları, Edirne ve Balkanlara kadar uzatıp *Batnilik-Alevilik* somutunda son aşamaya ulaştırmıştır.

İbni Arabî'nin onun için, "bilimler alanında bütün arkadaşlarından üstün olarak yurduna döndükten sonra sufi oldu" demesi, onun batını yönünün eleştirisiydi. Bedreddin, zamanında Konya'da çok büyük ünü olan Mevlana'dan, hiçbir yazısında ve tek bir sözcük etmemiştir. Radi Fiş'in *Ben de Halimce Bedreddinem* adlı romanında, Şeyh Bedreddin'in ağzından sık sık Mevlana Celaleddin'n sözlerini konuşturması, yalnızca yazarın Mevlana hayranlığından kaynaklanmaktadır. Buna karşılık Bedreddin'in Yunus Emre'nin şiirlerini okuduğu, derin bir sezişle dinleyip duyulandığı biliniyor.

Şeyh Bedreddin'in 1407 yılında yazmış olduğu *Varidat* kimilerine göre yüce bir din kitabı ve kimilerine göre ise bir dinsizlik kitabıdır.

Üç çarpıcı örnekle Osmanlı din adamlarının *Varidat'a* ve yazarına nasıl baktıklarını görelim:

İskilipli Halveti Muhyiddin Muhammed (ö.1516) *Hakikat ül Hakayik* adını vermiş olduğu, *Varidat* şerhi yaptığı kitabının başında özetle şunları söylemektedir:

"Bu risaleyi Peygamber şeriatının güneşi, Mustafa yolunun Bedr'i (ayı)... Hakkı bilen, gerçeği gerçekleştirmiş erenlerin seçkini, olgunluğa ermişlerin en olgunlarının en olgunu... Allaha mensup bilginlerin tam inanç gerçeğine varanların sultanı, hak, şeriat ve takva ve dinin Bedr'i yazmıştır. Allah aziz sırrını kutlasın!" (A. Gölpınarlı, *agy*, s.42)

Osmanlı Şeyhülislamlık makamını Kanuni, II.Selim ve III.Murad zamanlarında tam 28 yıl işgal etmiş, Kızılbaş kanına doymayan Ebusuud Efendi'nin (ki Muhyiddin Muhammed'in oğludur) 1348 yılındaki fetvalarından bir iki cümle şöyle diyor:

"Soru: Şeyh Bedreddin Simavi ki *Varidat* yazarıdır; Bedreddin yandaşlarına küfür ve lanet etmeyen kâfirdir, diyen birine ne yapmak gerekir?"

"Cevap: Ashında, Bedreddin yandaşı olanlar kâfirdir, demek doğrudur. Ama diğer kâfirlerin olduğu gibi bunların da adını anmayıp, lanet etmeyen kendi halindeki müslümanlar kâfir olamaz.

"Soru: Bedreddin yandaşlarından, yani Simavilerden bir bölük insan şarap içip, izinle birbirlerinin karılarını kullansalar, bunlara ne yapmak gerekir?"

"Cevap: Derhal öldürülmeleri gerekir. "Soru: Bir kişi; 'kim Şeyh Bedreddin dervişlerini evinde konuk ederse onu cezalandırıp, ayrıca cürüm parası almak gerek' dese bu uygulama dine uyar mı?"

"Cevap: Konuk olan kötü Simavi yandaşıysa uyar." (Rıza Zelyut, *Osmanlı'da Karşı Düşünce ve İdam Edilenler*, s.40-41)

Kıyas-ı Enbiya yazarı Cevdet Paşa, 1850'lerde Osmanlı Şeyhülislamı Arif Hikmet Bey'in, *Varidat*'ı nerede bulursa ucuz-pahalı satın alıp yaktığını anlatmakta ır. (A.Gölpınarlı, *agy*, s.50) Öyle ki, gözüağık yazıcılar A.Hikmet beye satmak üzere uyduruk *Varidat*'lar yazmışlar.

Şeyh Bedreddin'in komünistik düşünceler doğrultusunda vaazlar verdiğini, mal konusunda ortaklığı benimsediğini, ona bağlananların ve özellikle Börklüce Mustafa'nın olduğu söylenen konuşmalardan çıkarılan kaynaklarda, bu konuda tam birlik vardır. Çağdaş Bizans tarihçisi Dukas'tan, Ebusuud Efendi'ye değin birçok kimse Şeyh Bedreddin'in ve yandaşlarının *ortakçılığı* önerdiklerini açık açık yazar.

Varidat (İçer doğuşlar), yazarının çağını aşan, yeni ve şeriata aykırı sayılan düşünceleri içermektedir. Yarıttı yaratılış, insan, tanrı, evren, diriliş ve yargı günü, cennet, cehennem, ölüm ve ölümsüzlük, düş, cinler ve melekler vb. soyut konular işlenmiş, karşılıklar aranmış ve onlarla ilgili düşünce ve yorumlar ortaya konmuştur. Sorunlar üzerinde dururken İslam dininin uygun görmediği bir bakış açısı benimsenmiştir.

R.Yürükoğlu bunu şöyle anlatıyor:

"(Varidat'da) öne sürülen düşünceler, Babai-Bektaşî düşüncesinin, kendi mantığı içerisinde ilerletilmesidir.

"Bedreddin'e göre insan tanrıya en yakın varlıktır. Tanrı,... insanın özündedir. Bu nedenle insan tanrı, tanrı insandır. İnsanla, doğayla allah arasında hiç fark gözetmeyen bu düşünce, panteizmin en gelişmiş, ateizmle buluşmuş biçimidir.

"Tanrı yaratıcılığı, 'yoktan varediş' değil, tanrı özünden dışa taşımadır... Tüm nesneler, türlerine, niteliklerine göre sıralandıkları evrende bir bütün oluştururlar. Bu bütün tanrıdır.

"Bir nesnenin yapısında olmayanı tanrının istemeye yetkisi yoktur...

"Bedreddin'e göre *ölüm*den sonra dirilme yoktur. Çünkü tüm aşamalar cisimler aleminde toplanmıştır. 'Cisim ortadan kalkarsa ne ruhlardan, ne de soyut varlıklardan iz kalır' der. Bu anlayışa göre doğuş başlangıç, ölüm sona erişir. (Burada M.Arabî'den tamamiyle ayrılır- İ.K.) Cennet ve cehennem, bu dünyadaki iyi ve kötü davranışların, ruhlardaki acı ya da tatlı etkileridir." (R.Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, 3. genişletilmiş basım, s.263) ●

"Eşitlik, sevgi, dostluk için" belgisiyle Anadolu'yu ayağa kaldıran büyük halk düşünürü, halk lideri, hak ve halk savaşçısı Şeyh Bedreddin'e Anıtmezar Kamppanyası'na KATILIN!

ŞEYH BEDREDDİN'E ANITMEZAR YAPTIRMA KOMİTESİ

Başkan: Rıza Zelyut Raportör: Bedir Yöle Üyeler: Selahattin Özel, Battal Pehlivan, Nurcan Şahin

İRTİBAT BÜROSU: Piyerloti Caddesi 17/4 Çemberlitaş-İstanbul TELEFON/FAX: (1) 516 84 63/4 BANKA HESAP NO: Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi, 0090596-8

Kuzey Irak'ta emperyalizmin gölgesinde oluşan bağımsız Kürt bölgesinde yapılan 19 Mayıs seçimleri, bölgenin yeni çatışmalara gebe olduğunu gösteriyor.

Kürt hareketleri ile Irak arasındaki özerklik görüşmelerinin geçen sonbaharda durmasından ve Irak'ın Kürt bölgesine ekonomik abluka uygulamaya başlamasından bu yana, ne KDP ne de KYB, varolan otorite boşluğunu dolduramadılar. Bütün dış katkılara karşın Kürt bölgesinde devlete benzer bir örgütlenme kurulamadı. Kürt TV istasyonları, aşiret reislerinin uluslararası görüşmeleri, uydulu telefonlar, vergi alınarak sürdürülen dış ticaret vb. bir devlet örgütlenmesinin yerini tutamadı.

Seçimler bu duruma son vermeye, halktan yetki almış görünen bir yönetim kurmaya ve Kürt yöneticilerin uluslararası pazarlıklarda tek sesle konuşmasını sağlamaya yönelikti. Seçimler, BM'in sağladığı oy pusulaları ile yapılacaktı, ama "seçmen" listeleri yoktu. Kıyasıya rekabet içindeki aşiretlerin birden fazla oy kullanmaması, seçmenlerin çıkmaz mürekkeple işaretlenmesi ile sağlanacaktı. Getirilen Alman mürekkebinin suyla çıktığı anlaşıncı, seçimler iki gün ertelendi.

Seçimlere hile-hurda karışmamasını İngiliz "gözlemciler" denetleyecekti, ama bu bile seçim günü olan 19 Mayıs'ta tüm partilerin birbirlerini hile yapmakla suçlamasını engelleyemedi. Sonuçta tüm oylar, eskiden Bağdat'ta çalışan bir yargıcın başkanlığındaki bir komisyonca sayıldı.

Komisyon, 100 üyeli Kürt meclisi için yapılan seçimlerde, 1 milyonu aşkın oy kullanıldığını, Barzani'nin KDP'sinin oyların %45'ini, Talabani'nin KYB örgütünün

Irak Kürtleri neyi seçti?

Oktay Bozdağ'ın yazısı, Kuzey Irak'ta emperyalist ülkelerin gözetim ve gözlemciliği altında yapılan "Kürt seçimleri"nin perde gerisini veriyor

de oyların %44'ünü aldığını açıkladı. Kürdistanı Cephe'de yer alan diğer altı parti, barajı aşamadılar.

Hiçbir partinin mutlak çoğunluğu kazanamadığı Kürt seçimleriyle birlikte bir gerginlik ortaya çıktı. Karşılıklı suçlamalar tırmanırken, "güvenlikçi" Amerikalıların ve "gözlemci" İngilizlerin baskısıyla aşiret liderleri biraraya getirildi ve "demokratik bir seçim yapıldığının" kabulüne ve kurulacak meclisin "meşruluğunu" sağlamaya yönelik bir pazarlık başladı.

Pazarlık sonucunda taraflar uzlaştı. Barzani'nin sözcüleri "seçimlerin iptali onarılmaz zarar verir, biz bu meclisi yeni bir seçimin zeminini oluşturacak bir forum olarak görüyoruz" dedi. KDP'nin iki sandalyelik üstünlüğü, bir sandalyenin "gönüllü" olarak Talabani'nin partisine devredilmesiyle eşitliğe dönüştü.

Mecliste Hristiyan kökenlilere ayrılan 5 sandalye iki Süryani partisi arasında bölüştürülürken, meclise temsilci sokamayan Kürt partilerine de meclis yürütme organında yer

verilmesi kararlaştırıldı. Barzani'nin adayı Meclis başkanı, Talabani'nin adayı ise yürütmenin başı olacak. Bu arada, başkanlık seçiminin yenilenmesi en az iki ay ertelendi. Yeni meclis seçimleri de ekim ayında yapılacak.

Yapılan seçimlerle Kürt bölgesinde kurulan "demokrasi", Batılı diplomatlarca K. Irak'taki 3,5 milyonluk Kürt halkı için en iyi çözüm olarak görülüyor. Dünya kamuoyu önünde seçimler yapılmış ve halkın tercihi belli olmuş oyunu oynanıyor.

Batı'nın yeni Kürt meclisi için hazırladığı ilk politik adım, yakında Viyana'da BM ve ABD gözetiminde yapılacak ve Irak'ın geleceğini görüşecek olan konferansa öteki Irak muhalefet partileri ile birlikte katılmaktır. Bunun ardından yeni yürütme gücünü kurmak, gerilla güçlerinin yerine 60 bin kişilik bir merkezi ordu ve 20 bin kişilik bir polis gücü oluşturma hedefi duruyor.

Barzani'nin özerkliği savunan KDP'si Irak'ın kuzey batısında ve Kırmanç lehçesini konuşan aşiretler arasında güçlü. Talabani'nin bağımsızlığa vurgu yapan KYB örgütü ise, Sorani lehçesini konuşan güneydoğudaki Kürt kentlerinde etkin.

Seçimler, "Irak'taki Kürt halkı özerklik mi, federal devlet mi, yoksa bağımsızlık mı istiyor?" sorusuna yanıt getirmedi. Ama burjuva bir Kürt devletinin nüvesinin oluşmasına yardımcı oldu. Kaldı ki, Barzani'nin seçimler sonrasındaki demeçlerinden de çıkan sonuç, hem Talabani'nin hem de Barzani'nin emperyalizmin silahları gölgesinde sözde bağımsız Kürt devleti istediğidir.

Irak'taki Kürt bölgesinin fiili durumdan çıkıp tanınır bir bağımsız devlet olup olmayacağı, Ortaasya'dan Ortadoğu'ya uzanan geniş bir alanda şiddetlenerek yürüten *yeniden paylaşım* kavgalarının nasıl ilerleyeceği ile çok bağlıdır. Başta Türkiye olmak üzere, bölgenin tüm ülkeleri ve Batılı emperyalist devletler ortamı kendi çıkarları yönünde çekiştirdikçe, bir paylaşım savaşının tekrar patlak vermesi hiç de uzak bir olasılık değildir.

Gelişme ne yönde olursa olsun, Kürt egemen sınıfının kaderini emperyalist ülkelerin manevralarına bağlaması, Kürt emekçilerini öyle ya da böyle bir paylaşım kurbanları yapmaktan öte yarar getiremeyecektir. ●

Alev Yayınları

**İşçi sınıfının demokrasi kavgası
gün 24 saat sürüyor.**

Bu kavganın anahtarı doğru bilinçtir.

**OSMANLIDA
KARŞI
DÜŞÜNCE VE
İDAM
EDİLENLER**

Rıza Zelyut

**ALİ HAYDAR
CELASUN DEDE
KONUŞMALAR**

**Dr. BEDİR
AYDEMİR
YAŞAMI
VE
GÖRÜŞLERİ**

**KUL HİMMET
HAYATI ŞİİRLERİ
VE ZAMANI**

İrfan Çoban

ALEV YAYINLARI'NIN KİTAPLARINI KİTAPÇINIZDAN BULABİLİR, TOPLU, ÖDEMELİ VE İNDİRİMLİ KİTAP İSTEKLERİNİZ İÇİN BİZİMLE DOĞRUDAN İLİŞKİYE GEÇEBİLİRSİNİZ. YAYINEVİMİZ, İŞSİZLERE %40 İNDİRİM UYGULAMAKTADIR.

ALEV YAYINLARI, ORDU CADDESİ, DAĞARCIK SOKAK, NO:32/24, FATİH - İSTANBUL TEL: 524 53 21 DAĞITIM: CUMHURİYET KİTAP KULÜBÜ, İSTANBUL: ARKADAŞ, PAPIRÜS, SAY, TÜMDA, ANKARA: ADAŞ, DOST, İZMİR: İLERİ

Kafkas'ta paylaşım savaşı

Oktay Bozdağ, Kafkasya'da giderek büyüyen bölgesel savaş tehlikesi üzerine yazıyor

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Kafkaslar'da Ermenistan ve Azerbaycan arasında 4 yıldır süren paylaşım savaşı, Dağlık Karabağ ve Nahcivan'da azdı.

Ermeniler, Karabağ'da başkent Stepanakert ile Ermenistan'ı bağlayan karayolu üzerinde, Azerilerin kontrolündeki stratejik Şuşa kentini ele geçirdiler. Ardından Ermenistan ile Karabağ arasındaki karayolunun Azerbaycan sınırları içinde kalan bölümü üzerindeki Laçın ve çevresine yapılan saldırılar ile Ermenistan ve Karabağ arasında bir koridor açıldı.

Bu anayolun Nahcivan üzerinden geçerek Türkiye'ye bağlanan bölümünü denetim altında tutmaya yönelik Ermeni birlikleri, Sederek köyü civarındaki yüksek tepeleri de Azerilerin elinden aldılar. Nahcivan'ın kuzeyindeki köyler top atışı altında. Ermenistan'ın kısa sürede bazı stratejik hedeflerine ulaştığı görülüyor.

Çatışmaların, statüsü 1921 Kars ve Moskova anlaşmaları ile belirlenmiş olan Nahcivan'a sızması, Türkiye'nin milliyetçi, yayılmacı ve dinci kesimlerinin silahlı müdahale çağrılarını yol açtı. Birleşik Devletler Topluluğu ordusu genel komutanı Şapoşnikof, bunları "Türkiye'nin Nahcivan'a tek yanlı müdahalesi üçüncü dünya savaşına yol açar" tehdidiyle yanıtladı. An-

cak, Türkiye ve Rusya'nın, 1921 Anlaşması ile düzenlenen statünün işgal yoluyla değiştirilmesini tanımayacaklarını açıklaması üzerine gerinlik yumuşadı.

Bu arada, Taşkent zirvesinde savunma ittifakı anlaşmasını imzalayan Ermenistan, anlaşmayı imzalamayan Azerbaycan'a karşı Rus ordusunun desteğini almayı hesaplamıştı. Ancak, yeni kurulan Rus ordusunun komutanı Garçev'in, Ermenistan'daki eski 7.Sovyet Ordusu'nun 1 Haziran'da çekilmeye başlayacağını belirtmesi üzerine Ermenistan 30 bin kişilik bir ordu kurmaya girişti.

Azerbaycan'da istikrarsızlık

Ermenistan'ın saldırılarını karşısında askeri olarak gerileyen Azerbaycan'da siyasi istikrarsızlık da arttı.

Azerbaycan meclisi, Halk Cephesi temsilcilerinin katılmadığı bir oturumda, bir süre önce görevinden istifa etmeye zorlanan eski cumhurbaşkanı Muttalibov'u yeniden göreve getirdi. Muttalibov, 7 Haziran'da yapılacak seçimleri erteledi, sıkıyönetim ilan etti. Siyasi çalışmaları, gösterileri yasakladı ve sokağa çıkma yasağı koydu.

Türkiye'ye yakınlığı ile bilinen Halk Cephesi, bunun diktatörlük kurmaya yönelik bir hükümet darbesi olduğunu söyleyerek, alınan kararları

tanımayacağını ilan etti. Halk Cephesi'nin örgütlediği protesto gösterisi silahlı saldırıya dönüşürken, meclis ve TV binası Halk Cephesi yanlılarının eline geçti.

Muttalibov ve Halk Cephesi yanlıları arasında çıkan silahlı çatışma sonunda Muttalibov'un yaralı olarak Moskova'ya kaçırıldığı, güvenlik bakanının da intihar ettiği bildirildi. Halk Cephesi duruma hakim olurken, parlamento kendini feshederek seçimlerin 7 Haziran'da yapılmasına karar verdi. Geçici devlet başkanlığına Cephe üyesi Kamberov getirildi.

Türkiye'yi ziyaret eden Milli İstiklal Partisi Başkanı İtibar Memedov'un cumhurbaşkanlığı için aday olmayacağını açıklamasıyla, Halk Cephesi'nin başı Elçibey'in seçimleri kazanması garanti altına alınmış oldu.

Azerbaycan'da Türkiye yanlısı kesimlerin bağımsızlık yanlılarına ve Şii İran yanlılarına karşı ağırlık kazandığı söylenebilir.

Ermenistan'da istikrarsızlık

Karabağ'ın Ermenilerin denetimi altına alınması, Ermenistan'da da güç dengelerinin değişmesine ve Taşnak partisinin güçlenmesine yol açtı.

Karabağ'da savaşı sürdüren asıl güç Taşnak partisinin örgütlediği birliklerdir. Bunların bir bölümü Karabağ'lı, büyük bir bölümü ise Ermenistan'dan gelen gönüllülerden oluşuyor. *Diaspora* nedeniyle Lübnan, Suriye ve Batı'da yaşayan Ermenilerden katılanlar da var.

Taşnak, hâlâ gizli çalışmayı sürdüren ve merkezi yurt dışında olan bir partidir. Yakın zamana kadar meclisteki 4 üye dışında kimse Taşnak üyesi olduğunu kabul etmemektedir. Örneğin eski meclis başkanı Mikriçyan'ın Taşnak partisi üyesi olduğu bile, bir suikastle öldükten sonra açıklanmıştı.

Son çatışmaların sağladığı moral üstünlük, Türk ve komünist düşmanlığı ile tanınan Taşnak partisinin Ermenistan'ı yöneten koalisyonda yer almasına yol açabilir.

Kimin nüfuz bölgesi olacak?

Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki çatışma, bölgenin kimin nüfuzu altında kalacağı konusunda da önemli bir didişmeye neden oluyor. Rusya, bölgedeki nüfuzunu bırakmaya niyetli değil.

Yeni yönetim Azerbaycan'ı BDT'nin dışında saydığı için, Ermenistan sınırları sorunu Rusya açısından yeni bir boyut kazandı. Yeltsin'in yardımcısı Burbulis başkanlığında bir heyet Ermenistan'a gelerek sınırlar konusunda ortak toplantılar yaptı. Bu görüşmelerde Rusya, Şuşa'nın ve Azeri topraklarından Karabağ'a açılan bir bölgenin işgali konusunu gündeme getirmede.

Bölgede nüfuzunu arttırma girişiminde bulunanlar arasında İran da var. İran, Azerbaycan üzerindeki etkinliğini arttırmak için kendi ülkesindeki Azerileri ve Azerbaycan'da etkili olan Şiiliği kullanmaya çalışıyor.

Öte yandan İran, Azerilere ve Türkiye'ye karşı Ermenilere destek veriyor. İran'daki Er-

menilerden bu amaçla yararlanıyor. Örneğin nisan ayında İran hükümeti ve mollalar, 1916 Ermeni kırımını anmak üzere Tahran'da 80 bin kişinin katıldığı bir tören düzenlediler.

İran, son çatışmalardan önce Ermenistan ve Azerbaycan arasında ateşkes anlaşması imzalanmasında arabuluculuk yapmıştı. Şimdi Ermenistan bu anlaşma uyarınca İranlı gözlemcileri Nahcivan-Ermenistan sınırına davet etti. Bölgede çatışmaların durduğunu göstermeyi ve Türkiye'nin olası müdahalesinin önünü kesmeyi amaçlayan bu uygulama başladı.

Bununla birlikte, Türkiye burjuvazisi şimdilik bölgede üstünlüğünü pekiştirmiş görünüyor. Azerbaycan'da eski komünist kadrolar tasfiye edilmiş, Türkiye yanlısı Halk Cephesi'ne iktidar yolu açılmıştır. Türkiye'yle ikinci sınır kapısının açılması, Nahcivan'ın ilhakının pratik hazırlığı gibidir.

Öte yandan, ortaya çıkan krizin, Türkiye burjuvazisinin eski Sovyet pazarının tümüne dalmasının önünde bir engel oluşturması engellenmiştir. Dahası Türkiye, ABD ve Almanya'nın önünü kesmeye çalışan AT'ın genel desteğini almaktadır.

Karabağ-Nahcivan üzerinden giden paylaşım savaşı, önümüzdeki dönemde daha da şiddetlenebilir. Türkiye'yi de içine alacak bir savaş, başta Türkiye işçi sınıfı olmak üzere bölgenin tüm emekçi halkları için kan ve gözyaşı, baskı ve terör, yoksulluk ve yokluk getirecektir. ●

“Amma da ticaret yaptık, değil mi?...”

Burası Sarp. Sovyetler’le Türkiye arasındaki, Karadeniz’e bitişik sınır kapısı. Doğanın manzarası ne kadar iç açıcı ve güzelse, gümrük kapısı o kadar iç karartıcı ve çirkin. Göz alabilirdiğine Lada marka arabalar dizisi. Canından bezmiş uyuklu kadınlar, erkekler, çocuklar. Tıkış tıkış arabaların içinde kimisi bir şeyler yemeye çabalıyor, kimisi sağı solu gözleyip, çiş yapacak kuytu yer arıyor. Hakim dil Gürcüce, ama Lazca, Türkçe, Ermenice, Rusça, Çerkesçe de konuşuluyor. Yolun kıyısına çoban ateşini yakmış, bir şeyler pişirenlere yaklaştık;

- Kolay gelsin, yemek mi pişiriyorsunuz?

- Cana yakın birisi güler:

- Satmaya getirdiğimiz şeyleri kendimiz yiyip bitireceğiz. Çünkü üç gündür bekliyoruz. Parayı çok veren tez geçiyor. Bu iki taraf için de böyle. Yalnız sizin taraf daha ağır çalışıyor. Ayrıca bizim tarafta rüşvet tarifesine de ucuz.

Bunları söyleyen öğretmenmiş. Görev zamanı nasıl Türkiye’ye geldiğini soruyoruz: “Yalandan ‘hastayım’ diye rapor aldım” yanıtını veriyor Çevreden gülüşüyorlar.

Yol arkadaşım Hasan Bayraktar, kendisi Arhavili, anadili Lazca ve çevreyi iyi tanıyor. Lazca bilen Gürcüceyi anlıyor. Zaten aynı kökten diller. Hopa’da Rus pazarlarına dalıyor. Şaşırtıcı bir görünüm, ortalığa neler dökülmemiş ki. İğneden ipliğe, elektrikli testreden dikiş nakış makinesine, tanklardan sökülmüş askeri dürbünden, giyilmiş yağlı kalpaktan kadın sütyenine, defterden uzaktan kumandalı robot çocuk oyuncaklarına kadar herşey var. Yepyeni elektrikli malzemeler, porselenler olmasa, bizim bit pazarından pek farkı yok sayılır.

Akılalmaz bir ucuzluk. Neyin fiyatını sorarsanız ya “bir bin” ya da “on dolar” karşılığını alıyorsunuz. Gıcır gıcır içi miflonlu botlar yedi bin TL. Dalgıç su motorları otuz, kırk bin lira. Göz nuru el emeği o canım iğne oyaları, sofra bezleri gülünç rakamlarla satılıyor. Bakır üzerine kabartma ince telle işlenmiş, ışık taşıyan Gürcü güzeli tablosuna da “bir bin” demezler mi, patladım. Bunun nasıl yapıldığını siz biliyor musunuz, hani sanata saygı diye, sesimi yükselttim. Çaresiz o tabloyu iki bin liraya ben aldım. İnsan ister istemez bu mallar nasıl bu kadar ucuz olabiliyor diye düşünüyor.

Sarışın, esmer, genç, yaşlı bir sürü insan önüne koyduğu üç beş eşyayı satmak için oturmuş bekliyor. Bizdeki gibi bağırıp çağırma, insanı yakasından çekip malını satmayı bilmiyorlar. Son derece soğukkanlı, sabırlı, ne verirsene razı, boynu bükük bir bekleyişleri var. İnsanın içine bir acıma, eziklik düşüyor. Hemen tümü sağlıklı, iyi giyimli ve de öğrenim düzeyleri yüksek. Aralarında öğretmen, doktor, eczacı, teknisyenler var. Kafamızda neden, nasıl soruları sıralanıyor, sürüyoruz arabayı Arhavi’ye.

Hasan Bayraktar’ın ablası Fatma Abla tipik bir Laz. Bizi kırk yıllık dost gibi karşılıyor. Aklimız fikrimiz Rus pazarlarında, soruyoruz. O, artık tanıdığımız kahkahasıyla:

“Uyy uşağım, oni ne siz sorun, ne biz söyleyelim. Yedi bitirdi bizi daa. Elimizde avucumuzda para kalmadı hep gitti Gürcüler’e, Ruslar’a. Arhavi halkı çay paralarını tüm harcadı, şimdi kara kara düşünür. Alıştık, tiryaki olduk. Habu pazar işi, içki, kumar gibi kötü birşey. Hergün bir kez uğramadan edemiyoruz. Herkes neyi kaçaa aldığını birbirine müjdeliyor. Azıcık pahalı olsa ‘Viy beni kazıklamışlar’ deyip aynı şeyi bir de ucuza almaya koşuyor. Evimiz ocağımız lüzumsuz lambalar, kül tablaları, adını bilmediğimiz elektrikli şeylerle dolu.”

Evin içine göz atıyoruz. Gerçekten incik boncuk türünden eşyalarla dolu. Fakat kahvaltıda yediğimiz Sovyet balı, bizim Anzer balını kışkırtacak türden. Kara reçele benzer bir şey daha vardı. Havyar mı değil mi konusunda epey tartıştık. Sucuk, salam almıyorlarmış, içinde domuz eti olacağından korkuyorlarmış.

Eczacı Kemal bey anlatıyor: “Sarp sınır kapısı açıldığı gün Sovyet’i, Türk’ü kalmadı, birbirine karıştı. Herkes önüne geleni kucaklayıp öpüyor. Çünkü çoğumuzun yakınları, akrabaları var orada. O gün görülmeye değerdi. Rizeli Arhaviliyi Rus sanıp kucaklıyor. Ermeni Azeriyi

Değerli yazar
Hasan Kıyafet’in
hazırladığı güzel
röportajı
yayın ediyoruz

Türkiyeli sanıp öpüyormuş. Bir de bakıyorlarmış ki, aynı dili konuşuyorlar.”

ERMENİ KARİNA

Bal rengi gözlerinin içi gülen, tombulca, Anadolu’dan herhangi bir kadına benzeyen birine yaklaşıyoruz. Pat-çat Türkçe biliyor. Tiflis Ermenilerindenmiş. Sergisindeki şeyler iğne, iplik, kepeç, kaşık türünden. Kendimizi tanıtıyoruz. Sevinerek konuşmayı kabul ediyor.

“Karin arkadaş, neden Azerilerle, bilmem kimlerle geçinemiyorsunuz? Bu döğüş-kavga niye” diye soruyoruz.

O uysal, güzel gözleriyle bizi süzüyor uzunca. Sonra tezgahın yanında yer açıp oturmamızı istiyor. Yanyana oturuyoruz. Eski bir dost gibi sıcak konuşuyor:

“Barış yahşi, barış güzel,

men dövüş istemez. Hiç kimse dövüş istemez. Dövüşü bilir yukardakiler, başımızdakiler. Ne ederse onlar eder halka. Gorbaçov’u bunun için sevmirem. O geldi, yeniden kavga başladı. Yeltsin de kötü. Güçlü devletler cumhuriyetler, ufaklara kulak asmasın diir. Herkes başının çaresine baksın diir. Koskoca Sovyetler Rupaplikası neylen kuruldu? Biz ufakların hiç mi katkısı olmadı? Biz çalışıp çabalamadık mı?

“Ticarete gelince; doğru demek gerekirse, özüm bu işten pek hoşnut değil. He, sınır olmasın. Hepimiz birbirimize gidek-gelek. Siz de gelip, bizim oralarda gezip tozasınız. Canınız istedi, pazar-çarşı kurasınız. Lakin bizimki gibi değil. Rahat olabilirsiniz. Biz buraya gecedan gelip yer yapıyoruz. Yağmur, kış oluyor. Memlekette der-

seniz, rahatımız kaçtı. Ne sosyalizm kaldı ne de başka birşey. Biz kaldık ortada. Devlette köşe kapmış olanlar, işletme, mağaza müdürleri, şefleri, her bir şeyi çalıp, satıyorlar. Biz işçiler neyi satacak? Sosyalizm yahşidir, sosyalizm iyidir, lakin biz kötüyüz.”

Bizi dinleyenlerden, yine Tiflisli Abaza Yura, söze giriyor:

“Her kötülüğe bir iyilik gelir. Bu iş böyle sürmez. Yani, karanlık ışığın, gece gündüzün habercisidir. Kapitalizm yahşi değildir. Biz hakiki sosyalizm istirek.”

Karin, bize bir sigaralık ikram ediyor. Kesinlikle parasını almıyor. Karşılığında bir kitabımı imzalamak istedim. Çok sevindi. “Bugün çocuğumun doğum günüdür, ona imzala” dedi. Adını hecelerken gözlerinden iki damla yaş süzülür. Ve olanca içtenliğiyle bize yaklaştı, yanaklarımızdan öptü.

Karadenizliler, özellikle Lazlar bir alem. Gidişatı, çayı, Rus pazarını soruyoruz. Sobacı Hilmi elinin pasıyla anlatıyor:

“Bizim uşaklardan birisi Libya’yı, Arabistan’ı dolaştı geldi. Güya para kazanacaktı, hava kazandı tabii. Akşam, evinde yatar-ken, yatağa ters yatıyor. Ayaklarını

yatağın başucuna, başını ayakucuna koyuyor. Karısı, onu üşütmüş sanıyor. Dayanamayıp, ‘ula adamım, sen nasıl yattığının farkında mısın’ diyor. Adam gayet sakin konuşuyor: ‘Evet, hem de gayet iyi farkındayım. Bu başın yüzünden ha bu zavallı ayaklar neler çekti bilemezsin. Şimdi ha bu gafaya yerini öğretiyorum’ diyor.”

Hilmi, fıkrasına açıklık getirmek için “Rusya’da da, Türkiye’de de halkla hükümetler yer değiştirse, ne kadar güzel olacak. Nedir bu ayakların ha bu god kafalardan çektiği” deyip bütün sorularımızın yanıtını bir çırpıda veriyor.

Sovyetler’de, beş ayrı cumhuriyeti gezdim. Subaylar araba lastiği satıyorlar, doktorlar ilaç. Büyük çoğunluk tedirgin bir bekleyiş içinde. Arhavi’den yer almak isteyenler bile var. Şunu demek istiyorum. Sovyetler’de çöken birşeyler var. Küçük bir azınlığın, çoğu benim olsun, ben yaşayayım da, başkası ne olursa olsun anlayışı ile sağa-sola saldırmış var. Örneğin eskiden hiç görülmeyen hırsızlık almış yürümüş. Bizdeki hayali ihracata benzer, devletten çalıp devlete satmalar başlamış. Büyük çoğunluk bundan çok rahatsız. Aşırı milliyetçilik, dinsel tutuculuk, bürokrasideki Amerikan hayranlığı aklı başında insanları derin derin düşündürüyor. Bizdeki gibi, dolar kendi paralarının yerini almış.

Karadeniz, yalnız illeri değil, ilçeleri, dahası köyleriyle kıyı boyunca pazar olmuş.

Karadeniz’de ticaret öğrenen Sovyet vatandaşlarının ticaretini bizim şu Bektaşî fıkrası güzel özetler kanısında-yız:

İki Bektaşî birbirini etkilerler. Yahu ne tembel tembel oturuyoruz, hadi iki testi şarap alıp, bedestanın kapısında satıp yolumuzu bulalım demişler. İki testi şarapla bedestanın iki kapısını tutmuşlar. Bekle bekle gelen yok. Birisinin cebinde bir kuruş varmış, arkadaşına sifrah yaptırmak için bir tas şarap alıp içmiş. Bir süre sonra arkadaşını aynı parayı öteki arkadaşına verip sifrah yaptırmış. Derken bir kuruş ikisinin arasında gidip gelmeye başlamış. Akşam olunca testiler boşalmış ama ikisi de dut gibi. Birbirlerine yaslanarak eve giderken, cebinde bir kuruş olan parayı göstermiş, “amma da ticaret yaptık değil mi...” ●

Hasan Kıyafet’in Alev Yayınları tarafından yayınlanan son kitabı *Umut Çiçeği*, yazarın birbirinden güzel 16 öyküsünü içeriyor